

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ЮНАЦТВА
ЛУГАНСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ЮНАЦТВА

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТА ПРІОРИТЕТИ ДІЯЛЬНОСТІ
СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ ДЛЯ ЮНАЦТВА

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
18-20 жовтня 2006 р.

Київ 2007

ББК 78.3 я 431

Редакційна колегія:

Г. Саприкін (голова), Ю. Ворона, Т. Сопова, С. Чачко

Укладачі: В. Кучерява, С. Чачко

Відповідальний за випуск Г. Саприкін

Стратегія розвитку та пріоритети діяльності спеціалізованих бібліотек України для юнацтва: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 18-20 жовт. 2006 р., м. Луганськ.— К.: Держ. б-ка України для юнацтва, 2007.— 125 с.

© Державна бібліотека України для юнацтва, 2007
© Автори статей, 2007

КУЛЬТУРНИЙ ПОРТРЕТ ЛУГАНЩИНИ

Г. Овчаренко, начальник управління культури і туризму Луганської облдержадміністрації

Безумовно, найпотужнішим носієм ідентичності нації, її генетичного коду, та важливим чинником державотворення є саме культура...

Сьогодні як ніколи гостро постає питання: якою бути нашій державі, що нового принесе молоде покоління українців? Адже майбутнє залежить від неординарно мислячих, творчих особистостей, від тієї інтелектуальної еліти, яку ще необхідно сформувати. А формування її можливе тільки на історично-культурному підґрунті, на основі багатющого спадку, що лишив по собі наш народ.

Культура Луганської області явище яскраве, специфічне і багатоаспектне. Неоднозначна історія краю, його індустріальний профіль, поліетнічність, багаті трудові та бойові традиції – ось ті чинники, що безпосередньо вплинули на формування іміджу Луганщини сучасної.

Тож нічого дивного, що одна з найбільших промислових областей України подарувала світові яскравий букет державних діячів, героїв та митців.

Певне, самою долею судилося Луганській землі стати батьківщиною авторів “Толкового словаря великорусского языка” та “Словника української мови” – В. Даля та Б. Грінченка. Тут починали свій шлях В. Гаршин та Х. Алчевська, М. Матусовський та І. Паторжинський, В. Сосюра та Б. Горбатов...

Культурну палітру сучасної Луганщини неможливо уявити собі без цілої когорти унікальних митців, діячів культури: художників та поетів, акторів та режисерів, співаків та музикантів, без творчих колективів обласної філармонії, театрів і бібліотек, музеїв і клубних закладів та багатьох талановитих і щедрих людей, що віддають своє серце цій землі.

Луганська область сьогодні відзначається не тільки індустріальним, але й культурним потенціалом. Тут налічується 5 професійних театрів, 82 школи естетичного виховання, 26 музеїв, обласна філармонія, 4 вищих навчальних заклади культури, 508 клуб-

них закладів та 650 публічних бібліотек системи Міністерства культури та туризму України.

Але, перш за все, треба згадати професіоналів, які самовіддано служать ідеалам добра і краси. Саме вони творять нинішнє та майбутнє обличчя області, живучи у постійному пошуку, сприяють народженню як окремих нових імен, так і цілих творчих колективів, що складають основу Луганщини культурної, несуть її славу далеко за межі області.

Незважаючи на ряд труднощів, без яких неможливо уявити собі жодну справу, в області збережено мережу державних закладів культури, активно розвивається творчий потенціал театраль-но-видовищних і культурно-освітніх закладів.

Щорічно закладами культури області проводиться близько 50 тисяч масових заходів. Практично кожний десятий мешканець області займається в колективах художньої самодіяльності.

Кращі професійні колективи обласних закладів культури неодноразово представляли Луганську область на відомих фестивалних сценах України та за її межами.

На культурній ниві Луганщини натхненно працюють 11 народних артистів України, 7 заслужених діячів мистецтв України, 22 заслужених артисти України, 47 заслужених працівників культури України.

Луганщина гостинно надала притулок багатьом фестивалям та конкурсам, міжнародному фестивалеві мистецтв “Слобожанський спас”, обласному молодіжному рок-фестивалеві “Нове покоління”, міжнародному фестивалеві патріотичної пісні “Молода гвардія”, відкритому обласному фестивалеві козачої культури “Любо”, відкритому обласному фестивалеві “Вулиця дружби” тощо.

Але найбільшою популярністю серед закладів культури області користуються саме бібліотеки, та їх фонди, що складають на сьогодні основу для інформаційного та духовного збагачення населення, незважаючи на існування інших джерел.

Володіючи інструментами акумуляції, збереження і поширення інформації, вони на практиці виконують функції інформаційних і освітніх, культурних і дозвіллевих центрів для населення регіону.

За кілька останніх років мережа бібліотек області практично не зазнала змін: бібліотечно-інформаційне обслуговування користувачів здійснюють 650 публічних бібліотек, у т.ч. 3 обласні, 284 книгозбірні міст та районних центрів, 366 сільських бібліотек, 59 бібліотек для дітей, 5 бібліотек, що спеціалізуються на обслуговуванні юнацтва. Фонди публічних бібліотек Луганської області налічують понад 9 мільйонів документів. Ресурсами та послугами цієї мережі бібліотек щороку користуються майже дві третини населення області – близько 700 000 читачів.

Назвемо декілька напрямів діяльності, що останнім часом успішно реалізуються бібліотеками:

- впровадження сучасних технологій та застосування інноваційних форм роботи, що забезпечують стабільний попит на інформаційно-освітні послуги;

- активна проектна діяльність публічних бібліотек області. У 2005 році обласна універсальна наукова бібліотека ім. Горького та Антрацитівська міська ЦБС виграли грантовий проект “Інтернет в публічних бібліотеках” та отримали кошти на обладнання додаткових автоматизованих робочих місць для користувачів. У 2006 році такий самий грант отримала Краснолуцька ЦБС;

- творча діяльність бібліотек, проведення різноманітних акцій (“Пам’ятаймо минуле заради майбутнього”, “Працею славиться людина”, “Подвигу народу жити у віках”, “Найбільше диво життя” тощо);

- підтримка обдарованої молоді області;

- формування інформаційної та читацької культури дітей і юнацтва, виховання національної самосвідомості молодого покоління.

Але чи не найголовнішим чинником, що робить бібліотеки конкурентоспроможними закладами на ринку інформації, є забезпечення книгозбірень новими виданнями. Так, позитивний вплив на стан комплектування книжкових фондів області мало виконання державної та регіональної програм поповнення бібліотечних фондів на період до 2005 року. Наприкінці минулого року бібліотеки області отримали добрий подарунок від Міністерства культури і туризму – більше 20 тис. нових видань “Української бібліотечної серії”.

Тільки минулого року публічні бібліотеки області поповнили свої фонди новими виданнями більше ніж на 1,5 млн. грн., 58 % з яких становлять бюджетні кошти. Однак бюджетне фінансування – не єдине джерело поповнення книжкових фондів області. Намагаючись відповідати вимогам часу, бібліотеки кожного року розширюють асортимент платних послуг. Більше половини з зароблених коштів книгозбірні витрачають на поповнення фондів науковими, навчальними, довідковими, художніми та дитячими виданнями.

Важливим елементом стратегічної політики бібліотек на сучасному етапі є максимальне використання комп'ютерних технологій у процесі обслуговування користувачів. У поточному році вже 24 ЦБС з 31 обладнань комп'ютерами.

Розвиток соціального партнерства, ініційований бібліотеками Луганщини, є сьогодні не просто одним із пріоритетних напрямків їх розвитку, але необхідною умовою існування книгозбірень та їх інтеграції в сучасне інформаційне суспільство.

Тісна співпраця з навчальними закладами різних рівнів акредитації, установами, що забезпечують здійснення державної молодіжної політики, правозахисними, громадськими організаціями, бізнесовими структурами, не тільки дозволяють розширювати коло користувачів, а й сприяють покращанню іміджу бібліотек, дають можливість залучення до них додаткових коштів, збільшення кількості інформаційних каналів, урізноманітнюють форми творчих заходів та акцій.

“Три кити” бібліотечної справи Луганщини – це три обласні бібліотеки, унікальні, не схожі одна на одну, кожна із своїм неповторним обличчям, характером та колективом однодумців.

Наймолодша серед них – **Луганська обласна бібліотека для юнацтва**, яка за 25 років свого існування зажила собі слави творчого, інноваційного закладу культури. Нам дуже приємно, що Міністерство культури і туризму України, високо оцінюючи діяльність цієї бібліотеки, обрало саме її базою проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції.

Заснована 1980 року як масова державна бібліотека для обслуговування юнацтва, сьогодні Луганська обласна бібліотека для юнацтва стала провідним інформаційно-дозвіллевим центром для молоді області, який щорічно обслуговує близько 16 тисяч

користувачів, слугує базою для молодіжних клубів та об'єднань, відкрив психологічну консультацію для підлітків, центр Інтернет-послуг для молоді тощо.

Виховання правової культури молодого покоління, спільна з обласним управлінням юстиції програма “Уроки права – уроки життя” давно вже стали візитною карткою обласної бібліотеки для юнацтва. Особливим напрямком роботи з виховання людяності та милосердя є цільова програма психологічної підтримки та адаптації молоді з особливими потребами та дітей-сиріт “До кожної душі знайти свій шлях”.

На початку 2006 року ОЮБ ініціювала та активно впроваджує проект підтримки культури села “Живи, Луганська глибинко!”

Іншим пріоритетом діяльності бібліотеки є всебічна допомога талановитій молоді області. Протягом 15 років на Луганщині проводиться ініційований та організований ОЮБ обласний конкурс молодих літераторів “Молоді голоси”, раз на два роки видається збірка творів переможців конкурсу.

Нарешті, спільно з управліннями освіти та науки облдержадміністрації та управлінням у справах молоді та спорту реалізується проект “Творча молодь Луганщини”, в ході здійснення якого створюється база даних творчої та обдарованої молоді нашого регіону, надається можливість творчої самореалізації юнацтва області. Більш докладно сутність цього проекту розкривається у статті директора бібліотеки С.О. Аладжальян.

Закінчуючи свій виступ, щиро бажаю учасникам науково-практичної конференції творчих здобутків, цікавого та плідного спілкування, подальшого розвитку та успіхів у справі виховання майбутньої інтелектуальної еліти нашої держави.

БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ЮНАЦТВА: РОЗВИТОК ТА ВЕКТОР УСПІШНОСТІ

Г. Саприкін, директор Державної бібліотеки України для юнацтва,
канд. пед. наук,
Т. Сопова, завідувач науково-методичного відділу Державної бібліотеки України для юнацтва

Останніми роками система надання послуг у бібліотеках для юнацтва зазнає суттєвих змін. Якщо раніше перевага надавалася перш за все формуванню книжкових колекцій та відбору суто “молодіжної” інформації, сьогодні головною метою стає задоволення потреб юнацтва в усій їх повноті.

Нині бібліотеки для юнацтва позиціонують себе як регіональні методико-координаційні центри бібліотечного обслуговування та інформаційного забезпечення молоді, намагаються працювати у тісній взаємодії з організаціями-партнерами.

В бібліотеках створено чітку й ефективну систему надання сучасних послуг, що важко уявити собі без нових **інформаційних і комунікативних технологій**.

Слід зазначити, що бібліотеки для юнацтва впевнено крокують цим шляхом. Попри недостатнє фінансування, відбувається їх комп’ютеризація. Ще п’ять років тому в системі юнацьких бібліотек налічувалося лише 94 комп’ютери, а зараз їх кількість збільшилася до 262. До всесвітньої електронної мережі підключено 18 (80 %) обласних бібліотек для юнацтва, у 10 з яких працюють Інтернет-центри. 8 бібліотек мають власні веб-сайти, що дозволило їм позначити свою присутність в Інтернеті, забезпечило умови для покращення іміджу, залучення віртуальних користувачів.

Інтернет-центри дають можливість бібліотекам ефективно та оперативно задовольняти інформаційні потреби користувачів, бути не лише пунктами доступу до інформації, але й активними учасниками формування інформаційного простору держави. Крім того, Інтернет-центри стають базою для виховання інформаційної культури (зокрема, прищеплення навичок пошуку потрібної інформації, користування електронною поштою, створення власних сайтів, надання хостінгу для сайтів інших користувачів). У де-

яких книгозбірнях функціонують “Школи інформаційного пошуку”, заняття в яких присвячуються інформаційно-пошуковому середовищу бібліотеки, способам аналітичної обробки інформації тощо.

Появою Інтернет-центрів бібліотеки для юнацтва значною мірою завдячують постійній підтримці посольства США в Україні. Не став винятком і 2005 рік, коли внаслідок фінансової допомоги посольства розпочав роботу ще один інформаційний центр – “Вікно в Америку для майбутніх лідерів” в Тернопільській обласній бібліотеці для молоді.

ОЮБ активно створюють власні електронні **інформаційні продукти**: електронну систематичну картотеку статей (4500 записів, Одеська ОЮБ); електронні каталоги (1880 записів, Миколаївська ОЮБ, 6164 записи Хмельницька ОЮБ); електронну картотеку доукомплектування (Миколаївська ОЮБ); БД “Книги” (1991 записів), “Статті” (73406 записів), “Краєзнавство. Полтавщина” (9307 записів), “Аудіовізуальні матеріали (356 записів), “Техніка” (2749 записів) (Полтавська ОЮБ); БД “Навчальні заклади Хмельниччини”, “Нотографія”, “Ізографія”, “Дискографія”, “Компактні диски”, “Сім чудес світу” (Хмельницька ОЮБ); БД “Молодь Рівненщини”, яка постійно поповнюється інформацією про нові молодіжні організації, програми, освітні заклади, діяльність молоді у сфері культури, спорту, “Книги” (3188 записів), “Періодика” (23994 записів), “Краєзнавство” (1025 записів), “Сценарії” (482 записів) (Рівненська ОЮБ); БД “Екологія” (Тернопільська ОМБ); БД “Святковий калейдоскоп: сценарії масових заходів” (Луганська ОЮБ); БД “Молодь України”, “Молодь Черкащини і регіональна молодіжна політика”, “Василь Симоненко”, “Біржа інформації з питань освіти та працевлаштування”, “Дозвілєві центри для молоді м. Черкаси”, “Періодичні видання”, “Краєзнавство”, “Ноти”, “Статзвітність”, “Видавнича діяльність ОЮБ”, “Громадські організації” та ін (Черкаська ОЮБ); БД “Молодь у правовому полі” (Одеська ОЮБ).

На жаль, у роботі бібліотек з **формування документально-інформаційного ресурсу** щорічно спостерігаються й негативні явища: обмеженість коштів та несистематичність їх отримання, закупівля документів, неадекватних типовим запитам користувачів, дефіцит документів на мультимедійних носіях, комплекту-

вання непрофільною літературою за різними програмами, а отже – значний дефіцит документів підвищеного попиту, навіть попри збільшення фондів.

З огляду на такі обставини бібліотеки змушені шукати альтернативні джерела фінансування та додаткові канали надходження документів.

Одним із джерел покращення фінансового стану бібліотек стали платні послуги. Завдяки розширенню їх репертуару у 2005 році бібліотеки отримали 452,0 тис. грн, близько 350,0 тис. грн (77 %) з яких витратили на придбання необхідних для читачів книг з економіки, правознавства, української і світової культури, соціології, екології, комп'ютерних технологій. Певна увага приділялася також збагаченню фондів кінофотодокументів та документів на електронних носіях. Наприклад, Дніпропетровська ОМБ придбала 507 дисків, відео- та аудіокасет на суму 9685 грн.

Частково фонди бібліотек поповнюються за рахунок проведення різноманітних акцій, творчих зустрічей, презентацій книг тощо. Тут варто звернути увагу на досвід Хмельницької ОЮБ, яка оголосила 2005 рік роком Спілки письменників. Окрім цікавих творчих зустрічей з письменниками Хмельниччини, оглядів їх творчості, презентацій, читачі бібліотеки отримали в подарунок 568 примірників книг.

Кримська РЮБ провела ряд благодійних акцій (“Класична література – юнацтву”, “Книга у дар бібліотеці”, “Книги – селу”), що дозволило поповнити фонди бібліотеки 755 примірниками книг (не враховуючи видань, переданих до юнацьких структурних підрозділів районних книгозбірень та сільських бібліотек).

Поглиблюється і розширюється вплив ОЮБ як **регіональних методичних центрів**. Приємно, що діяльність у цьому напрямку не обмежується лише мережею бібліотек для юнацтва. Дедалі частіше до методичних відділів обласних бібліотек для юнацтва звертаються з проханням провести заняття бібліотекарі навчальних закладів. Уже традиційною стала співпраця обласних бібліотек для юнацтва саме з ними. Спільно проводяться практикуми (“Основні процеси організації ДБА бібліотек професійно-технічних навчальних закладів”, Черкаська ОЮБ) та семінари (“Бібліотека і молодь: нові потреби, нові вимоги”, Житомирська ОЮБ), у рамках яких розглядаються інновації в обслуговуванні

юнацтва, проблемні питання правоосвіти та правовиховної роботи з молоддю, психологічні аспекти взаємодії бібліотечних закладів та організацій, що працюють з молоддю.

Регулярно проводяться заходи з підвищення професійної кваліфікації працівників ЦБС, що працюють з юнацтвом. Це і практикум “Використання Інтернет-ресурсів у роботі з юнацтвом” та віртуальний “круглий стіл” “Провідна роль публічних бібліотек у розвитку читання підлітків” (Одеська ОЮБ), і обласні семінари “Бібліотека і освітній процес” (Волинська та Миколаївська ОЮБ), “Громадянське виховання і соціалізація молоді” (Рівненська, Запорізька, Кіровоградська ОЮБ та Тернопільська ОМБ).

При Херсонській ОЮБ діє консультативний пункт “Секрети бібліотечної майстерності”, який протягом року надав майже 80 різноманітних консультацій. Спільно з універсальною науковою бібліотекою проведено обласний семінар-практикум “Просвітницька діяльність бібліотеки: візуальний та вербальний аспекти”.

Оскільки в багатьох ОЮБ більшість співробітників складають молоді бібліотекарі, які не мають належного досвіду, важливою ланкою діяльності бібліотек стає підвищення кваліфікації, наприклад, у школах молодого бібліотекаря (Миколаївська ОЮБ), школах професійної і творчої майстерності (Чернігівська ОЮБ) або університеті передового досвіду (Харківська ОЮБ). Ефективності таких форм сприяє застосування активних заходів підготовки (тренінгів, ситуативних та ділових ігор, дискусій, анкетувань тощо), а також системи домашніх завдань (наприклад, організувати авторські виставки та презентації, розробити нові методики масових заходів).

Дієвою формою обміну досвідом є участь співробітників бібліотек у різноманітних клубах, школах, класах спілкування бібліотекарів. Зокрема, в засіданнях регіонального ділового клубу бібліотечних працівників, що діє на базі ЦМБ для дорослих м. Луганська беруть участь фахівці всіх провідних бібліотек міста. В його рамках Луганською ОЮБ було ініційовано проведення засідання на тему “У полі зору читач”, під час якого обговорювалися сучасні тенденції обслуговування, інноваційні напрямки популяризації літератури тощо.

Львівська ОЮБ, спільно з представниками посольства США, провела семінар “Інформаційно-ресурсні центри “Вікно в Америку”: розширення доступу до інформації”. На ньому розглядалися питання активізації діяльності публічних бібліотек з використанням досвіду США, роль бібліотек у забезпеченні інтелектуальної свободи у суспільстві, розширення можливостей отримання електронної інформації на прикладі бібліотечних центрів “Вікно в Америку” в Україні.

Помітними явищами організаційно-методичного характеру стали професійні конкурси, зокрема – конкурс “Читач року” (Одеська ОЮБ), конкурс на кращу роботу публічної бібліотеки з громадянського виховання молоді (Хмельницька ОЮБ), конкурс “Хочу читати”, спрямований на активізацію в юнаків та дівчат інтересу до читання (Закарпатська ОБДЮ). У Миколаївській ОЮБ здійснюється програма відродження сімейного читання “Бібліотека – родині”; на абонементі створено відповідну кафедру.

Чимало заходів бібліотеки присвячують знаменним датам, маючи на меті розповсюдження серед молоді знань про важливі події, особливо про ті з них, які відзначаються в Україні недавно.

Повноцінна робота бібліотек з юнацтвом можлива тільки у **співпраці** з організаціями, що займаються освітою та вихованням, забезпеченням соціальних гарантій. До їх числа належать управління у справах молоді та спорту, юстиції, центри соціальних служб сім’ї та молоді, здоров’я, служби у справах неповнолітніх, товариства Червоного хреста, осередки Всеукраїнської екологічної ліги (ВЕЛ), Партії зелених, обласні організації Національної спілки письменників України, місцеві представництва Всеукраїнського товариства ім. О. Теліги, військові частини тощо.

Ефективність співпраці зі згаданими структурами досягається завдяки спільній з ними реалізації цільових комплексних програм: “Бібліотека як інститут соціалізації молоді”, “Творча молодь – майбутнє України” (Черкаська ОЮБ), “Молодь і суспільство: проблеми та реалії” (Миколаївська ОЮБ).

Приємно, що партнерські стосунки бібліотек для юнацтва не обмежуються окремими регіонами і навіть усією Україною. Так, Херсонська ОЮБ встановила зв’язки з канадською організацією “Lamb International” і разом із нею, а також із жіночою громадською організацією “Дія”, Клівлендською публічною бібліотекою,

українською діаспорою в Америці (штат Огайо) провела тренінг для вихователів дитячих будинків сімейного типу, викладачів інтернатів, соціальних працівників. Від діаспори бібліотека отримала в дарунок унікальні американські та канадські видання з історії України.

Не припиняється пошук ефективних форм масової роботи.

Обласні бібліотеки для юнацтва сприяють комплексному вихованню і соціалізації, забезпеченню доступу до соціально значимої інформації. З цією метою застосовуються різні форми індивідуальної та масової роботи, які, зокрема, допомагають розвитку молодіжних ініціатив.

Навчально-виховна робота здійснюється з урахуванням культурних традицій і завдань регіону, аудиторії користувачів, наявних ресурсів. Важливою її рисою є постійний розвиток, систематичне змістовне оновлення. Зупинимося на конкретних напрямках цієї роботи.

Сприяння соціальній адаптації молоді людини – надання молоді правової та медико-психологічної допомоги, профорієнтація та вибір закладу навчання, прищеплення патріотичного світогляду, громадянських переконань, екологічної культури; допомога молоді з особливими потребами.

Наприклад, досягненням Херсонської ОЮБ можна вважати створення молодіжного клубу “Дай руку, підлітку”, членами якого є юнаки і дівчата, що мають умовне покарання, а також діти, які за вироком суду знаходяться під наглядом правоохоронних органів та батьків, підлітки із групи ризику, діти-сироти. У бібліотеці відкрито центр соціально-психологічної та правової підтримки молоді, що дозволило, об’єднавши її інформаційний ресурс та досвід з професіоналізмом фахівців міського управління юстиції, центру соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді, ентузіазмом та енергією студентів-волонтерів, а головне – з людяністю, добротою, небайдужістю до чужих проблем усіх перелічених людей, суттєво допомогти юнацтву та молоді.

Клуби “Феміда” при Полтавській ОЮБ та Дніпропетровській ОМБ тісно співпрацюють з міськими управліннями юстиції. Протягом року на їх засіданнях обговорювалися такі важливі для молоді теми, як права неповнолітньої особи під час затримання, арешту, обшуку та втягнення неповнолітніх у злочинну діяль-

ність, відбувалися рольові ігри “Кохання за контрактом”, юнаки й дівчата брали активну участь у правовому лабіринті “Рівний – рівному” тощо. Не менш актуальні для молодіжного середовища теми (зокрема, наркобізнес і національна безпека) дискутувалися в школі правових знань “Підліток” при Житомирській ОЮБ.

Черкаською ОЮБ організовано консультативний пункт “Рідний дім”, соціально-адаптаційний клуб “Пізнай себе”, школу етикету. При юнацькій філії Чернівецької ОУНБ працює школа соціальної адаптації підлітка. У Закарпатській ОБДЮ діє соціально-психологічний клуб “Діалог”, що спеціалізується на проведенні тренінгів “Допомога для самопомоги”, диспутах, презентаціях книг, уроках моральності.

Заходи патріотичного спрямування – від масштабних акцій до постійних книжкових виставок є важливою складовою виховної діяльності майже всіх книгозбірень.

Луганська та Кіровоградська ОЮБ у рамках програми “Служити Батьківщині” ведуть цілеспрямовану роботу з допризовною молоддю щодо героїко-патріотичного виховання, формування активної громадянської позиції, готовності захищати Вітчизну. На відзначення 60-річчя Перемоги було організовано акції “Пам’ятаймо минуле заради майбутнього” та “Пам’ять”.

Уроками пам’яті та мужності, літературно-краєзнавчими екскурсіями, презентаціями книг спогадів ветеранів, читацькими конференціями Донецька ОЮБ намагається досягнути головної мети розробленої нею програми “Надії майбутнього”: зберегти історичну пам’ять, сприяти оволодінню нею наступними поколіннями, стимулювати інтерес до історії Батьківщини й краю. Адже за умови використання комплексного підходу до патріотичного виховання, що поєднує презентацію книг про українську історію та державотворення, краєзнавчу роботу й популяризацію екологічних знань, вивчення культури свого народу та його мови, почуття любові до Вітчизни, звичка сумлінно виконувати власні обов’язки формується найбільш ефективно.

Значну роль у вихованні патріотизму відіграють заходи безпосередньо краєзнавчого характеру: віртуальна екскурсія “Одеса – рідне місто” (Одеська ОЮБ), краєзнавчі читання “Миколаїв – сторінки історії і культури” (Миколаївська ОЮБ), тиждень краєзнавства “Моя мала Батьківщина” (Черкаська ОЮБ), засідання

лекторію “Юний краєзнавець” (Житомирська ОЮБ). Слід зазначити, що всі ці заходи відбувалися в рамках відповідних обласних програм розвитку краєзнавства, а тому проводилися досить відповідально й системно.

Якщо ми вже торкнулися зв'язку патріотизму з екологічними знаннями, зупинімося на екологічному вихованні докладніше. У 2005 році ДБУ для юнацтва спільно з ВЕЛ провела Всеукраїнський огляд-конкурс діяльності бібліотек з екологічної освіти. Здійснено величезну роботу, набуто чималий досвід. Бібліотеки-учасниці конкурсу створили екологічні портрети своїх областей, районів, міст і сіл, підготували відповідні інформаційні продукти, провели численні заходи з популяризації екологічних знань та виховання екологічної культури. Переможців нагороджено путівками до Кримського навчально-тренінгового центру ВЕЛ, комплектами “Екологічної енциклопедії”, бібліотечками відповідної літератури.

Бібліотеки для юнацтва останнім часом взагалі активізували роботу у цьому напрямку. Наприклад, фахівці Полтавської ОЮБ підготували й провели цікавий захід – “Екологічний бумеранг”, розробили методичні рекомендації з проведення Тижня екологічних знань у бібліотеках. Рівненська ОЮБ створила компакт-диск “Гортаючи Червону книгу: рослинний світ Рівненщини”. Київська та Луганська ОЮБ, а також юнацька філія Чернівецької ОУНБ організували семінари, під час яких бібліотекарі отримали корисні поради щодо завдань бібліотек, форм і методів роботи з екологічного виховання.

Що стосується сприяння соціальній адаптації молоді з обмеженими фізичними можливостями, допомоги їй у подоланні вимушеної ізоляції від світу, долучення до активної громадської діяльності, то Тернопільська ОМБ працює за програмою “Обласна бібліотека для молоді – читачам з обмеженими фізичними можливостями”, Луганська ОЮБ, спільно з Центром соціальних служб для молоді, розробила комплексну програму “Повір у себе”, яка охоплює різноманітні форми роботи: індивідуальні консультації, тренінги, бесіди, відеоперегляди, години повідомлень, Кіровоградська ОЮБ, разом із громадською організацією ТІМО, в 2005 році створила інформаційно-консультативний пункт “Відкриті двері”.

Сприяння освіті, інтелектуальному та духовному розвитку молоді.

Херсонська ОЮБ одне зі своїх першочергових завдань вбачає в інформаційному супроводі та підтримці навчального процесу в рамках обласної програми “Освіта Херсонщини ХХІ століття”. Навчально-виховну роботу книгозбірня координує з управлінням освіти, науково-методичним центром професійно-технічної освіти, навчальними закладами. Тернопільська ОМБ працює над програмою “Бібліотека – школа: інформаційна культура молодого читача”. Львівська ОЮБ тісно співпрацює з волонтерами Корпусу миру США, за сприяння яких було презентовано фотовиставку “Корпус миру США та особливі діти України”, присвячену діяльності цієї всесвітньо відомої організації в реабілітаційних центрах України для дітей з фізичними та розумовими вадами. Подібні заходи дуже корисні, оскільки привертають увагу суспільства до людей з обмеженими можливостями, демонструючи безмежність їхніх талантів. Крім того, разом із Корпусом миру було створено “English Club”, на засіданнях якого розглядаються питання історії, політики, культури США та України, організуються психологічні тренінги.

Пропаганда досягнень української та світової культури.

Працюючи в цьому напрямку, тісно пов’язаному з двома попередніми, кожна бібліотека намагається впровадити власні інновації.

Наприклад, неабиякою новизною позначено роботу мистецької вітальні Херсонської ОЮБ “Сузір’я муз” (йдеться, зокрема, про імідж-студію “Краса завжди у моді” та бібліотечне дефіле “Костюм бібліотекаря починається з посмішки”, що викликали схвальні відгуки у користувачів).

Вінницькою ОЮБ створено літературно-мистецьку світлицю “Подільська криниця” та культурологічний клуб “Соняшник”; літературно-музичну вітальню “Натхнення серця і душі” організовано у Миколаївській ОЮБ.

Одеська ОЮБ провела до Дня українського козацтва годину козацької педагогіки “Від історичних джерел до сучасності”; при Дніпропетровській ОМБ діє клуб національних традицій “Молода Січ”, заходи якого (обласний тур Всеукраїнського конкурсу-фестивалю “Щоб далі йти дорогою одною”, присвяченого 100-

річчю від дня народження Олени Теліги; бібліотечна експедиція до Кодацької фортеці “Шляхом козацької слави” та ін), спрямовані на відродження народної пам’яті. Хмельницька ОЮБ розробила програму літніх читань “Канікули – час відпочивати з книгою”, в рамках яких відбулося багато заходів: огляди літератури, вікторини, бесіди про книги, виставки літератури для дозвіллевого читання тощо.

У Чернігівській ОЮБ пройшли заходи, присвячені Дню Європи: “Шедеври європейської культури”, “Я – українець. Я – європеець” тощо.

Як відомо, 2005 рік було проголошено Роком Грузії в Україні. Тож не дивно, що Хмельницька ОЮБ і Сумська ОУНБ спільно з відповідними грузинськими культурними центрами провели тижні грузинської культури (вечір поезії Давида Гурамішвілі “І милозвучну пісню України з грузинською душею поєднав”, вечір-портрет Шота Руставелі “Скарб кавказького Гомера” тощо), участь у яких брали переважно юнаки та дівчата.

Розвиток творчих здібностей у молодих читачів.

Херсонська ОЮБ зініціювала комплексну цільову програму “Творча та обдарована молодь – майбутнє України”. Важливим етапом її реалізації стало проведення “круглого столу” для бібліотекарів і вчителів “Бібліотека і школа: шляхи співпраці”. Також бібліотека здійснила “пілотажне” соціологічне дослідження “Інформаційне забезпечення у формуванні творчих здібностей молоді” та розпочала формувати нові електронні БД “Талант” та “Милосердя”. Окрім того, вона провела конкурс творчих робіт учнів і студентів “Я і моя бібліотека”, під час якого в молоді з’явилася можливість висловити свої задуми стосовно майбутнього юнацької книгозбірні.

Фахівці Хмельницької ОЮБ розробили програму “Обласна бібліотека для юнацтва – регіональний мультимедійний центр з підтримки творчої молоді”. Згідно з нею, створено БД про обдаровану молодь, здійснюється цілеспрямоване комплектування фонду відділу мистецтв мультимедійними виданнями та мистецькими серіями, надається інформаційна підтримка талановитим читачам, створюються умови для експонування ними творчого доробку.

Не можна не згадати також про клуб любителів декоративно-ужиткового мистецтва “Дивосвіт” (Кіровоградська ОЮБ), літературний клуб “Ліра” та гурток “Юний винахідник та раціоналізатор” (Вінницька ОЮБ), літературно-мистецьку вітальню “Панорама мистецтв” та клуб цікавих зустрічей “Візит” (Черкаська ОЮБ).

Таким чином, підсумовуючи роботу бібліотек для юнацтва, можна стверджувати, що, незважаючи на безліч проблем, 2005 рік виявився для обласних юнацьких бібліотек по-справжньому творчим, наповненим різноаспектною діяльністю задля задоволення інформаційних і духовних потреб української молоді. Бібліотеки намагалися дотримуватися принципу актуальності у визначенні змістовної направленості своєї роботи, активно сприяли соціальній адаптації, громадянському становленню, естетичному розвитку юнацтва.

ЛУГАНСКАЯ ОБЛАСТНАЯ БИБЛИОТЕКА ДЛЯ ЮНОШЕСТВА КАК ЗНАЧИМАЯ ЧАСТЬ ИНФРАСТРУКТУРЫ РЕГИОНА

С. Аладжалъян, директор Луганской областной библиотеки для юношества

Луганская областная библиотека для юношества – это современный общественный институт региона, выполняющий роль хранителя документов и информации, культурного центра, внешкольного, просветительного и досугового учреждения. Вся ее многогранная деятельность направлена на удовлетворение духовных, культурных и образовательных потребностей молодежи.

Главная миссия нашей библиотеки – содействие развитию личности, ее просвещению, раскрытию творческого потенциала; активное участие в процессах социализации молодого человека с использованием специфических форм и методов. Основой работы библиотеки являются книга и информация, сосредоточенная в собраниях медийных изданий, периодике, электронных базах данных. Сегодня юношеская библиотека – это более 15 тысяч пользователей, 130 тысяч документов на разных носителях информации, более 30 тысяч записей в электронном каталоге и других базах данных. Библиотека уверенно идет по пути преобразования в информационный молодежный центр, обеспечивающий свободный доступ к информации (книгам, периодическим изданиям, компакт-дискам, DVD, Интернету).

Инновационная деятельность – одна из главных функций юношеской библиотеки. Для ее осуществления создан и успешно работает отдел библиотечного маркетинга. Отдел занимается вопросами изучения информационных запросов и потребностей молодых пользователей, развитием новых видов услуг, поддержанием имиджа библиотеки. Особое внимание уделяется проектной деятельности, связям с общественностью, взаимодействию с местными органами власти и средствами массовой информации. За последние два года специалистами отдела разработано более десяти проектов, в т.ч. “Библиотека в помощь образованию”,

“Одаренная молодежь: путь к успеху”, “Живи, Луганская глубинка” и другие.

Средства массовой информации являются важным инструментом формирования общественного мнения. Сотрудничество с прессой – определяющая часть рекламной и информационной политики библиотеки. Сотрудники выступают в качестве авторов в местной печати. Периодические издания публикуют статьи, репортажи, интервью, анонсы о проводимых мероприятиях. Библиотечные события регулярно освещаются на голубом экране. Вся информация о деятельности библиотеки накапливается в электронной базе данных “Библиотека в СМИ”.

Значительное место в работе отдела маркетинга занимает **библиотечная реклама**, способствующая более полному раскрытию характера деятельности библиотеки, созданию ей благоприятного имиджа и репутации у населения, администрации и деловых партнеров.

В настоящее время идет разработка **фирменного библиотечного стиля**. Принят логотип библиотеки, использующийся как в исходящей, так и во внутренней документации.

В практику работы библиотеки прочно вошла **технология социального партнерства**. Она позволила создать систему равноправных взаимоотношений с государственными, общественными, образовательными структурами, работающими с молодежной аудиторией (с управлением по делам молодежи и спорта, комитетом по делам несовершеннолетних областной администрации, областным управлением юстиции, управлением образования и науки облгосадминистрации и мн. др.). Активное сотрудничество с ними позволяет организовывать и проводить содержательные, творческие акции для молодежи.

Являясь **областным методическим центром** по работе с молодежью, мы оказываем помощь библиотекам всех ведомств области и специалистам, чья трудовая деятельность связана с подрастающим поколением. Весь накопленный опыт, новые интерактивные формы работы мы стремимся обобщать и доводить до библиотек региона. Привычными стали ежегодный анализ деятельности библиотек, консультационная помощь, участие в областных днях руководителя, организация выездных творческих лабораторий, семинаров по заявкам ЦБС, посвященных инфор-

мационной, воспитательной и досуговой работе с молодежью. Особого внимания заслуживает наша издательская деятельность. Ежегодно проблемно-аналитический отдел выпускает 10-15 различных пособий, используемых библиотеками разного уровня подчинения.

Большой резонанс в области вызвала разработанная нами **областная молодежная программа поддержки культуры села “Живи, Луганская глубинка!”** Цель проекта – оказание помощи в становлении сельских библиотек как современных информационных, досуговых и образовательных центров для молодежи. На базе библиотек Славяносербского, Беловодского и Новоайдарского районов созданы зональные информационные центры по вопросам правовой и информационной культуры, популяризации культурного наследия. В рамках проекта проходит акция “Книгу – молодежи села!”. В творческих встречах с молодежью приняли участие представители культурной элиты Луганщины, молодежные творческие коллективы. Данный проект является составной частью региональной комплексной программы “Сільська бібліотека: стратегія поступу в майбутнє”.

Мощным импульсом в продвижении библиотечных инноваций стала **проектная деятельность**. Благодаря участию в конкурсных проектах “Полноценная информация – новой генерации”, “Виртуальная библиотека”, “LEAP в публичных библиотеках” мы получили ценный опыт и заявили о себе на общегосударственном уровне. Это позволило установить партнерские отношения с отделом прессы, культуры и просвещения посольства США в Украине. В результате создан современный Интернет-центр, вошедший в структуру библиотеки.

С течением времени все прочнее становятся наши давние связи с библиотеками среднего и профессионального образования. Изменения в библиотечной сфере выдвигают высокие требования к уровню профессионализма и компетентности библиотечных работников. Статус методического центра позволил нам разработать **проект “Межведомственный региональный центр непрерывного библиотечного образования”**, в рамках которого юношеская библиотека выступила образовательной базой для библиотекарей учебных заведений области (школ, колледжей, лицеев, ПТУ). Совместно с Луганским институтом последиплом-

ного педагогического образования разработана программа курсов повышения квалификации школьных библиотекарей, получившая лицензию Министерства образования Украины. Ведущие специалисты юношеской библиотеки участвуют в процессе повышения квалификации школьных библиотекарей области на платной основе.

Молодежи XXI века важно видеть перспективы развития страны, знать ориентиры, которые могут обеспечить ей достойную жизнь, гарантировать необходимые условия для самореализации. Именно информационные процессы играют особую роль в период активной социализации.

Безусловно, юношеская библиотека занимает важное место в информационном обеспечении молодежи. Это полностью соответствует тенденции превращения библиотек из “хранилищ книг” в провайдеров информационных услуг, отмеченной ИФЛА.

Поэтому внедрение новых технологий и автоматизацию библиотечных процессов мы считаем главной задачей нашей деятельности. Ответственность за ее решение несет специальный отдел автоматизации и информационных систем.

Сегодня в библиотеке стабильно развивается компьютерная локальная сеть, объединяющая 30 автоматизированных рабочих мест. С 2003 года формируются электронный каталог, справочно-поисковые базы данных, выполняются виртуальные справки, создаются и активно используются электронные ресурсы (в т. ч. полнотекстовые базы данных “Законодательство Украины”, “Молодежное движение Луганщины”, “Праздничный калейдоскоп”, “Досуг молодежи” и др.) Фонды библиотеки пополняются электронными документами. Вся поступающая литература, включая журналы, проходит автоматизированную обработку. Электронный каталог расширяется не только за счет новинок, но и путем ретроконверсии фонда.

Активно ведется работа по созданию медиатеки, которая делает доступными все виды современных источников информации и позволяет пользователям получать в электронном каталоге библиографические справки, просматривать, оценивать и выбирать необходимую литературу, медиа-средства, видео, аудио, CD-ромы, DVD, Интернет-ресурсы учебного назначения.

Библиотека является корпоративным членом региональной базы данных “Сводный каталог периодических изданий”, формируемой нашими коллегами из областной универсальной научной библиотеки. Все это серьезно дополняет традиционные ресурсы.

Мы осваиваем полную версию автоматизированной информационно-библиотечной системы “Unilib”: активизированы модули “Читатель”, “Каталогизатор”, “Библиограф”, идет работа над запуском модуля “Обслуживание”.

Обновлен собственный веб-сайт библиотеки, расширены его информационные возможности, введены новые элементы оформления и наполнения.

Благодаря проекту Совета международных обменов и обучения при посольстве США в Украине стала возможной самостоятельная работа читателей на компьютере в Интернет. Прошли бесплатное обучение на курсах “Пользователь ПК”, “Поиск информации в Интернет”, “Веб-дизайн” многочисленные группы студентов, педагогов, лидеров молодежных общественных организаций, библиотечных специалистов города и области. Отдельного внимания заслуживают программы “Уик-энд в библиотеке”, “Компьютерный мир для детей-сирот”, с помощью которых подростки из интернатов области проходят бесплатное обучение основам компьютерной грамотности. Суть проекта “Девушки информационной эры” заключается в овладении его участницами из Новоайдарского района качественными навыками пользования компьютером, Интернетом, их ознакомлении с документно-информационными ресурсами библиотеки, возможностями дальнейшего обучения и трудоустройства в Украине.

Досугово-просветительская деятельность библиотеки является одной из главных. Ее приоритетные направления – гражданско-патриотическое, правовое, трудовое, морально-этическое, эстетическое, семейное и экологическое. Они тесно взаимосвязаны, дополняют друг друга и создают целостную систему воспитания подрастающего поколения. В этой сфере в Луганской ОЮБ за двадцать пять лет ее существования сложилась определенная система.

Основополагающим принципом стало **формирование национального самосознания** молодежи, любви к родной земле, своему народу, желания работать для развития государства, готовно-

сти его защищать. Библиотечными формами и методами работы мы:

- содействуем усвоению юношеством национальных традиций и обычаев, отражающих духовность украинского народа;
- популяризируем знания о прошлом и настоящем Украины, о нашем крае, пробуждаем интерес к семейным традициям, быту, родословной;
- обеспечиваем условия для развития творческой, познавательной, исследовательской деятельности;
- содействуем укреплению взаимосвязи представителей разных поколений.

Эта работа базируется на активизации *краеведческой деятельности*, что дает уникальную возможность через конкретную инфляцию о прошлом Луганщины, увидеть историю всей Украины.

Результатами творческого поиска коллектива явились организация и проведение: историко-краеведческих акций “Память”, “Здесь воздух на истории настоян”, региональной литературно-исторической эстафеты “В памяти поколений” и др. Особый интерес вызвала у молодежи области фольклорно-генеалогическая экспедиция “По следам ушедших поколений”. На конкурс было представлено более трехсот творческих работ (сочинений, стихов, фоторепортажей, очерков, рассказов, произведений живописи и графики). В них подростки рассказали об истории и традициях своего города, района, села, интересных страницах своей родословной, прокомментировали местные легенды. Работы поступили из всех уголков области.

Луганщина гордится своими выдающимися земляками – И. Светличным, М. Матусовским, Б. Гринченко, В. Сосюрой, семьей Алчевских и многими другими. Высоким уровнем и содержательностью отмечены областные мероприятия, в честь 200-летия со дня рождения В. Даля, 100-летия со дня рождения А. Стаханова, 70-летия со дня рождения В. Титова, непосредственными участниками которых стала молодежь области.

Опыт показывает, что проводимые областные молодежные конкурсы, акции, эстафеты – достаточно эффективный механизм воспитательной работы с юношеством. Они развивают творческие способности, гражданственность и любовь к Родине.

Патриотизм – понятие всеобъемлющее. В разные времена в обществе формируются разные, присущие конкретным эпохам ценности. Но любовь к Родине, верность народным традициям, знание истории – вечны, составляя основу любого государства. Патриотизм в конечном итоге становится связующей нитью разных поколений.

Экспериментальной площадкой по патриотическому воспитанию молодежи стал Луганский профессиональный машиностроительный лицей. **Программа “Служить Отечеству”** предусматривает подготовку юношей к военной службе, формирование активной гражданской позиции и чувства готовности защищать Родину. Популярностью среди юношей пользуются казацкие турниры, встречи с ветеранами, участниками боевых действий, вечера боевой славы. Программа активно поддерживается Ленинским районным военкоматом, городским и районным советами ветеранов, Союзом ветеранов боевых действий, Союзом воинов-афганцев.

Популяризация знаний по истории Украины, языка, народных традиций и обычаев является живым и интересным направлением в работе с молодежью. Сектор украинистики ставит своей целью организацию и проведение разнообразных мероприятий, связанных с формированием национального сознания. В рамках программы “Україна у просторі і часі” проходят уроки, экскурсии, беседы, новогодние вертепы, празднования Масленицы, рождественские посиделки и др. Ежегодно отмечаются Шевченковские дни, Дни украинского языка, Праздник славянской культуры и письменности.

В поле зрения библиотеки постоянно находятся **вопросы поддержки семьи**. В частности, программа “Счастье быть вместе”, реализуемая вместе с отделом по делам молодежи и спорта Ленинского районного в г. Луганске совета, отличается особой атмосферой, выходит далеко за пределы библиотеки. Совместные выезды на природу никого не оставляют равнодушным.

Потребностям молодых в общении, диалоге, активном познании мира, развитии творчества полностью отвечает деятельность многочисленных **клубов по интересам**: “Под сводами Пантеона”, “Эрудит”, “Золотая роза”, “Глагол”, “Апрель”, школ равных возможностей, лидера и других. Усилия библиотеки, направлен-

ные на развитие читательской культуры и культуры речи у юношества, приносят свои плоды. Свидетельство тому – результаты социологических исследований, а также рост показателей выдачи книг по психологии, филологии, искусству и другим отраслям знания.

Двадцать лет назад библиотека явилась инициатором молодежного *интеллектуального движения*. Во многих библиотеках области созданы клубы знатоков, которые пользуются огромной популярностью. Об этом свидетельствует проведение ежегодного областного фестиваля “Майский жук”. Команды эрудитов являются участниками и победителями всеукраинских, региональных турниров. Надежным партнером в организационных вопросах выступает управление по делам молодежи и спорта областной администрации.

Для *творческой, одаренной молодежи* в библиотеке организовываются вернисажи, выставки, мастер-классы, встречи с известными деятелями литературы и искусства Луганщины. Юные литераторы пробуют силы, заявляют о себе и своем творчестве во время ежегодного областного конкурса “Молодые голоса”. Доброй традицией конкурса стало ежегодное издание сборника “Молодой Луг”, в который включаются лучшие произведения победителей. Сборник издается при финансовой поддержке областного управления культуры и туризма.

По мнению современных философов, социологов, экологов, именно *экологическая культура* может стать фундаментом единой культуры будущего. Формирование экологической культуры среди молодежи – одно из ведущих направлений деятельности библиотеки. Эта работа проводится в соответствии с программой клуба “Эконика” совместно с областным эколого-натуралистическим центром.

Юношеская библиотека активно участвует в реализации программ в области охраны здоровья молодежи, выступает инициатором профилактических проектов, сотрудничает с разными организациями и ведомствами в пропаганде здорового образа жизни.

В последние годы на региональном и местном уровнях библиотека выступает как важный информационный *элемент* многих *социокультурных и целевых комплексных программ*, что

способствует закреплению творческих связей с высшими и средними учебными заведениями, организациями и учреждениями. Договорная система предусматривает: оказание методической и практической помощи в организации системы информационно-библиотечного обслуживания молодежи, информационную поддержку педагогических и методических советов, методические консультации и разработки по ведущим направлениям деятельности библиотеки, оказание практической помощи в организации досуговой и внеклассной работы.

Так, в рамках областной **Программы правового просвещения населения Луганской области** действует наш целевой проект “Правоведение: уроки права – уроки жизни”, реализуемый совместно с областным управлением юстиции. Он рассчитан на учащуюся и студенческую молодежь и предусматривает комплекс мероприятий по повышению общего уровня правовой культуры. На базе библиотеки работает Общественная приемная по вопросам бесплатного юридического консультирования населения.

В последнее время задача гуманизации библиотечного обслуживания становится чрезвычайно актуальной, особенно когда речь идет о **молодежи с особыми потребностями, детях-сиротах**. Наша библиотека активно содействует социальной адаптации этой категории, помогает преодолеть ее вынужденную изолированность от внешнего мира, вовлекает представителей данной группы в общественную работу. Конечно, библиотека не в состоянии решить все человеческие проблемы, но даже традиционная работа по предоставлению необходимой информации, психологическая поддержка – чрезвычайно важное и нужное дело. Этому способствуют программы “В гармонии с миром и собой”, “Соучастие в судьбе”, “Поверь в себя”. Накопленный опыт работы обобщен в методических материалах “Капля добра”.

Школа и семья, образующие основную социальную среду молодого человека, как правило, не занимаются выстраиванием индивидуальной стратегии самооценки человека и его взаимодействия с миром. Семья формирует внешние социально приемлемые формы поведения ребенка, а школа занимается преимущественно его интеллектуальным развитием. Таким образом, ответственность за передачу молодежи накопленных норм и ценно-

стей, за ведение конструктивного и партнерского диалога ложится на библиотеку как социальный институт. В связи с этим нами создана *Служба психологической помощи “Рассвет”* во главе с квалифицированным специалистом-психологом. Пользователи библиотеки имеют возможность получить индивидуальные консультации, ознакомиться с результатами психологической диагностики, откорректировать свое поведение, прибегнуть к услугам библиотерапии.

В рамках службы действуют:

- психологический кабинет
- клуб практической психологии “Синтон”.

Сотрудничество с городской службой занятости значительно расширило наши возможности в области *профессиональной ориентации* и трудоустройства молодежи. Многие общеобразовательные и средние специальные учебные заведения являются активными участниками профориентационных калейдоскопов, презентаций профессий, встреч со специалистами, “ярмарок профессий”, проводимых в библиотеке.

Рассмотренные направления не исчерпывают всего содержания деятельности нашей библиотеки. Важно то, что реализация всех направлений опирается на книги и периодические издания, а в основе всей работы лежит поддержка чтения.

Общественный статус, активность, настойчивость, профессионализм библиотечных работников, активная культурно-массовая работа с молодежью региона привлекают внимание местных органов власти, депутатского корпуса и общественности к достижениям и проблемам библиотеки. Мы благодарны за понимание и поддержку реализации своих творческих проектов руководству области.

В духовной жизни человека книга и чтение имеют поистине огромное значение. Они служат неиссякаемым источником мудрости, воспитывают благородные чувства, побуждают к высоким мечтаниям, формируют характер человека, его убеждения.

К сожалению, в наш век телевидения и компьютеризации интерес молодого поколения к чтению падает. Поэтому на современном этапе особенно важной задачей юношеских библиотек становится изучение и повышение эффективности сложной и динамичной системы “книга – читатель”.

Можно сказать больше: сегодня цель библиотеки – вернуть интерес к книге.

Мы уделяем немало внимания проблемам *чтения молодежи*. Регулярно проводятся социологические исследования, опросы, интервью, анкетирования, ярмарки читательских мнений, конкурсы “Читатель года”. Наш опыт показывает: чем больше учащиеся проводят времени в библиотеке, тем логичнее они излагают свои мысли, и, как правило, лучше учатся.

Но, к сожалению, проблема чтения в нашей стране еще не осознана как национальная проблема и не входит в число приоритетов государственной культурной политики. Единственными учреждениями, которые волнуют эти вопросы, были и остаются библиотеки.

Опыт других стран убедительно доказывает, что только целенаправленный, последовательный и систематический подход к решению этой проблемы может привести к положительному результату. Я думаю, что пора и нам подойти к этому вопросу серьезно, на государственном уровне объединить усилия различных ведомств для разработки концепции национальной программы развития чтения молодежи.

СОВРЕМЕННЫЙ ФОРМАТ УПРАВЛЕНИЯ ПУБЛИЧНОЙ БИБЛИОТЕКОЙ

И. Рыбьянцева, директор Луганской обласной универсальной научной библиотеки им. А.М.Горького

Современную цивилизацию и перспективы её дальнейшего развития характеризуют такие понятия, как “информационное пространство”, “информационное общество”, “информационные технологии”, а степень суверенитета государства определяется важным политическим понятием – “государственное информационное пространство”. Если сегодня государство не подчинит информационное пространство собственным интересам и интересам своих граждан, то оно будет использовано против самого государства.

Одним из субъектов информационной деятельности государства является библиотека, древнейший социальный институт, миссия которого заключается в соединении функций распространения знаний и информации с гуманитарным, моральным началом.

Международная федерация библиотечных ассоциаций и организаций (ИФЛА), утверждая эту мысль в общественном сознании, считает, что существующая в мире сеть библиотек – это наиболее подготовленная, а поэтому эффективная и экономичная инфраструктура, способная существенно интенсифицировать информатизацию. Чтобы обеспечить должное внимание к развитию библиотек в рамках национальной политики информатизации, необходимо добиться понимания нашего профессионального видения проблемы на общегосударственном уровне. А для этого мы сами должны четко представлять себе основные цели и приоритеты библиотечной системы.

Правильный выбор приоритетов стратегически важен для деятельности библиотеки. Они определяются законодательными и нормативными актами, принятыми как в масштабах государства, так и на уровне области. Имеются в виду Закон Украины “О библиотеках и библиотечном деле”, программа сохранения фондов, программа пополнения фондов, распоряжения главы облгосадминистрации “Про обласну Програму поповнення бібліотеч-

них фондів”, “Про організацію у публічних бібліотеках збору, зберігання та надання у користування інформації з питань діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування” и “Про затвердження Програми збереження бібліотечних та архівних фондів Луганської області”, прийнятые соответственно в 2002, 2000 и 2001гг.

Во всех этих документах подчеркивается, что основной приоритет для библиотек – *развитие*. Динамизм жизни в стране требует от нас быстрого принятия ключевых решений и гибкости при их реализации. Общество ждет от библиотек и библиотекарей не столько борьбы за признание профессиональных прав, сколько новых услуг, новых возможностей для пользователей. При переориентации с внутренних, сугубо библиотечных приоритетов на внешние, библиотека начинает развиваться быстрее, у нее исчезает потребность доказывать обществу собственную нужность. Поэтому мы говорим, что библиотека должна стать публичной, т.е. открытой для всех слоев населения, такой, какая необходима государству, чтобы последовательно развивать гражданское общество.

Второй приоритет – *информатизация*, т.е. создание новых информационных продуктов и услуг и организация доступа к ним. Для его реализации необходимо изыскать весьма крупные средства и вложить их в материально-техническую базу, с одной стороны, а с другой – воспитать современные, вооруженные новыми знаниями, кадры.

Главное в материально-технической базе – это постоянно обновляемый фонд, без которого невозможно говорить о новых услугах или об информатизации.

В разные исторические периоды основы библиотечного фонда составляли те виды документов, которые были распространены на то время. Это были и глиняные таблички, и папирусы, и рукописи. Наконец, печатная книга стала доминирующим носителем информации на фоне всех других видов документов.

С середины XX столетия видовой спектр документов снова начинает качественно меняться и, соответственно, меняются библиотечные фонды. Появляются грампластинки, аудиокассеты, слайды, видеофильмы, электронные документы и т.д.

Посмотрим, что представляет собой фонд библиотек области по видам изданий. На 1 января 2006 г. его объем составил 9138,3 тыс. экз. документов, в том числе на небумажных носителях: кинофотофотодокументов 17762 экз., электронных документов 139.

Разумеется, фонд со столь явным преобладанием документов на бумажных носителях не может удовлетворить современных пользователей. Необходимо внедрять новые технологии, которые предоставляют доступ к информационным ресурсам всего мира. Средства для этого можно добыть двумя способами: платными услугами и за счет грантов (в Европе более 50 тыс. благотворительных организаций и фондов, которые оплачивают реализацию разнообразных проектов).

Третьим приоритетом является *библиотечный менеджмент*. Изменения в работе невозможны без изменений в менеджменте, которые происходят во всем мире и вызваны такими причинами, как высокая скорость общественных трансформаций, острота конкуренции и уже упоминавшаяся ориентация на интересы пользователя.

Украинский философ И. Надольный предложил классификацию потенциальных пользователей по материальному признаку. Первая категория – нищие (пенсионеры, инвалиды, бомжи – все те, кто находится за гранью бедности, а их в Украине 25 %). Вторая категория – бедные (работники бюджетных организаций, студенты и т.д. – в общей сложности 60 %). Третья категория – средний класс – те, кто работает в коммерческих структурах или имеет небольшой собственный бизнес (10 %). Четвёртая категория – хозяева коммерческих структур, банков, предприятий (около 4 %). Пятая категория – так называемые “новые украинцы”, которые имеют счета в зарубежных банках, недвижимость в Украине и за её пределами (1 %).

Исходя из этой классификации, отечественные библиотековеды делают вывод, что активными пользователями публичных библиотек являются сегодня и в ближайшем будущем останутся бедные и средний класс. А материально бедные слои населения оказываются бедны и информационно, т. е. по разным причинам не могут покупать необходимые им документы, современные технические средства, оплачивать доступ к удалённым информационным ресурсам.

Посредником между пользователем, библиотечными фондами и информацией, в них размещенной, является библиотекарь. Чтобы сотрудничество библиотекарь-пользователь было успешным, библиотекарь должен обладать квалификацией, достаточной для овладения новыми технологиями обслуживания. А это требует изменений в мировоззрении самого библиотечного персонала, его профессиональной переориентации.

Процесс адаптации к новым условиям у некоторых библиотекарей (особенно в небольших библиотеках) проходит болезненно. Воспитать персонал нового уровня очень тяжело, необходимо преодолевать консерватизм мышления.

Вместе с тем, следует помнить, что библиотекари – это самая подготовленная к овладению информационным инструментарием профессиональная группа, готовая к систематизации, оцениванию, упорядочению знаний. Руководство должно ставить перед нею такие задачи:

1. Формирование фонда документов, который отвечал бы реальным или потенциальным потребностям пользователей.
2. Создание библиографической модели библиотечного фонда.
3. Обеспечение пользователям доступа к фондам данной библиотеки.
4. Предоставление пользователям данной библиотеки доступа к фондам и информационным ресурсам других библиотек.
5. Обеспечение доступа пользователей других библиотек к фондам данной библиотеки.
6. Планировка помещения и его оснащение соответствующим оборудованием и техническими средствами, создание оптимальных условий для работы персонала и пользователей.

В этой связи актуальным становится непрерывное библиотечное образование. Важно, чтобы библиотекари были заинтересованы в постоянном самоусовершенствовании. А ведь они часто бывают пассивны, не понимают полезности освоения новых технологий, не осознают, что ликвидировать разрыв между профессиональной подготовкой и современными требованиями можно, только обучаясь. Следует активно проводить тренинги, практикумы по новым технологиям, создавать центры непрерывного информационно-библиотечного образования. Итак, жизнь

требует от нас видения перспективы, новых идей и ежедневной работы по их осуществлению.

РОЗВИТОК БІБЛІОТЕК ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ім. В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Т. Букшина, заступник директора ДНПБ України ім. В. Сухомлинського

На Державну науково-педагогічну бібліотеку України ім. В. Сухомлинського як наукову установу Академії педагогічних наук України, відповідно до Закону України “Про бібліотеки і бібліотечну справу”, постанови Кабінету Міністрів “Про створення Державної науково-педагогічної бібліотеки”, “Положення про мережу освітянських бібліотек МОН України та АПН України”^{*}, її Статуту, крім формування галузевого інформаційного ресурсу, науково-дослідної та науково-інформаційної діяльності, покладено також і функції головного науково-методичного центру бібліотек освітянської галузі. У зв'язку з цим визначено основні напрями науково-методичної роботи бібліотеки: наукове дослідження з історії розвитку освітянських бібліотек; науковий аналіз стану бібліотек мережі та прогнозування їх розвитку; розроблення організаційно-управлінської та інструктивно-методичної документації для книгозбірень освітянської мережі всіх видів і типів; інформаційно-методичне забезпечення бібліотек освітянської галузі; підвищення професійного рівня бібліотечних працівників; формування інформаційного ресурсу з питань галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства.

Наукова діяльність ДНПБ України ім. В. Сухомлинського щодо вивчення історичних аспектів і сучасних тенденцій розвитку бібліотек освітянської галузі стала підґрунтям для розробки колективом науковців Положення про мережу освітянських книгозбірень МОН України та АПН України (науковий керівник – кандидат історичних наук П. Рогова). Як зазначає у своєму дисертаційному дослідженні науковий керівник проекту, “цей правовий документ уперше на державному рівні визначив мережу освітянських бібліотек України як самостійну ланку в загальнодер-

^{*} Інформ. зб. М-ва освіти і науки України.– 2003.– № 21.– С.27-32.

жавній системі бібліотек, її структурні складові, систему управління, організаційно-правовий аспект функціонування, систему науково-методичного забезпечення”.

Здійснюючи свою головну мету на основі розробленого документа, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського розпочала цілеспрямовану роботу з формування єдиної мережі освітянських книгозбірень та організації науково-методичного керівництва їх діяльністю. На сьогодні мережа об'єднує понад 22 тис. книгозбірень, основними завданнями яких, відповідно до Положення, є: створення системи бібліотечно-інформаційного забезпечення розвитку педагогічної науки, освіти і практики, задоволення фахових інформаційних потреб педагогічних та науково-педагогічних кадрів, студентів, що перебувають на різних етапах набуття та удосконалення фахових знань, а також учнів і батьків.

Для визначення загальних тенденцій розвитку бібліотек освітянської мережі та прогнозування їх діяльності ДНПБ України ім. В. Сухомлинського з 2001 р. розпочала **аналітичну діяльність** щодо вивчення стану різних типів і видів освітянських бібліотек.

Підготовка таких матеріалів, як щорічні аналітичні огляди діяльності освітянських бібліотек (спеціальних наукових установ АПН України, спеціальних навчально-педагогічних бібліотек інститутів післядипломної педагогічної освіти та бібліотеки Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України), є важливим джерелом інформації про діяльність цих книгозбірень. Ґрунтуючись на висновках із аналітичних оглядів, науковці ДНПБ України ім. В. Сухомлинського прогнозують перспективи розвитку цих книгозбірень і спрямовують свою наукову роботу на вдосконалення їх діяльності та на усунення наявних недоліків і порушень, надають їм якісну консультативно-методичну допомогу.

Зокрема, у 2004 р. було підготовлено аналітичний матеріал, у якому практично вперше подано інформацію про сучасний стан бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України (шкіл, гімназій, ліцеїв, інтернатів). Це дало можливість зробити висновки щодо ряду проблем, характерних для всіх шкільних бібліотек України. Результати дослідження оприлюднено в статті “Шкільна

бібліотека як віддзеркалення освітньої політики навчального закладу” у газеті “Освіта України”^{*}.

Вагомим доповненням до згаданих вище аналітичних матеріалів став аналіз стану комп’ютеризації освітянських бібліотек а саме: книгозбірень загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів, спеціальних навчально-педагогічних бібліотек ВНЗ I-IV рівнів акредитації педагогічного та інженерно-педагогічного профілю й інститутів післядипломної педагогічної освіти. Здійснене дослідження виявило, що на 1 січня 2004 р. із майже 22,5 тис. загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) комп’ютеризовано 11986 (тобто 60 %), а кількість бібліотек ЗНЗ, які мають комп’ютери, дорівнює лише 7,6 % у містах і 1,5 % у селах. Серед бібліотек міських ЗНЗ перші місця за ступенем комп’ютеризації посідають Тернопільська область (45 %), м. Севастополь (30 %) та м. Київ (22 %). Серед бібліотек сільських ЗНЗ попереду Донецька область (4 %), Тернопільська область (3 %) і Дніпропетровська область (1 %). Протягом 2004-2005 навчального року в Україні планувалося комп’ютеризувати лише 530 бібліотек міських ЗНЗ та 107 бібліотек сільських ЗНЗ. У середньому це тільки 9 % бібліотек ЗНЗ, хоча в деяких областях цей показник значно вищий, зокрема: у м. Києві – 41 %, у Тернопільській області – 41 %, у м. Севастополі – 23 %, у Київській області – 10 %.

Як показало дослідження, не більше 14 % комп’ютеризованих бібліотек ЗНЗ мають сучасне комп’ютерне обладнання, яке дозволяє проводити комплексну автоматизацію бібліотечної діяльності, формувати медіатеку у структурі бібліотеки, сприяє перетворенню шкільних бібліотек на сучасні бібліотечно-інформаційні центри.

Інформацію про стан забезпеченості комп’ютерною технікою бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів було використано під час підготовки **Концепції інформатизації мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів**^{*}, розробленої ДНПБ України ім. В. Сухомлинського в рамках науково-дослідної роботи “Створення, становлення і розвиток мережі освітянських бібліотек України (X-XX ст.)” протягом 2004–2005 рр та затвер-

^{*} Освіта України.– 2005.– 5 квіт. (№ 26).– С. 8-9.

^{*} Освіта України.– 2005.– 24 черв. (№ 47/48).– С. 8.

дженої рішенням Президії Академії педагогічних наук України (протокол від 26.01.06 № 1-7/1).

Метою розробки концепції було створення наукових засад реформування системи роботи бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів, підвищення їх ролі у навчально-виховному процесі, забезпечення умов, які сприятимуть творчим пошукам вчителів та розвитку здібностей учнів в усіх регіонах України.

Актуальність розробки концепції обумовлено реаліями становлення нових цінностей і нових форм організації життя у сучасному світі, процесами глобальної інформатизації освіти, більш широким гуманітарним розумінням завдань освіти, процесом створення школи нового типу.

Мета інформатизації бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів – реформувати систему роботи цих бібліотек шляхом їх комп'ютеризації для підвищення ефективності навчально-виховного процесу, створення умов, які сприятимуть наближенню рівня навчання до європейських і світових стандартів, забезпечення творчого пошуку учителів, інтелектуального і духовного розвитку здібностей учнів.

До пріоритетних напрямів інформатизації належать: комп'ютеризація бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів, створення на їхній базі шкільних бібліотечно-інформаційних центрів та інтеграція бібліотечно-інформаційних ресурсних центрів загально-освітніх навчальних закладів у національний та світовий інформаційний простір.

Інформатизація здійснюється з урахуванням наступних принципів:

■ **цілісність** – створення цілісної самодостатньої структури інформатизації шкільних бібліотек як системної складової загального процесу інформатизації середньої освіти в Україні;

■ **комплексність** – системне вирішення проблем нормативно-правового, організаційно-кадрового, науково-методичного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення процесу інформатизації шкільних бібліотек;

■ **варіативність** – урахування специфічних ресурсних, кадрових та інших особливостей в процесі інформатизації за умови забезпечення інваріантів відносно стандартів освіти;

■ **поліцентризм** – актуалізація місцевих ресурсів, створення регіональних ресурсних та методичних центрів, становлення вільного ринку послуг;

■ **відкритість** – прийняття таких рішень, які не перешкоджатимуть засвоєнню на подальших етапах нових ідей, використання нових програмно-технічних та інформаційних засобів мірою їх появи на ринку інформаційно-комунікаційних технологій.

Бібліотечно-інформаційні центри загальноосвітніх навчальних закладів (на базі шкільних бібліотек) повинні мати фонди підручників, допоміжної навчальної продукції різного ступеню складності для учнів на традиційних та електронних носіях. Вони мають інтегрувати всю мультимедійну навчальну продукцію, яка надходить до загальноосвітніх навчальних закладів або створюється в них, забезпечувати її інвентаризацію, належне зберігання та надання у користування, доступ до Інтернету та навігацію в мережі.

Працівники бібліотечно-інформаційних центрів загальноосвітніх навчальних закладів повинні мати кваліфікацію бібліотекарів-медіаспеціалістів, бути лідерами в інформаційному супроводі навчально-виховного процесу.

Інфраструктура підтримки бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів (інформаційне середовище) повинна передбачати науково-методичне забезпечення бібліотечних інформаційних центрів загальноосвітніх навчальних закладів України, створення й актуалізацію профільних баз даних, а в перспективі – банків знань, певні зв'язки із структурами, що надають інформаційно-комунікаційні послуги та програмно-технічне забезпечення. Головними складовими інфраструктури підтримки мають стати **державний галузевий та регіональні інформаційні ресурсні центри** мережі освітянських бібліотек України.

Завданням **державного галузевого інформаційного ресурсного центру** є розробка наукового та нормативно-методичного забезпечення процесів інформатизації мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України, здійснення, координація та моніторинг робіт із створення й актуалізації індексних та повнотекстових освітніх баз даних, банків знань, формування зведеного галузевого електронного каталогу, встановлення корпорати-

вних зв'язків з провідними бібліотеками України і світу, розробка програм підготовки та перепідготовки бібліотекарів-медіаспеціалістів.

Функції державного галузевого інформаційного ресурсного центру мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів повинна виконувати Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. Сухомлинського під безпосереднім керівництвом МОН України.

Перед **регіональними бібліотечно-інформаційними та ресурсними центрами** мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів ставляться завдання: актуалізації місцевих інформаційних ресурсів; методичного забезпечення процесів інформатизації бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів; підготовки та перепідготовки кадрів; участі у створенні галузевого зведеного електронного каталогу; налагоджування системи електронної доставки документів.

Регіональні інформаційні ресурсні центри мають бути створені на засадах поліцентризму й варіативності на базі Львівської обласної та Миколаївської міської науково-педагогічних бібліотек, бібліотек інститутів післядипломної педагогічної освіти та педагогічних університетів із залученням методичних кабінетів управлінь освіти держадміністрацій обласного, міського та районного рівнів під керівництвом обласних управлінь освіти.

Інформатизація мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України сприятиме підвищенню рівня загальної середньої освіти в нашій державі, збагаченню духовного життя учасників навчально-виховного процесу, прискоренню інтеграції України до європейського і світового співтовариства.

Проект концепції був підготовлений творчою групою на чолі з чл.-кор. АПН України, д.т.н., проф. В. Биковим, канд. іст. наук П. Роговою, к.т.н., с.н.с. Ю. Артемовим.

Після розгляду проекту концепції на Президії АПН України 21 січня 2005 р. було створено робочу групу з провідних фахівців АПН та МОН України на чолі з дійсним членом АПН України, д.п.н., проф. О. Сухомлинською для його доопрацювання.

Доопрацьований проект Концепції було надруковано в газеті "Освіта України" № 47-48 за червень 2005 р.

Основні положення концепції обговорювалися на Міжнародній науковій конференції “Інтелектуальні інформаційні технології у бібліотечній справі” (Київ, 11-12 жовтня 2005 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції “Освітянські бібліотеки України. Історичні тенденції. Сучасний стан та перспективи розвитку” (Київ, 27 – 29 жовтня 2005 р.), ряді регіональних семінарів та нарад фахівців освітянських бібліотек.

У остаточній редакції концепції автори прагнули максимально врахувати пропозиції та зауваження, що надійшли. Частина пропозицій увійшла до проекту основних положень концепції інформатизації бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України. Без виваженої обгрунтованої позиції, яку займає сьогодні ДНПБ України ім. В. Сухомлинського як науково-дослідна установа АПН України, трансформація шкільних бібліотек у сучасні бібліотечно-інформаційні центри була б неможливою.

Творчий колектив продовжує працювати над науково-методичним забезпеченням реалізації головних положень концепції. У вересні 2006 р. проведено міжнародний чат, присвячений інформатизації діяльності шкільних бібліотек, налагоджено зв'язки з МОН України з питання участі у проекті розвитку освіти України “Рівний доступ до освіти” за підтримки Світового банку, у рамках якого передбачається реалізація пілотних “субпроектів” з реформування однієї бібліотеки ЗНЗ у кожній області на сучасний медіацентр. ДНПБ України ім. В. Сухомлинського планує розробити положення про шкільний бібліотечно-інформаційний центр та регіональний бібліотечно-інформаційний ресурсний центр.

Запрошуємо всіх зацікавлених до співпраці у науково-методичному забезпеченні реалізації головних положень концепції шляхом надання письмових пропозицій до ДНПБ України ім. В. Сухомлинського.

Результатом науково-дослідної роботи, що проводилася ДНПБ України ім. В. Сухомлинського протягом кількох років, стала також розробка 7 організаційно-управлінських та 4 інструктивно-методичних матеріалів для удосконалення діяльності різних типів і видів бібліотек освітянської мережі. Так, для найбільш масової складової мережі освітянських книгозбірень – шкільних бібліотек, яких налічується 20913, у 2002 р. колективом

науковців ДНПБ України ім. В. Сухомлинського вперше в державі укладено збірник “Організація роботи бібліотеки загальноосвітнього навчального закладу”^{*}. Укладачі збірника ставили за мету показати бібліотеку навчального закладу як цілісну систему, діяльність якої спрямована на задоволення інформаційних потреб усіх категорій її користувачів, створення комплексного уявлення про основні напрями її роботи, допомогу шкільному бібліотекареві у професійному виконанні обов’язків. Включені до збірника офіційні матеріали, що визначають необхідний рівень виконання роботи, та методичні рекомендації (консультації) спрямовані на те, щоб показати шляхи і методи досягнення ефективних результатів діяльності шкільної бібліотеки. До збірника також увійшли україномовні “Робочі таблиці ББК для шкільних бібліотек”, розробка яких пояснюється тим, що таблиці ББК, видані в Москві 1998 р., до шкільних бібліотек України практично не потрапили. Та вони багато в чому й не відповідають потребам української бібліотечної науки та практики. Тому поява україномовних таблиць ББК значною мірою сприятиме удосконаленню систематизації документів.

Актуальною також є підготовка науково-методичного посібника **“Формування інформаційної культури в учнів загальноосвітніх навчальних закладів”**, в якому, зокрема, розроблено структуру та зміст курсу “Основи інформаційної культури” для учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Посібник значною мірою допоможе бібліотекарям загальноосвітніх навчальних закладів у підготовці та проведенні занять з інформаційної культури.

ДНПБ України ім. В. Сухомлинського започаткувала серію видань “На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек”. Перше з них – бібліографічний покажчик “Бібліотека навчального закладу в контексті інформатизації суспільства”^{*}, який містить інформацію про книги, статті з наукових збірників і періодичних видань України та Російської Федерації з актуальних питань теорії, методики та практики бібліотечної справи за період 1999-2002 рр.

---

^{*} Шкіль. світ.– 2002.– №42-43.– С 1-62; №46/47.– С 1-61.– 2003.– №13.– С 1-23.

^{*} К., 2003. – 87с.

Другим виданням вищезазначеної серії є методичний посібник “Анотування як процес аналітико-синтетичної обробки інформації”^{*}, у якому подано сучасне уявлення про анотацію як вторинний документ, спрямований на розкриття основних аспектів змісту першоджерел.

Підвищенню рівня професійної самоосвіти бібліотекарів навчальних закладів, об’єднанню творчого та інтелектуального потенціалу шкільних бібліотекарів сприяє започаткована Міністерством освіти і науки України, Благодійним фондом сприяння розвитку освіти ім. Б. Грінченка та ДНПБ України ім. В. Сухомлинського в 2003 р. газета “Шкільна бібліотека плюс”. На сторінках газети систематично друкуються законодавчі та нормативно-правові документи щодо діяльності бібліотек держави, методичні матеріали та статті, що висвітлюють вітчизняний і зарубіжний досвід роботи шкільних бібліотек; подаються матеріали із впровадження сучасних інформаційних технологій в їх діяльність. Значною популярністю у передплатників користуються рекомендаційні бібліографічні списки та анонси нових видань з питань бібліотекознавства, книгознавства та розвитку педагогічної науки, освіти та практики, які готуються науковими співробітниками бібліотеки. Поява даного видання свідчить про те, що шкільні бібліотеки нині є важливою ланкою в системі загальної середньої освіти і відіграють помітну роль в інформаційному забезпеченні навчально-виховного процесу.

Протягом останніх років ДНПБ України ім. В. Сухомлинського підготувала і провела три всеукраїнські науково-практичні семінари, понад 150 локальних науково-методичних семінарів, практикумів, днів фахівця, круглих столів, нарад тощо. Курсовій системі підвищення кваліфікації присвячено статтю “Модернізація навчально-тематичних планів підвищення кваліфікації бібліотекарів загальноосвітніх навчальних закладів: нагальна потреба сьогодення”^{*}, у якій подані рекомендації з удосконалення навчально-тематичних планів, що сприятиме процесу безперервної освіти та професіоналізації бібліотечних працівників.

З 2001 р. у бібліотеці діє **кабінет бібліотекознавства**. У його фонді зібрано різноманітні документи, що відображають світо-

---

^{*} Х., 2003. – 44с.

^{*} Вісн. кн. палати. – 2005. – №6. – С. 25-28.

ву історію бібліотечної та книжкової справи, найновіші видання з питань бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства та документознавства. Для оперативного ознайомлення бібліотечних працівників з новими надходженнями літератури до кабінету бібліотекознавства на сайті бібліотеки з 2005 р. започатковано відповідну рубрику.

Процес перетворення бібліотеки ЗНЗ із навчально-допоміжного підрозділу школи на її інформаційний центр, базу для розвитку критичного мислення, медіаосвіти, формування інформаційної культури учнів потребує вироблення відповідної державної політики в галузі бібліотечної справи. Визначення такої політики сьогодні – завдання не лише Міністерства культури і туризму України: її формування відбувається багатовекторно. Один із векторів, політика в галузі бібліотечно-інформаційного забезпечення освіти, перебуває у віданні Міністерства освіти і науки України, Академії педагогічних наук України та Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. Сухомлинського як головного координаційного центру мережі освітянських бібліотек України.

Незважаючи на значну кількість таких бібліотек, інформації про їх стан та діяльність практично немає в статистичних збірниках Міністерства освіти і науки України та Міністерства культури і туризму України.

Тому першочерговим завданням на даному етапі є з'ясування реального стану функціонування бібліотек ЗНЗ шляхом проведення паспортизації цих книгозбірень, підготовкою якої сьогодні активно займається ДНПБ України ім. В. Сухомлинського. Документи для паспортизації розробляються вперше. Ця робота зараз завершується. Наприкінці року її результати буде передано до МОН України.

Метою паспортизації є вивчення стану:

- формування інформаційного ресурсу бібліотек ЗНЗ та визначення ступеня його відповідності інформаційним потребам учасників навчально-виховного процесу;
- матеріально-технічного оснащення бібліотек ЗНЗ, зокрема їх комп'ютеризації;
- кадрового забезпечення бібліотек ЗНЗ.

Для проведення паспортизації науковцями ДНПБ України ім. В. Сухомлинського розроблено “Паспорт бібліотеки загальноосвітнього навчального закладу”, документ, який відображає основні показники діяльності бібліотеки, відомості про будівлю, приміщення, інженерно-технічне оснащення, кадрове забезпечення, адресно-довідкові відомості тощо.

У паспортизації беруть участь бібліотеки: середніх загальноосвітніх шкіл I-III ступенів; спеціалізованих шкіл (шкіл-інтернатів); гімназій; ліцеїв; колегіумів; загальноосвітніх шкіл-інтернатів; спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів); вечірніх шкіл.

Для організації та проведення паспортизації, а також для підведення її підсумків на різних рівнях – районному, міському, обласному/республіканському – в органах управління освітою буде призначено відповідальних осіб, які здійснюватимуть контроль за проведенням паспортизації на кожному з рівнів.

Термін проведення паспортизації затверджуватиметься відповідним наказом органу управління освітою.

Паспортизація проводитиметься у чотири етапи:

I етап – у загальноосвітніх навчальних закладах; усі бібліотеки ЗНЗ заповнюють “Паспорт бібліотеки загальноосвітнього навчального закладу” та передають один його примірник до методистів з бібліотечних фондів районних, міських відділів освіти;

II етап – у районних (міських) відділах освіти; методисти з бібліотечних фондів збирають і обробляють паспорти бібліотек ЗНЗ та готують звіт про результати паспортизації за встановленою формою (статистичні таблиці);

III етап – в управліннях освіти і науки облдержадміністрацій, державних адміністрацій м. Києва і м. Севастополя, Міністерстві освіти і науки АР Крим; методисти з бібліотечних фондів збирають і обробляють звіти про результати паспортизації бібліотек ЗНЗ по області, м. Києву та Севастополю, АР Крим, готують звіти та передають їх до ДНПБ України ім. В. Сухомлинського;

IV етап – у ДНПБ України ім. В. Сухомлинського; збір інформації з областей, обробка, групування й аналіз інформації,

підготовка інформаційної довідки про стан бібліотек ЗНЗ для МОН України.

Проведення паспортизації бібліотек ЗНЗ дозволить:

- визначити закономірності й тенденції у діяльності бібліотек ЗНЗ, надати рекомендації щодо удосконалення їхньої діяльності.

- використати результати для удосконалення політики МОН України щодо розвитку мережі ЗНЗ та підпорядкованих їм бібліотек;

- розробити пакет документів, який дозволить змінити статус бібліотеки ЗНЗ, переорієнтувати їхню роботу на інтеграцію у сучасний педагогічний процес;

- привернути увагу адміністрації ЗНЗ та органів управління освітою до проблем бібліотек ЗНЗ.

Здійснений аналіз науково-методичної діяльності ДНПБ України ім. В. Сухомлинського свідчить про те, що на сьогодні цей напрям роботи є невід'ємною актуальною і перспективною складовою науково-дослідної діяльності бібліотеки. Це зумовлено тим, що становлення мережі освітянських бібліотек лише розпочинається і потребує значної уваги від провідного координаційного науково-методичного центру – ДНПБ України ім. В. Сухомлинського.

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ НАЦИИ И ПРОБЛЕМЫ ЕГО РАЗВИТИЯ

Л. Бидоленко, заведующая кафедрой “Книговедение, библиотековедение и библиография” Луганского государственного института культуры и искусств

Среди проблем, которые требуют немедленного решения, чуть ли самой острой является проблема сохранения и наращивания интеллекта нации, что и понятно: интеллектуальный потенциал общества – это его будущее. Снижение совокупного интеллекта свидетельствует о регрессе общества, а его рост (равно как и наличие возможностей и условий для реализации), наоборот, являются яркими свидетельствами прогрессивного общественного развития.

Знаменитый эскиз исторического прогресса человеческого разума, предложенный французским математиком, социологом и политическим деятелем Ж. Кондорсе (1743-1794), остается актуальным и в наши дни. Углубленный немецкой классической философией и представленный как превосходство разума над волюнтаризмом и романтизмом, интеллект утвердился в истории как фундаментальный фактор будущего нации, народа, культуры.

Ни в коем случае не унижая значения эмоциональной составляющей культуры, понимая, что в отрыве от нее интеллектуальные инициативы могут приобрести антигуманный уклон, хочется все-таки сделать акцент на глобализации роли интеллекта в развитии цивилизации. Альтернативы этой всеобъемлющей тенденции просто не существует. Именно таким путем в историю вошли цивилизованные народы; не минует его и Украина.

Как продукт экономики информация и информационные технологии в современном мире стали в стратегическом плане важнее, чем миллионы тонн выплавленной стали или десятки тонн золота, автомобили, станки, бытовые приборы и любая другая продукция индустриальной эпохи.

Но информационные технологии, революционные по своей сути, являются всего лишь составной частью, технологической основой более широкой революции – наступления Эры Интел-

лекта. Ведь могущество современной страны определяется прежде всего плодами национального интеллекта.

Сегодня мы становимся свидетелями (к сожалению, только свидетелями, а не полноправными участниками) новой, так называемой постинформационной или интеллектуальной технологической революции.

Обязательной составляющей успешных реформ во всех странах было опережающее развитие интеллектуального потенциала. Мировой опыт показывает: жизненный уровень всех слоев населения, социально-экономическая ситуация в стране определяются степенью образованности общества и его отношением к интеллектуальным ценностям. Только интеллектуально богатое общество является гарантией высокого уровня жизни народа и процветания государства даже при отсутствии энергоносителей, полезных ископаемых и других даров природы.

Ни богатства недр, ни плодородные земли, ни идеальный климат, ни туристическая привлекательность не в состоянии сравниться по могуществу и общественной значимости с потенциалом человеческого ума.

Управляемая корпоративная умственная энергия — решающая производительная сила современного и будущего мира. В двадцати развитых странах, в которых работают 95 % ученых мира, прибыль на душу населения возрастает ежегодно на \$200, в странах с низким научным потенциалом — на \$10.

Общемировой тенденцией становится стремительное сокращение промежутка времени между ключевыми этапами научно-технического прогресса: открытием (изобретением), доведением его до стадии технологии и внедрением в производственный процесс. Все обостряющаяся конкуренция приводит к тому, что изобретатель выступает неотъемлемой и главной составляющей цикла развития всех без исключения систем, созданных людьми.

В геополитических стратегиях поддержания и наращивания отрыва от других стран, реализуемых странами-лидерами, решающую роль играет научное и технологическое доминирование. А оно, в свою очередь, требует растущих темпов инновационного процесса, формирования необходимого для этого интеллектуального ресурса.

С учетом естественной ограниченности интеллектуальных ресурсов любой отдельной страны большое внимание уделяется “импорту интеллекта”. Охота за интеллектом в ближайшем будущем превратится в самостоятельный и чрезвычайно выгодный вид бизнеса. Компании, в которых работают ученые, совершающие открытия, мгновенно оказываются в верхней части мировых рейтингов.

Наблюдается глобальная тенденция перенесения в слаборазвитые страны низкоинтеллектуальных, ресурсо- и энергозатратных, а также экологически опасных производств. Эти производства являются также экономически наименее рентабельными. Одновременно в государствах-лидерах начинают концентрироваться самые современные высокорентабельные информационные и интеллектуальные технологии.

Интеллектуальный потенциал является составляющей такого более широкого понятия как гуманитарный потенциал. Гуманитарный потенциал нации – это явление, качественно отличное от простой суммы человеческих потенциалов каждого человека-гражданина, и определяется уровнем физического и психического здоровья нации, ее социального благополучия, нравственности, духовности, интеллектуального развития (интеллектуального потенциала), психологического единства, гуманитарной активности (активности в проявлении всех перечисленных выше признаков).

Интеллектуальный потенциал проявляется не только в отраслях, связанных с высокими технологиями. Интеллектоемкость управленческих решений и творческой активности человека стремительно растет во всех без исключения сферах его деятельности – от бытовой до международной. Интеллектуальный потенциал нации имеет несколько составляющих, а именно:

- систему образования, включающую государственные и негосударственные учебные заведения;
- компьютерное обеспечение (здесь имеет значение абсолютное и относительное количество компьютеров, их качество, степень охвата сетевой связью);
- системы связи, где определяющими являются скорость связи, ее надежность, стойкость к препятствиям, защищенность от несанкционированного доступа;

- базы данных на печатных (библиотеки) и электронных носителях;
- систему науки, включающую государственные и негосударственные научные заведения;
- интеллектуальную собственность в виде патентов, лицензий, ноу-хау.

Одним из приоритетных направлений успешного развития государства является создание условий и механизмов для эффективного превращения интеллектуального потенциала народа в интеллектуальный капитал.

Интеллектуальный капитал – это интеллектуальный потенциал, активно используемый в процессах экономического развития.

В современных условиях сверхжесткой конкурентной борьбы интеллектуальный капитал дает возможность создавать ценности и обеспечивает конкурентоспособность как отдельным предприятиям, так и обществу в целом.

Интеллектуальный капитал представляет собой сумму знаний, опыта, профессиональной подготовки и интуиции всех работников предприятия, учреждения или государства. К этому следует прибавить наработанные человеческие связи, информацию в виде баз данных, интеллектуальную собственность, компьютерную сеть, которая мгновенно обрабатывает и передает информацию всем работникам соответствующей структуры, благодаря чему ей удастся реагировать на изменения быстро и адекватно.

Интеллектуальный капитал позволяет экономить технику и материальные средства, высвобождает финансы, повышает жизнестойкость участников экономического процесса, содействует росту прибыльности экономической деятельности. Наглядным тому подтверждением является деятельность известной корпорации Microsoft.

Перспективная программа развития Украины должна быть пронизана осознанием реалий XXI века – времени глобальной экономики, господства информационных технологий и коммуникационных сетей, опережающего накопления гуманитарного, в частности, интеллектуального потенциала.

Интеграция Украины в мировое и, в частности, в европейское экономическое пространство невообразима без пионерных науч-

ных и конструкторских достижений. Для них имеются все возможности. В противном случае Украина интегрируется в мировое сообщество только как страны “третьего мира”.

Итак, необходимо сориентировать научные силы нашего общества на формулирование стратегии развития Украины с учетом тех реалий, над осмыслением которых сейчас работает весь мир и значение и перспективы развития которых для Украины еще нужно хорошо осознать.

В новой государственной стратегии по развитию интеллектуального потенциала и капитала нации должны органично сочетаться факторы экономической эффективности и конкурентоспособности, социализации и гуманизации развития, экологизации производства, рыночные механизмы и средства государственного регулирования современного типа.

Подобная стратегия предполагает переход к принципиально новой управленческой идеологии развития украинского общества. Управленческие действия, построенные на попытке догнать страны-лидеры, копируя их современную политическую и экономическую модели, порочны в самой своей основе. Опыт общественного развития свидетельствует о том, что тот, кто догоняет, никогда не догонит. Догнать может только тот, кто способен, осмыслив мировые тенденции, перейти от “траектории преследования” к “движению на опережение”. Такой тип движения предполагает стратегическую ориентацию общества на новые опережающие технологии в сфере производства и новые прогрессивные основы социальной организации.

Движение на опережение – единственный путь к достойной перспективе. Только благодаря ему в Украине, как мы надеемся, будет создано общество благосостояния, открыты возможности для равноправного сотрудничества на мировой арене с другими государствами.

Что касается практических управленческих действий государственного руководства, то неотложной задачей является создание на общегосударственном уровне целостной системы с целью поддержки интеллектуального потенциала нации, его развития и превращения в интеллектуальный капитал.

Что же должна включать в себя такая система?

1) Предоставление образованию реального государственного приоритета. Целью образования является достижение максимально возможного уровня гуманитарного потенциала народа и расширение возрастных границ его эффективного использования. При этом необходимо обеспечить максимально широкий и действительно равный доступ всех граждан к образованию и ориентироваться на самые перспективные образовательные технологии. Следует изменить ситуацию, когда тысячи способных молодых людей не могут поступить в высшие учебные заведения по экономическим причинам или из-за взяточничества.

2) Создание условий для опережающего развития науки. Задача государства – напрямую финансировать фундаментальную науку и через подъем национального производства обеспечить развитие прикладной науки непосредственно в отраслях и на предприятиях.

3) Ориентация на молодежь. Только всячески поддерживая молодежь, можно надеяться на закрепление тенденций общественного прогресса и достойное будущее Украины. Молодежь, достигнув руководящих позиций в государстве, даст нам шанс утвердить в нем плодотворный, творческий, предпринимательский дух.

4) Поиск и практическая поддержка лучших представителей национального интеллекта. Практически в каждой возрастной группе есть личности, выделяющиеся необычными способностями. Выявление этих людей и создание максимально благоприятных условий для реализации их творческих возможностей дает такой мощный социальный и экономический эффект, что подобный вид деятельности можно рассматривать как одну из наиболее прибыльных сфер инвестиционной деятельности.

5) Всестороннее содействие информатизации всех видов деятельности путем возобновления работы государственного Комитета по информатизации, ориентации государственных управленцев всех уровней на содействие обеспечению организаций и граждан компьютерами, развитию сети Интернет и систем связи, создание электронных баз данных и упрощение доступа к ним.

6) Упрощение процедуры регистрации интеллектуальной собственности и обеспечение ее эффективной государственной защиты. Необходимо ликвидировать чрезвычайно распростра-

ненную практику незаконного использования чужой интеллектуальной собственности. Это не только противоречит международным обязательствам Украины, но и делает практически невозможным коммерческое использование плодов национального интеллекта в самой стране.

7) Обеспечение постоянно растущих темпов инновационного процесса; содействие внедрению в производство уже выполненных высокоэффективных отечественных разработок. В каждой отрасли производства наработан значительный пакет таких разработок. По экспертным оценкам, они могут дать совокупную прибыль, исчисляющуюся миллиардами долларов.

8) Сохранение уникальных высокотехнологичных производств; помощь им в приспособлении к новым условиям. “Реанимация” уникальных производств, которые есть в каждом регионе, обеспечит развитие внутреннего рынка на высокотехнологичной базе и позволит Украине занять достойное место на рынках Европы и мира. Таким образом можно будет быстро вернуть лучшие инженерные и рабочие кадры на производство.

9) Организационная поддержка со стороны государства наиболее перспективных видов деятельности. При планировании и осуществлении инновационной деятельности необходимо ориентироваться на виды деятельности и технологии, которые на основании аналитических исследований отнесены к числу наиболее перспективных.

10) Содействие консолидации научно-технической интеллигенции, поддержка ее общественной активности. Сегодня, когда интеллигенция по численности превышает крестьянство, а по интеллектуальному потенциалу является доминирующей силой, политическая роль ее чрезвычайно важна. В современных государствах от позиции интеллигенции и ее отдельных групп в большой степени зависит политическое и экономическое развитие общества, качественный состав власти, динамика научно-технического и социального прогресса.

Масштабность задач развития интеллектуального потенциала украинского общества объективно предопределяет обновление и омоложение управленческой элиты, выработку и применение новых высоких стандартов для государственных управленческих кадров. Отсутствие потребности в инновациях в современном

бизнесе Украины, дефицит специалистов нового типа в сфере государственного управления, а также отсутствие у них мотивации принятия ответственных решений создают практически непреодолимый барьер для внедрения новейших отечественных разработок и приводят к деградации и миграции национального интеллектуального капитала.

Система государственной поддержки развития интеллектуального потенциала и капитала на общенациональном уровне должна быть научным основанием для принятия решений и осуществления любых управленческих действий в этой отрасли, а также для перехода от отраслевой к функциональной системе государственного управления.

Прагматичный интеллект, дополненный моралью и патриотизмом, в современном, а тем более в будущем мире является более важным, чем другие экономические ресурсы, включая даже земельные. Опережающее развитие интеллектуального капитала, основой которого является постоянно растущий совокупный человеческий потенциал, – залог достойного пути Украины в будущее.

Ситуацию, которая сложилась в Украине, однозначной в смысле перспектив развития интеллекта назвать трудно. С одной стороны, процессы государственного строительства не только создают возможности для интеллектуального развития человека, но и требуют его. С другой стороны, развитие интеллекта, как уже отмечалось, наталкивается на социально-экономические трудности, традиционные и новые политические, информационные и социокультурные ограничения, в связи с чем приобретает черты, очень далекие от цивилизованных.

Это противоречие, к сожалению, остается недостаточно осмысленным как на уровне общественного сознания, так и на уровне высокой государственной политики. Во многом процесс развития интеллекта украинской нации разворачивается еще спонтанно. Гуманитарная политика государства не имеет четко определенных контуров. Процессы развития интеллекта, разворачивание его непосредственной предметности (информационного поля государства) и построение гуманитарной инфраструктуры осуществляются в автономных режимах. Каким-то образом они, конечно, пересекаются. Более-менее уравновешенно это проявля-

ется в образовании, меньше – в плоскости информационного пространства и культуры. Однако о гармонии и соотношении развития всех составных духовной сферы общества сегодня говорить еще рано. Задекларированные подходы, о которых уже упоминалось, определяют скорее общественную цель, а не реальные процессы, которые должны были бы осуществляться. Гуманитарная политика государства требует серьезного реформирования.

Украина всегда славилась талантами. Но очень часто они развивались самостоятельно, вопреки условиям, которые их окружали. Что-то подобное наблюдается и сегодня. Интеллект нации остался по сути дела один на один с суровой действительностью. Складывается впечатление, что все, кто мог бы его поддержать, кинулись в политику, партийные структуры, в сферу государственного управления и бизнес. В образовании, науке и культуре остались лишь те, кто прикипел к ним душой, кто выстрадал свое право на интеллектуальное наследие народа, для кого необходимость развития интеллекта нации является непреложной истиной, а не пустыми словами.

Убежденные подвижники развития интеллектуального потенциала нации есть в культуре, науке и других духовных сферах. Государство должно поддерживать их морально и материально. Однако именно поддержки, предметной, действенной, адресной как раз и не хватает в нашем обществе.

Тем временем ситуация ухудшается. Часть людей ищет счастье за границей или в далеких от интеллекта сферах деятельности. Образование, к которому всегда тянулась талантливая украинская молодежь, обесценивается: зачем “горбатиться” за книжками, если это практически ничего не дает, если жизненные успех определяет предприимчивость, а не интеллектуальные способности личности? Нация интеллектуально стареет. Средний возраст доктора наук в Украине составляет 59,5 лет. Опять активизировался процесс эмиграции докторов наук. По данным на 1 октября 1999 года за пределы Украины выехали 32 специалиста, что в 1,7 раза больше, чем в предыдущем году*.

Противоречия развития интеллекта углубляются. Требуются экстраординарные мероприятия, иначе государственный корабль

---

* Зеркало недели .– 1999.– 31 декабря

получит пробоину, а все мы превратимся в человеко-ресурсный, трудовой и сексуально-развлекательный придаток интеллектуально мощных, а потому и развитых государств мира.

Одной из первоочередных проблем, требующих немедленного решения, является проблема выравнивания возможностей для развития интеллекта в сфере образования, особенно – высшего. Неравномерность его развития обусловлена социально-экономическими, территориальными, демографическими и этническими, языковыми и социокультурными, религиозными и другими обстоятельствами. Как свидетельствует статистика, сейчас в Украине около 75 % семей находятся у черты или за чертой бедности; значительная часть населения проживает в сельской местности, где условия для получения образования хуже, чем в городе; 12 % детей являются инвалидами, 10 % – сиротами. Можно ли в этой ситуации говорить о “равных возможностях” получения образования, профессии, развития способностей и природных задатков. Конечно же, нет. Это понимает каждый. Однако дело в другом: сделанного государством для исправления ситуации недостаточно.

Особенное беспокойство вызывает неравенство возможностей молодежи в получении высшего образования. Социально-экономические трудности снизили академическую мобильность молодежи.

В государстве есть ряд областей, доля студентов в которых значительно ниже по сравнению с среднегосударственными показателями. Если, скажем, на 10 тысяч населения в Украине приходится около 900 студентов вузов III-IV уровней аккредитации, то в Житомирской, Ивано-Франковской, Черниговской областях этот показатель составляет соответственно 119, 135 и 140. Об обеспечении возможностей в этой ситуации говорить просто некорректно.

Нельзя не упомянуть об информационном пространстве государства. Очевидно, что для интеллекта, а тем более для нравственной культуры оно стало враждебным. Примитивизм американского видео как раковая опухоль разъедает традиционные духовные нормы. Собственно, таким же качеством отличаются сейчас и наши родные “шоу”. И это тогда, когда в государстве есть действительно талантливые журналисты, аналитики, корифеи слова,

звука и пера, которые, к сожалению, не имеют возможности пробиться или вынуждены “играть по правилам”, установленным непрофессионализмом, преступной некомпетентностью, интеллектуальной несостоятельностью тех, кто захватил командные высоты.

Конечно, не все так плохо. Но плохого достаточно много. И в первую очередь, плохо то, что до сих пор мы не сформировали стратегии духовно-интеллектуального развития нации; остановились на полпути в реформировании образования; не определились в приоритетах развития науки и культуры; не сформировали новой морали; не утвердили благоговеющего отношения к разуму, благодаря которому стремительно ворвались в клуб развитых ранее культурно отсталых, угнетенных народов.

Пятнадцатилетний опыт независимой Украины в деле развития интеллекта, к сожалению, носит негативный характер: нация умнее не стала. Как и ранее, она побаивается рынка и демократических преобразований, страдает по прошлому и с какой-то удивительной покорностью следует за вождями.

Тем временем всему в истории есть свое время. Как говорится в Библии, время разбрасывать камни, и время собирать камни. Сегодня время людей-интеллектуалов в Украине еще не настало. Мы слишком политизировались, и пока не выйдем за эти пределы, умнее не станем. Мы утратили часть приоритетов жизни, и пока не разберемся в соотношении добра и зла, будем топтаться на месте. Мы поклоняемся “старым кумирам”, и пока не увидим “новых героев”, не выберемся из трясины сегодняшней неразберихи, не сможем приступить к реализации опережающей стратегии.

Интеллект нации требует государственной и общественной поддержки, оказание которой является делом чести каждого, кто способен мыслить и действовать в интересах человеческой личности, национальной культуры и независимого украинского государства. Не учитывая этого, искать пути развития интеллекта безнадежно.

ПРАВознавство: уроки права – уроки життя

С.Сидоренко, головний спеціаліст Луганського обласного управління юстиції

Розбудова в Україні соціальної, демократичної, правової держави потребує суттєвого підвищення правосвідомості громадян, їх правової культури, законослухняності, подолання явищ правового нігілізму тощо. У Засадах державної політики України в галузі прав людини, затверджених постановою Верховної Ради України від 17 червня 1999 року № 575-XIV, підвищення рівня правової культури і правосвідомості людини і громадянина, формування в них поваги до закону та визначення механізму захисту їх прав піднесені до рангу основних напрямів державної політики.

Жодне суспільство не може існувати без взаємодії своїх громадян один з одним і з соціальними інституціями. У процесі такої взаємодії відбуваються зіткнення інтересів, мотивів, воель учасників соціального спілкування. На певному етапі суспільно-історичного розвитку на перший план виступає право як один із ефективних засобів координації взаємодії, регулювання діяльності державних органів, громадських організацій, представників різних прошарків суспільства. Правова форма регулювання, правова культура, норми і цінності права – це елементи соціонормативної культури суспільства.

Жити в суспільстві та бути вільним від суспільства не можна. Кожний, хто живе в даному суспільстві, включений в систему норм, культурних традицій. Від вимог суспільства не можна сховатися. Це не означає, що людина позбавляється будь-якої самостійності, права поступати так, як їй здається необхідним та справедливим. Суспільство здійснює вплив на її правосвідомість, сприяє засвоєнню нею правових знань та навичок, формує її правову культуру.

Ще у вересні 1978 р. у Відні відбувся Міжнародний конгрес ЮНЕСКО з питань прав людини, який запропонував всебічно використовувати різноманітні форми навчання для того, щоб громадяни отримували необхідні знання про свої права й обов'язки,

особливо в галузі праці й економіки, соціальних і політичних відносин.

Правові знання – це певний обсяг систематизованих знань людини про право і правові явища, відомостей про конкретні правові норми, їх розуміння, усвідомлення вимог, цілей та призначення правових принципів. Набуваються вони за допомогою власних зусиль, правового навчання й освіти, накопичення соціального та правового досвіду. Значення правових знань знайшло відбиття в міжнародних документах. Зокрема, у Резолюції VI Конгресу ООН щодо запобігання злочинності і поведження з правопорушниками (1980 р.) зазначається, що правові знання сприяють вихованню свідомої життєвої позиції, заснованої на принципах права, справедливості й моралі, підвищенню загального рівня законності і правопорядку, а також посиленню ролі кожного громадянина у вирішенні важливих проблем життя суспільства.

Згадані міжнародно-правові принципи знайшли юридичне закріплення у ст. 57 Конституції України, якою кожному гарантовано право знати свої права і обов'язки. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом.

За своєю структурою правова культура – складне і різноманітне явище, її можна уявити собі у вигляді піраміди, основою якої є духовна культура народу. Правова культура тісно пов'язана із загальною культурою, базується на її началах, служить відображенням рівня її розвитку. Формування правової культури не відокремлене від розвитку культури політичної, моральної, естетичної. Адже завдання всіх видів культури – утворення в суспільстві морально-правового клімату, який гарантував би особі реальну свободу поведінки у поєднанні з відповідальністю перед суспільством, забезпечував би її права, соціальну захищеність, повагу до її гідності, тобто поставив би людину у центр економічних, соціальних, політичних, культурних процесів.

Міцний взаємозв'язок існує між правовою і моральною культурою. Оцінка правових явищ, що здійснюється правосвідомістю, є не тільки правовою, але й моральною їх оцінкою, визначенням відповідності цих явищ моралі суспільства. Тому будь-які пору-

шення законності, ігнорування законних прав і інтересів особи, недотримання вимог справедливості під час вирішення питань про юридичну відповідальність завжди розглядаються як аморальні явища. У свою чергу, правова культура має зворотний вплив на моральну культуру. Вона слугує необхідною умовою формування високих моральних якостей громадянина. Знання та розуміння сутності та соціального призначення правових явищ (права, правосуддя, законності, правової відповідальності), стійка впевненість у необхідності точного дотримання норм права сприяють посиленню усвідомлення людиною основних принципів і категорій моралі.

Подібно тому, як загальнонаціональна культура надає цілісність і інтегрованість суспільному життю в цілому, правова культура диктує кожній особі принципи правової поведінки, а суспільству – систему правових цінностей, ідеали, правові норми, що забезпечують єдність та взаєморозуміння правових інститутів та організацій.

Отже, правова культура є складовою частиною і важливим початком демократії.

Правове виховання – це цілеспрямований постійний вплив на людину з метою формування в неї правової культури та активної правомірної поведінки. Основна мета правового виховання – забезпечити людину необхідними для життя юридичними знаннями та навчити її дотримуватися законів і підзаконних актів, тобто сформуванню досить високий рівень правової культури, здатний значно зменшити кількість правопорушень. Кожна людина, знаючи свої права та обов'язки, може грамотно себе захищати від незаконних дій з боку органів, що застосовують право.

Правове виховання важко відокремити від інших видів соціального виховання – морального, політичного, естетичного тощо. Їх можна назвати “субправовими”, оскільки всі вони входять в орбіту правового виховання.

Суттю правового виховання є формування правової настанови на узгодження устремлінь та очікувань особи з інтересами та очікуваннями суспільства, тобто процес вироблення стійких правових ідей та принципів у правосвідомості осіб, що виховуються.

Зміст правового виховання полягає в цілеспрямованому та систематичному впливі на правосвідомість особи (групи) за до-

помогою сукупності (комплексу) правовиховних заходів, визначених способів та засобів, які має суспільство.

Функції правового виховання:

1) передача особам, що виховуються (індивідам, суспільним групам) певної суми правових знань, навичок, умінь;

2) формування правових ідей, почуттів, переконань у правосвідомості осіб, які виховуються, вироблення правової настанови на правомірну поведінку.

Правове виховання відбувається в правовому полі, тобто в сфері суспільних відносин, що регулюється правом. Воно характеризується системністю, наявністю певних механізмів, стадіальністю.

Систему правового виховання складають такі елементи:

1) суб'єкти – державні органи, організації, спеціально уповноважені державою особи, які здійснюють правовиховну діяльність;

2) об'єкти – громадяни або суспільні групи, що виховуються;

3) сукупність правовиховних заходів, певних способів та засобів.

Суб'єкт правового виховання може мати правовиховну функцію як основну (Національна юридична академія України, Одеська юридична академія, Київська академія внутрішніх справ, Університет внутрішніх справ, юридичні факультети національних та державних університетів та інші), або як одну з багатьох (Ради народних депутатів, прокуратура, органи юстиції, МВС, бібліотечні заклади та інші).

Об'єкт (громадяни) правового виховання протягом правовиховного процесу зазнає впливу двох чинників, від яких залежить ефективність правового виховання:

1) об'єктивного – позитивних зовнішніх умов, що сприяють правовиховній діяльності (демократизація суспільства, захист прав особи, досягнення правотворчої діяльності, юридичної практики та інші), або негативних умов, які ускладнюють правовиховну діяльність (недосконалість законодавства, невідпрацьованість способів та засобів правового виховання та інші);

2) суб'єктивного – позитивного (правова вихованість, настанова на правомірну поведінку) або негативного (правова наста-

нова на неправомірну поведінку, зокрема – на правовий нігілізм) внутрішнього духовно-правового стану особи.

Сукупність правовиховних заходів можна представити у вигляді способів та засобів правового виховання.

Способи правового виховання:

- правова освіта;
- правова пропаганда;
- юридична практика державних органів та інших організацій (наприклад, правовиховна діяльність суду, прокуратури, органів внутрішніх справ, юстиції, адвокатури та інше);
- правомірна поведінка громадян, їх особиста участь у здійсненні (реалізації) та охороні правових норм;
- самовиховання.

Правова вихованість – внутрішній духовно-правовий стан, у якому знаходиться особа в момент прийняття рішення про те, як поводитися в тих чи інших обставинах. Це стан правосвідомості особи, рівень її правової культури, готовність до правомірної або протиправної поведінки. Рівень правової вихованості визначається не тільки знанням права та розумінням необхідності виконувати правові приписи, але й ступенем сформованості ставлення до права і закону як до цінностей, що у демократичному суспільстві є безумовними.

Правова освіта, як і правове виховання, являє собою процес засвоєння знань про основи держави і права, виховання у громадян поваги до закону, до прав людини, небайдужого ставлення до порушень законності та правопорядку. Правова освіта – необхідний елемент правової культури, передумова правової вихованості особи. Правове навчання має проводитися на багатьох рівнях.

Становлення в Україні демократичної правової держави потребує суттєвого підвищення правосвідомості, правової культури, вироблення активної громадянської позиції, перш за все – молоді. Основні завдання правової освіти в Україні на сучасному етапі визначені у Національній програмі правової освіти населення, затвердженій Указом Президента України від 18 жовтня 2001 року, та в Програмі правової освіти населення Луганської області, яку затверджено розпорядженням голови облдержадміністрації від 27.06.2002 року. Невід’ємною частиною останньої є цільовий комплексний проект “Правознавство: уроки права – уроки жит-

тя”, який започатковано обласною бібліотекою для юнацтва та обласним управлінням юстиції і успішно реалізується вже протягом дев’яти років.

Цей широкомасштабний проект надає можливість обласній бібліотеці для юнацтва діяти як методичний і координаційний центр з питань правового виховання для бібліотек області, що обслуговують юнацтво. А плідна співпраця обласного управління юстиції та обласної бібліотеки для юнацтва є позитивним прикладом співпраці органів юстиції та бібліотечної системи області в галузі правової освіти та правового виховання різних верств населення, і в першу чергу – молоді.

У зв’язку з цим до програми “Уроки права – уроки життя” включено комплекс інформаційно-виховних та консультаційних заходів, а також реабілітаційну роботу з молоддю і з її вихователями. Саме така система дозволяє створити відповідні умови для повноцінного та якісного оволодіння юнацтвом правовими знаннями та навиками, їх використання у житті.

Проект розраховано на учнівську та студентську молодь; він має на меті підвищення рівня загальної правової культури та профілактичну роботу, спрямовану на запобігання негативних явищ серед неповнолітніх. У рамках програми організовується багато цікавих і корисних заходів. Заняття відбуваються у формі активного діалогу, дискусій, рольових ігор на теми правової культури, попередження насильства в сім’ї, захисту прав неповнолітніх в сімейних, трудових правовідносинах, відповідальності неповнолітніх за вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень тощо.

Останнім часом набули популярності інтерактивні форми роботи: правовий КВК, “юридичний футбол”, політичні дебати, тренінги. Вони дозволяють розвивати в молоді “командні” почуття, привчати її швидко знаходити вихід із проблемних ситуацій, гідно відстоювати власні твердження, закріплювати отримані знання. Під час заходів особливий акцент робиться не на норми права взагалі або конкретні нормативні акти, а на тісний взаємозв’язок наших прав і обов’язків, на захист основних прав і свобод молодого громадянина. Так, на уроці за темою “Злочин і покарання: абетка кримінального права” нарівні з загальнотеоретичними знаннями основна увага приділяється демонстрації про-

цесу розкриття злочину та притягнення винних до відповідальності, роз'яснюванню прав і обов'язків учасників кримінального процесу. На уроці права “Створення сім'ї – це відповідально” йдеться про взаємні обов'язки подружжя, батьків та дітей, юридичні аспекти вступу в офіційний цивільний шлюб та спільного проживання жінки та чоловіка без реєстрації шлюбу, правила оформлення шлюбного контракту, правові та моральні наслідки розриву шлюбу.

По закінченні циклу тематичних уроків права обов'язково проводиться підсумковий захід у формі правового брейн-рингу або ділової гри “Знайди вихід із ситуації”.

Традиційно велике значення надається проведенню циклу “круглих столів” “Якщо ви стали жертвою насильства”, в яких беруть активну участь юристи, лікарі, психологи. За допомогою цих заходів юнакам і дівчатам надається гарна можливість отримати як кваліфіковані консультації фахівців, так і застереження щодо невірних кроків, поради, як поводитися у тій або іншій ситуації.

Успішно працює і стає дедалі популярнішою серед користувачів громадська приймальня з надання безкоштовної правової допомоги малозабезпеченим верствам населення та молоді. Її відкриття стало можливим завдяки тісній співпраці обласної бібліотеки для юнацтва, обласного та Луганського міського управліннь юстиції.

У громадській приймальні кожний відвідувач безкоштовно одержує кваліфіковані консультації, допомогу у складанні юридичних документів. Для якісного виконання запитів використовується система каталогів, систематична картотека статей, фонд довідкових і енциклопедичних видань, а також електронна повнотекстова інформаційно-пошукова база даних (БД) “Законодавство України”. Найбільш популярними є теми податкового, трудового, господарчого, житлового, сімейного права, порівняння текстів Конституцій США і України, застосування смертної кари у різних державах, кримінальної відповідальності громадян, боротьби зі злочинністю тощо. За допомогою електронної законодавчої БД та традиційних носіїв інформації виконуються запити щодо пошуку конкретних законодавчих документів, користувачі регуляр-

но отримують інформацію про нові надходження правової літератури.

Виконуючи функції обласного методичного центру, бібліотека для юнацтва спільно з обласним управлінням юстиції опікується питаннями розробки, апробації та розповсюдження у бібліотеках та органах юстиції області нових ефективних форм роботи з правової тематики, кращого досвіду в цьому напрямку. З цією метою працівники виступають ініціаторами проведення обласних, міських семінарів, “круглих столів”, тренінгів, надають консультації, видають методичні рекомендації.

З метою активізації співпраці бібліотек області та міських і районних управлінь юстиції 28 лютого 2006 року на базі обласної бібліотеки для юнацтва проведено обласний семінар на тему “Співпраця закладів культури та органів юстиції у правовій освіті різних верств населення”, в якому взяли участь начальники та спеціалісти територіальних управлінь юстиції, керівники та працівники ЦБС області, а також голова обласного благодійного фонду “Підліток” та Луганської обласної громадської організації “Група медіації”. На цьому семінарі було розглянуто досвід співпраці обласного управління юстиції та обласної бібліотеки для юнацтва, Стахановського міського управління юстиції та Стахановської міської ЦБС щодо правової освіти учнівської молоді, питання організації діяльності клубів із правового виховання та правової освіти у бібліотеках області, а також досвід соціально-правового інформування учнів, вчителів та батьків обласним благодійним фондом “Підліток” та можливості використання інтерактивних форм та методів навчання в правовій освіті молоді.

На допомогу організації співпраці працівниками обласного управління юстиції та обласної бібліотеки для юнацтва були підготовлені роздаткові матеріали, які включили в себе:

- Указ Президента України від 18.10.2001 р. № 992/2001 “Про Національну програму правової освіти населення”;
- Указ Президента від 08.12.2000 р. № 1322/2000 “Про Концепцію підвищення правової культури учасників виборчого процесу та референдумів в Україні”;
- Розпорядження голови Луганської ОДА від 27.06.2002 р. № 363 “Про реалізацію Національної програми правової освіти населення в Луганській області”;

➤ Наказ Міністерства юстиції України від 15.06.2005 р. № 61/5 “Про затвердження Типового положення про правову громадську приймальню”;

➤ Практичні матеріали “Співпраця установ культури з органами юстиції”, які містять у собі сценарії рольових ігор правової спрямованості (підготовлені обласною бібліотекою для юнацтва та обласним управлінням юстиції);

➤ Методичний матеріал “Активні форми та засоби навчання в правовій освіті населення”, які містять у собі практичні поради щодо організації та проведення активних форм навчання (підготовлені Луганською обласною громадською організацією “Група медіації” та обласним управлінням юстиції);

➤ Пам’ятка молодому виборцю (підготовлена обласним управлінням юстиції та обласною бібліотекою для юнацтва);

➤ Пам’ятка “Твої вікові сходи”;

➤ Плани, програми, спільні заходи міських та районних управлінь юстиції з бібліотек та будинків культури з правової освіти населення (досвід роботи).

По закінченні семінару в містах та районах області з ініціативи ЦБС, районних (міських) бібліотек та територіальних управлінь юстиції були проведені заходи з бібліотекарями районів та міст щодо правової освіти різних верств населення, і в першу чергу молоді, організації та проведення на базі бібліотек різноманітних правоосвітніх заходів – “круглих столів”, конкурсів, виставок тощо. Так, у Лутугинському районі в травні 2006 року було проведено семінар з бібліотекарями району, на якому не тільки висвітлювалися напрямки співпраці органів юстиції з закладами культури, а й надавалася інформація про відповідальності неповнолітніх, протидії торгівлі людьми, роздавався методичний матеріал, розроблений обласним та Лутугинським районним управліннями юстиції.

У рамках регіональної комплексної програми підтримки культури молоді села “Живи, Луганська глибинко!” обласним управлінням юстиції та обласною бібліотекою для юнацтва проведено два “круглих столи” в Новоайдарському районі на тему “Актуальні питання розвитку культури та правової освіти молоді”. Метою їх проведення було об’єднання зусиль фахівців у сфері освіти, культури, права, представників виконавчої влади

Новоайдарського району для визначення шляхів взаємодії у формуванні правової культури та правової свідомості молоді. Наслідком проведення “круглих столів” стало створення на базі Новоайдарської районної бібліотеки центру інформації з правових питань за допомогою районного управління юстиції, служби у справах неповнолітніх, районного управління внутрішніх справ тощо.

Задля вдосконалення правового виховання обласною бібліотекою для юнацтва та обласним управлінням юстиції розроблено збірку методичних рекомендацій “Право знати право”, яка містить досвід роботи ОЮБ та обласного управління юстиції за програмою “Уроки права – уроки життя”, огляд діяльності бібліотечних установ та органів юстиції з правового виховання юнацтва, методичні поради з організації та проведення ефективних заходів правознавчої тематики.

Слід відзначити, що досвід співпраці обласного управління юстиції та обласної бібліотеки для юнацтва було розглянуто на виїзному засіданні Всеукраїнської міжвідомчої ради з правової освіти населення та визнано позитивним і гідним розповсюдження на території України.

Одним із “слабких місць” нашої роботи є неповнота охоплення молоді, оскільки більшість заходів орієнтовано на учнівську молодь, а працююча та незайнята молодь залишається поза цим впливом. Нагальними є питання комплектування бібліотек області новою навчальною, науково-популярною юридичною літературою, періодичними виданнями.

На завершення необхідно підкреслити, що останнім часом з боку державних органів, громадських об’єднань значно посилилася увага до попередження асоціальних проявів поведінки, правопорушень і злочинів серед дітей та молоді. Проте, їх рівень все ж залишається високим і потребує поглиблення профілактичної роботи. Досвід показує, що без комплексного підходу у боротьбі з негативними явищами у молодіжному середовищі ефективної роботи в цьому напрямку бути не може. Тому наші зусилля мають бути скоординовані, об’єднані і спрямовані на досягнення спільної мети – загальне підвищення рівня правової культури та боротьбу з протиправною поведінкою значної частини молоді. Вагомий внесок у це роблять заклади культури.

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ОСОБИСТОСТІ

В. Яковлєв, директор Луганського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді

Тільки конкурентоспроможна особистість може розраховувати на успішність у XXI столітті. Але сьогодні під конкурентоспроможністю більшість населення розуміє фахову підготовку, бізнесові навички (менеджмент) і т.п. Ці уявлення формуються під впливом інформації, яку ми отримуємо з різних джерел. Однак, при цьому, як правило, не враховується, що економічно розвинені суспільства мають свої сталі демократичні традиції та морально-етичні цінності. Успішна особистість у розвинених країнах – це не тільки фахівець, що вдало веде свій бізнес, але й екологічно освічена людина, яка займається волонтерською роботою та має моральні цінності, притаманні демократичному суспільству.

В умовах глобалізації та демократизації, коли робота міжнародних корпорацій створює умови для перетоку капіталів та міграції робочої сили, коли інформаційний простір стає відкритим, – відбувається суттєва зміна життєвих цінностей, притаманних “закритим” суспільствам. Ці процеси викликали не тільки значні позитивні зрушення, але й ряд негативних явищ. Розшарування суспільства за рівнем життя, незрілість демократії, корупція та слабкість, а точніше відсутність, громадянського суспільства, знищення старих соціокультурних та моральних цінностей без вироблення нових – усе це може призвести до соціальних заворушень та згортання процесу демократизації суспільства. Молодь, певною мірою деполітизуючись і схиляючись до практицизму, не виробила для себе чітких моральних цінностей. Тому важливим моментом стає підготовка молоді до особистості до існування в умовах суспільства, що динамічно розвивається. Постає питання знаходження тих соціокультурних та філософських цінностей, які б могли примирити всі прошарки суспільства. На нашу думку, саме екологічні проблеми, які постають перед люд-

ством, і є таким об'єднуючим чинником. Саме екологія, не тільки як наука, а й як соціокультурне явище, може стати філософією XXI століття. Бо природа та глобальні екологічні процеси є екстериторіальними та не визнають національних, расових, матеріальних та інших бар'єрів.

Якщо розглядати екологічну освіту, то слід визначити кілька її складових, які, попри взаємопов'язаність, суттєво відрізняються не тільки ступенем науковості, але й способами розповсюдження в суспільстві.

Формування наукової еліти потребує значних знань. Цей напрямок роботи з учнівською молоддю знайшов свій вираз у навчанні в спеціалізованих біологічних і екологічних класах, праці в позашкільних гуртках та об'єднаннях, Малій академії наук України, всеукраїнській очно-заочній біологічній школі, виступах та доповідях про результати своєї діяльності на різних наукових форумах для учнівської та студентської молоді. Виявлення та пошук таких обдарованих дітей повинен вестись усіма закладами, які спілкуються з молоддю, у тому числі бібліотеками. У свою чергу, еколого-натуралістичні центри завжди допоможуть їм реалізувати свої здібності. Але ця робота носить суто індивідуальний характер. Результати формування екологічно освіченої еліти та фахового підходу до проблем довкілля ми відчуємо ще не скоро.

Два інші суттєві напрямки роботи з екологічної освіти молоді потребують зусиль не тільки наших, але всіх закладів і установ, що виконують державне та соціальне замовлення на формування екологічно освіченої, відповідальної особистості. До них належать і заклади культури (бібліотеки).

По-перше, це задоволення інтересів юнаків, у тому числі природознавчих. Тут співпраця з бібліотеками здійснюється в інформаційному просторі. В умовах безперервної освіти вагоме значення має самоосвіта, здатність отримувати необхідну інформацію протягом усього життя. Тому Луганський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді як координатор позакласної та позашкільної роботи (додаткової освіти) з дітьми та молоддю області за природознавчим напрямком роботи постійно співпрацює з бібліотеками, у тому числі і з обласною бібліотекою для юнацтва. Адже в бібліотеці користувач зможе

знайти практично всю інформацію, необхідну йому для самоосвіти, реалізації тих чи інших проектів тощо. Саме на базі обласної бібліотеки для юнацтва, за узгодженим планом роботи, працівники Луганського обласного еколого-натуралістичного центру проводять тематичні зустрічі, конференції з учнівською молоддю міста.

По-друге, слід звернути увагу на формування здорового соціокультурного середовища для молоді. Це питання треба розглядати з урахуванням тих викликів, які постали перед людством у ХХІ столітті, та шляхів їх подолання. Серед таких проблем я би виокремив, у першу чергу, питання здорового способу життя. На формування здорового середовища впливає не тільки довкілля, а й сама людина. Такі явища, як наркоманія, пияцтво, табакокуріння, випадкові статеві стосунки тощо, шкодять формуванню молоді особистості не тільки у плані особистого здоров'я та репродуктивних можливостей, а й у плані морального і психічного стану, здатності адекватно реагувати на вимоги демократичного суспільства та знайти своє місце в ньому.

Окремим питанням слід розглядати проблему екологічної культури (сприйняття екологічних проблем та поведінка на побутовому рівні). Багато екологічних проблем сьогодні виникає внаслідок поширення в суспільстві споживацької філософії. На наші населені пункти, стали схожими на сміттєзвалища. І задаєш собі питання: “А хто ж їх такими зробив? Влада чи ми?” Чомусь більшість побутового сміття вивозиться або до річок, або в лісові масиви. Це жахливе видовище, тим більше враховуючи, що подібні місця завжди були святими для слов'ян. Проблема пластикової тари та упаковок, одноразової посуду, канцелярських принадлежностей тощо повинна стати предметом дискусій та виховної роботи серед молоді. Не можна також забувати про збереження та розширення зелених зон, поведінку в рекреаційних зонах, охорону рослинного і тваринного світу, культуру природокористування. Роботу за цим напрямком треба вести не уніфіковано, а враховуючи фізико-географічні умови та історико-культурну спадщину регіонів.

Усвідомлюючи необхідність консолідації зусиль усіх державних інституцій у просвітницькій роботі, наш центр з готовністю відгукнувся на пропозиції обласної бібліотеки для

юнацтва щодо організації клубу “Еконіка”. У роботі цього клубу знайшла відбиття більшість згаданих проблем, зокрема – проблеми здорового способу життя, статевих стосунків, екологічного стану в регіоні та шляхів подолання кризових явищ, поліпшення умов в особистому приміщенні тощо. Вирішуються у таких клубах також інші молодіжні проблеми: дефіцит спілкування та пошук однодумців в “очному” режимі, а не завдяки Інтернету; подолання замкненості, самотності та, врешті-решт, недоліків мовлення, вміння висловити свої думки. Значну увагу бібліотека, спільно з нашим центром приділяє естетичному напрямку в екологічній освіті молоді. Організація на базі обласної бібліотеки для юнацтва виставок робіт з природного матеріалу вихованців центру та юних натуралістів області стала звичайним явищем.

Враховуючи позицію Міністерства освіти і науки України щодо рівного доступу до якісної освіти, ми усвідомлюємо, що позашкільні заклади в сучасних умовах, та мабуть і в майбутньому, не можуть наблизитись до кожної дитини, і постійно шукаємо партнерів. Мені дуже приємно, що, попри те, що наші заклади підпорядковані різним міністерствам, нас об’єднує найголовніше, що повинно об’єднувати всіх, – турбота про майбутні покоління. Саме цією турботою було продиктоване проведення ОЮБ семінару в м. Алчевську, провідною темою якого стало екологічне виховання молоді засобами бібліотек.

До перспективних напрямків співпраці центру з обласною бібліотекою для юнацтва належать:

- створення на базі позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного спрямування спеціалізованих екологічних (природничих) дитячих публічних бібліотек на громадських засадах як філій відповідних юнацьких бібліотек;
- розповсюдження через бібліотеки інформаційно-методичних матеріалів з питань екологічної освіти, відповідного передового досвіду тощо;
- створення на базі бібліотек клубів і лекторіїв профорієнтаційного та просвітницького спрямування “Професія – захищати та оберігати природу”;

- організація та проведення спеціалізованих (постійно діючих) виставок як на базі бібліотек, так і на базі відповідних позашкільних закладів;
- організація роботи громадських дитячих екологічних організацій та шкіл лідерів екологічного руху; навчання молоді написанню проектів для отримання грантів тощо;
- участь у реалізації спільних просвітницьких та агітаційних екологічних проектів;
- організація сімейних екологічних віталень.

Розуміючи, що реалізація більшості цих ідей залежить від стану фінансування, а воно здійснюється за залишковим принципом, слід шукати нетрадиційні способи фінансування спільних проектів. Навіть фінансування за бюджетний кошт, але “у складчину”, дає більший ефект.

Треба вже сьогодні задуматись над створенням спільних громадських організацій соціокультурного спрямування, які працюватимуть на молодь, на майбутнє.

Значним надбанням Луганщини є той факт, що більшість організацій та інтелектуалів краю працюють на громадських засадах у широкому соціокультурному середовищі, за межами своїх організацій. Так виявляється розуміння того, що майбутнє краю формується вже сьогодні. Кожен його патріот повинен своєю волонтерською працею сприяти формуванню цього майбутнього, у тому числі громадянського суспільства як запоруки того, що саме професійна та морально відповідальна молодь опиниться біля керма суспільства. Майбутнє належить молоді. І яким буде це майбутнє, в значній мірі залежить від нас.

РОЛЬ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ БІЛОВОДСЬКОГО РАЙОНУ У ФОРМУВАННІ МОЛОДОЇ ОСОБИСТОСТІ

Г. Верескун, начальник відділу культури і туризму Біловодської райдержадміністрації Луганської області

Найбільш прикметною ознакою культурного життя нашого суспільства нині стало звільнення від ідеологічних штампів минулого і відкриття вільного доступу до національної спадщини та світової культури. Конструктивну роль у національно-культурному розвитку молодого покоління завжди відігравали бібліотеки. Вони покликані забезпечувати реальну свободу творчості, підтримувати справжні таланти, ерудитів, творців культури й духовності.

Бібліотечні заклади сьогодні залишаються одними з небагатьох молодіжних інституцій, що обслуговують своїх відвідувачів безкоштовно. А потреба в різноманітній інформації внаслідок змін у навчальних програмах шкіл, гімназій, ВНЗ постійно зростає. Тому бібліотеки перетворюються на справжні інформаційні центри, осередки культури, що сприяють вихованню й освіті молодого покоління, дедалі частіше використовують у своїй роботі нетрадиційні підходи і методи обслуговування користувачів.

Біловодська ЦБС відіграє визначальну роль у культурному житті району і вихованні юнацтва. Наші юні читачі, а це та категорія відвідувачів, яка потребує особливої уваги з точки зору формування світогляду нової генерації, мають змогу брати участь у літературних читаннях, конференціях, тематичних вечорах, вікторинах, брейн-рингах, бібліотечних шоу, вечорах-портретах, літературних подорожах. ЦБС підтримує партнерські стосунки з педагогічними колективами району, відділом у справах сім'ї та молоді, районним управлінням юстиції.

Результатом цієї співпраці є утворений на базі районної бібліотеки правознавчий клуб "Закон". Усі заходи в клубі плануються та проходять у рамках національної програми правової освіти молоді та надання їй безкоштовної правової допомоги. Засідання клубу відбуваються один раз на місяць. Під час їх проведення перевага надається активним дискусійним формам роботи, з запрошенням юристів.

Цікавими виявилися засідання клубу, що проводилися у формі брейн-рингу “Права молоді”, ділової гри “Шляхами права”, юридичного аукціону “Школа юних правознавців”, уроку державності “Молодь і правова культура”.

У районній бібліотеці також існує літературний клуб “Нахнення”. Під час його засідань відбуваються зустрічі з незвичайними людьми, пошуки споріднених душ, виконуються поетичні та музичні твори. Особливо запам’яталися зустрічі з поетами-земляками В. Старуном, В. Зав’яловим, В. Борзило, О. Федоровим. У рамках роботи клубу було проведено зустріч із доцентом Луганського національного педагогічного університету ім. Т. Шевченка, кандидатом педагогічних наук, членом Національної спілки письменників України О. Неживим, який часто гостює в нашому районі.

Одним із пріоритетних напрямків роботи ЦРБ у сфері правового виховання юних читачів є виїзні засідання клубів у сільських філіях. Вони відбулися в Бараниківській, Кононівській, Городищенській, Євсугській сільських бібліотеках.

На допомогу самоосвіті учнів шкіл району було спрямовано огляд WEB-ресурсів “Інформаційний кошик школяра в Інтернеті”. Дуже сподобалися школярам інтерактивний арт-аукціон “Культура та мистецтво України”, тематичний концерт “Душа народу бринить у слові та піснях”.

Стараннями працівників обласної бібліотеки для юнацтва ці заходи пройшли на дуже високому організаційному рівні. З великим захопленням сільські діти брали участь у конкурсах та вікторинах, за перемогу в яких їх нагороджували подарунками. Тепер ці заходи працівники ЦРБ проводять уже самостіно.

Традицією стало проведення в вересні Біловодських читань, присвячених пам’яті нашого земляка П. Шевченка. Постійними учасниками є: лауреат премії ім. братів Лепких, член Національної спілки письменників України І. Низовий, кандидат педагогічних наук, декан одного з факультетів педагогічного університету ім. Т. Шевченка І. Корнієнко, член Національної спілки письменників України Г. Половинко, директор обласної бібліотеки ім. М. Горького, заслужений працівник культури України І. Риб’янцева (вона завжди вручає переможцям сувеніри та нові видання книг).

Якщо ми говоримо про роботу бібліотек серед юнацтва та молоді, то маємо також звернути увагу на зростання інтересу молодих читачів до культури поведінки, етики та естетики. Для задоволення цього інтересу було створено школу-клуб “Гарні манери”, у якій регулярно проходять зустрічі з цікавими людьми, бесіди на етичні теми, ситуаційні та пізнавальні ігри.

Це тільки окремі епізоди роботи бібліотек нашого району з юними читачами, для яких бібліотека стала другою домівкою. Тут вони завжди бажані, і тут їх завжди чекають.

Зупинимось тепер на пріоритетах діяльності наших бібліотек у роботі з молоддю. Перш за все це партнерство з клубами, будинками культури, музеями, громадськими організаціями, державними установами.

Планом роботи районного відділу культури і туризму спільно з відділом у справах сім'ї, молоді та спорту, центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді передбачено заходи, які стали вже традиційними (фестиваль естрадної пісні “Молодь, музика, мир”, рок-фестиваль “Рок проти наркотиків та СНІДу”, щорічний огляд-конкурс молодіжних дискотек закладів культури району, вечори вшанування молодих переможців у номінації “Людина року”).

З метою допомоги бібліотекам у становленні їх як сучасних інформаційних, дозвіллевих та освітніх центрів для молоді обласною бібліотекою для юнацтва було започатковано регіональну комплексну програму підтримки культури молоді села “Живи, Луганська глибинко!” У рамках цієї програми в Біловодській ЦРБ створено інформаційно-освітній центр “Інформлідер”. Для підвищення професійного рівня завідувачів сільських бібліотек-філій працівники ОЮБ провели засідання творчої лабораторії “Системний підхід до роботи бібліотек у питаннях екологічної освіти та вихованні молоді”.

У зв'язку з реформуванням агропромислового комплексу сталися значні втрати в культурному обслуговуванні мешканців села. Самих лише зусиль та старань бібліотечних працівників – навіть у контакті з іншими державними службами району – недостатньо для якісного надання інформаційних послуг користувачам. Відсутність коштів на придбання документів та інформатизацію сільських бібліотек не дає бібліотекарям змоги забезпечити

достатній рівень обслуговування сільських читачів. У сільських бібліотеках зменшується репертуар періодичних видань через їх постійне подорожчання. Хоча бібліотекарі намагаються заробити кошти самостійно наданням платних послуг, до якісної зміни становища це не приводить.

Отже, процеси, що відбуваються в суспільстві, складні, суперечливі, неоднозначні. Відживають одні явища та цінності, народжуються інші. Проте головним пріоритетом у вихованні молодого покоління засобами бібліотек лишається й залишиться задоволення його розумових потреб.

ФОРМИРОВАНИЕ БИБЛИОТЕЧНОГО СПЕЦИАЛИСТА В УСЛОВИЯХ УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ: ВОЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

О. Лозовицкая, председатель цикловой комиссии документоведения и библиотечного дела Луганского колледжа культуры и искусств

Конец уходящего тысячелетия ознаменовался возникновением новой концепции – концепции построения информационного общества. Информация стала неотъемлемой частью человеческой деятельности и стратегически важным ресурсом, необходимым для развития любого государства.

Библиотека как форпост культуры отражает духовный и информационный уровень, достигнутый обществом, его реальные интеллектуальные потребности. Глобальная информатизация не только привела к переосмыслению роли информации, но и выдвинула библиотеки в число наиболее значимых источников информирования и предоставления информационных ресурсов.

Главным продуктом производства и потребления информационного общества являются информация, знание, что предопределяет занятость значительной части социальноактивного населения в информационной сфере. А для сохранения профессионализма в этой сфере необходимо быть в курсе новых открытий, знаний, технологий, т.е. не обойтись без библиотек.

Характерными чертами информационного общества являются перевод постоянно увеличивающегося потока информации на электронные носители, повышение требований к полноте, оперативности, достоверности предоставляемых пользователям сведений. Это усложняет задачи библиотечного образования, направленного на формирование инновационного типа мышления, эффективное использование достижений других областей знания.

На первый план в библиотечном образовании выдвигается усвоение навыков работы с новыми информационными технологиями: изучение носителей и источников информации, способов поиска в сети Интернет, организации информационного обслуживания.

Успех библиотечно-информационного обслуживания бизнеса напрямую зависит от профессионализма библиотечного специалиста, его умения использовать все имеющиеся ресурсы. К числу особо значимых качеств относятся: аналитическое мышление, динамизм сознания, целеустремленность и последовательность действий, методичность, обостренное чувство нового и коммуникабельность. Главными критериями профессионализма библиотечно-информационных кадров становятся знания, способность применения методов маркетинга и делового планирования, свободное ориентирование в массивах фактографической и прочей деловой информации. Кроме того, от библиотекаря – информационного посредника в сфере бизнес-информации требуется не только углубленная экономическая подготовка, но и навыки аналитико-синтетической переработки первичной фактографической, статистической и библиографической информации.

В информационном обществе усиливается роль библиотекаря как помощника пользователя, лоцмана в море информации. Здесь необходимы общие профессиональные коммуникативные способности. Библиотечная профессия относится к интегрированному типу профессий “человек – знаковые системы – человек”, так что библиотечная психология естественным образом охватывает психологические аспекты взаимоотношений между библиотекарем, печатной и электронной продукцией и читательской аудиторией. Процесс качественного обслуживания пользователей требует знания читательской психологии, психологии чтения, психологии общения.

Необходимо также психологическое сопровождение библиотечно-информационного обслуживания, изучение психологии влияния библиотечно-информационной среды на пользователя. Совершенствование психологической подготовки библиотечных работников является насущной задачей библиотечного образования.

Таким образом, библиотечные специалисты в условиях информационного общества должны осваивать компьютерные информационные технологии, отдельные отрасли права, маркетинг, менеджмент, психологию.

Подготовка молодых сотрудников библиотек осуществляется в соответствующих учебных заведениях. Многие годы програм-

мы библиотечных учебных заведений были весьма консервативными, основное внимание в них уделялось усвоению теоретического материала, формированию базовых навыков, необходимых библиотекарям среднего уровня. В последние годы руководство ряда вузов осознало, что появление электронных библиотек требует разработки новых учебных программ и составления новых планов научных исследований. Сегодня очевидно, что проблема выпуска специалистов высокого качества для библиотечно-информационной отрасли неразрывно связана с организацией набора в вуз абитуриентов, осведомленных о будущей профессии и имеющих мотивацию к получению именно этой специальности. Однако, как показывают результаты социологических опросов, более 60 % учащихся выпускного класса не имеют представления ни о содержании дальнейшего образования, ни о сути предстоящей работы. Минимизировать риск случайного выбора профессии позволяет правильная организация профориентационной работы. Необходимо обратить внимание на формирование привлекательного имиджа библиотечной профессии;

- проведение профориентационной диагностики старшеклассников;

- формирование основ профессионального знания.

Этап формирования у школьников привлекательного имиджа библиотечной профессии является одним из самых сложных. В настоящее время, по мнению ученых и практиков в области библиотечного дела, престиж профессии библиотекаря в обществе падает. В числе факторов, оказывающих отрицательное влияние на выбор библиотечной профессии, называются низкий уровень материального благополучия библиотечных работников, отсутствие перспективы карьерного роста, плохие условия труда, большие физические нагрузки и т.п. Но как справедливо отмечает Э.Р. Сукиасян, такое положение дел во многом спровоцировано уровнем профессионализма современных работников библиотек. Ученый говорит: “В дореволюционной России, как, впрочем, и во всем мире, право работать в библиотеке надо было заслужить. Брали далеко не всех, проверяли в работе, в общении с читателями...”. Во главе библиотек стояли самые уважаемые ученые – профессора, глубоко образованные и широко известные в обще-

стве”.* В настоящее время, профессия открыта для всех, в том числе и для сделавших выбор неосознанно.

Таким образом, необходимы кардинальная модернизация образовательного процесса в библиотечной сфере, пересмотр всех прошлых позиций и введение новых учебных дисциплин, обеспечивающих в той или иной степени выход из сложившейся ситуации.

---

* Сукиасян, Э.Р. Библиотечная профессия. Кадры. Непрерывное образование: сб. статей и докладов. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. – С. 46.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПОТРЕБ МОЛОДІ В УМОВАХ АЛЧЕВСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ СИСТЕМИ

Н. Рассохіна, директор Алчевської Централізованої бібліотечної системи

Алчевська Централізована бібліотечна система об'єднує 6 бібліотек з трьома пунктами видачі.

У інформаційно-бібліотечному обслуговуванні молоді міста з 116-тисячним населенням задіяно юнацький абонемент центральної міської бібліотеки, бібліотеку-філію № 6 для юнацтва, дві бібліотеки-філії, при яких виділено юнацькі групи.

Послугами бібліотек ЦБС користуються 7400 юнаків та дівчат, тобто 26 % від загальної кількості користувачів. Переважну більшість із них складають старшокласники 14 загальноосвітніх шкіл, двох гімназій і двох ліцеїв, учні двох ПТУ міста, студенти індустріального технікуму та Донбаського технічного університету.

До бібліотек сьогодні прийшло покоління комп'ютерно грамотних та обізнаних з Інтернетом користувачів. Їх уже не задовольняє фонд друкованих документів, який через недостатнє фінансування оновлюється дуже повільно, тоді як прагнення молоді до набуття різноманітних нових знань, отримання ними необхідної інформації зростає швидкими темпами, про що свідчать результати соціологічних досліджень, анкетувань, опитувань “Ви прийшли до бібліотеки”, “Молодь про час і про себе”, “Бібліотека як центр інформації: можливості і перспективи” тощо.

На думку користувачів, бібліотеки повинні акумулювати та надавати інформацію з різних питань оперативно та своєчасно.

Сучасні інформаційні потреби молоді концентруються навколо питань, пов'язаних із навчанням, профорієнтацією, працевлаштуванням, правовою освітою, з формуванням здорового способу життя, соціальним захистом молоді, з розвитком творчих здібностей тощо.

Саме ці чинники обумовили особливості забезпечення інформаційних та соціальних потреб молоді в бібліотеках, формування ними повноцінного інформаційного ресурсу, який сьо-

годні складають фонди книжок і періодичних видань, видання на електронних носіях, електронні бази даних (насамперед, краєзнавчого характеру), численні картотеки, досьє, сервісні випуски, Інтернет.

З 2003 року в центральній бібліотеці працює інформаційно-бібліографічний відділ, який має достатню технічну базу (шість комп'ютерів, сканер, три принтери, ксерокс, Інтернет) для надання якісної інформації всім верствам населення, у першу чергу, молоді. При цьому особливо ефективно задовольняє запити молоді Інтернет.

До відділу щодня звертаються користувачі для отримання інформації, необхідної для опанування навчальних програм з різних предметів, написання рефератів, курсових та дипломних робіт, пошуку відповідей на різні питання, що хвилюють сьогодні молодь.

У роботі з молоддю широко використовуються всі інформаційні ресурси та технічні засоби, наявні в бібліотеках.

Тематичний спектр створених у відділі баз даних є досить широким і відповідає інформаційним запитам користувачів.

Найчастіше використовуються бази даних “Нові імена в українській літературі”, “Молодь і закон”, “Українські письменники ХХ століття”, бази даних краєзнавчого характеру “Пам'ятні дати міста”, “Вулиці Алчевська”, “Алчевські митці”, “Екологія Луганської області” та ін.

Бібліотеки намагаються якнайкраще задовольнити різноманітні потреби та інтереси молоді, навіть впливати на їх формування.

Багато творчих зусиль вкладають бібліотекарі в розробку та впровадження таких комплексних програм, як “Життя гідне того, щоб жити”, (формування в молоді правових знань та здорового способу життя), “Черпаю сили з рідної землі” (патріотичне виховання), “У долі природи наша доля” (екологічна освіта та формування екологічної культури) тощо.

Програми охоплюють усі основні напрями бібліотечної діяльності: формування бібліотечних фондів з означеної проблеми, інформаційне забезпечення, творчі акції, методичне забезпечення. До розробки і виконання програм залучаються всі бібліотеки системи, міський відділ освіти, комітет з питань сім'ї

та молоді, міське управління юстиції, відділ внутрішніх справ, відділ охорони здоров'я, громадські організації міста, що опікуються проблемами молоді.

Молоді читачі мають змогу одержати кваліфіковану юридичну консультацію в громадській приймальні, створеній управлінням юстиції при центральній бібліотеці, почути відповіді на запитання, що їх турбують, у клубах “Молодь і закон” (юнацький абонемент ЦБ), “Спілкування” (бібліотека-філія № 6), “Контакт” (бібліотека-філія № 4), подискутувати за “круглим столом” “Я людина, яка має свої права”, взяти участь у рольовій грі “Зрозуміти себе та інших”.

Зупинімось докладніше на цільовій комплексній програмі “Життя гідне того, щоб жити”, що спрямована на популяризацію здорового способу життя, попередження і подолання наркоманії, алкоголізму, паління, ВІЛ/СНІДу.

Бібліотеки, постійно накопичуючи інформацію з цих проблем, доводять її до підлітків через різні масові заходи: інформаційні години “Здоров'є в твоїх руках”, хвилини довіри “Дракон на ім'я “кайф””, зустрічі-діалоги “Обман душі, обман надій”, численні листівки, тематичні закладки (“Світ без наркотиків”, “Як не стати жертвою наркоманії” тощо), зустрічі з лікарями, психологами.

База даних “Молодь і СНІД”, створена при довідковому бюро центральної бібліотеки, накопичує інформацію про центри з питань ВІЛ/СНІДу та наркозалежності, Інтернет-сайти на зазначені теми. Тут корисними виявилися бібліографічні покажчики серії “Несекретна інформація”, яку видає Державна бібліотека України для юнацтва, методичні розробки Луганської обласної бібліотеки для юнацтва.

Проблема вибору юнацтвом майбутньої професії стоїть особливо гостро. Причина цьому – корінні зміни в соціально-економічному житті суспільства. З'явилася комерційна освіта, можливість одержання не однієї, а одразу кількох професій одночасно, вирости вимоги роботодавців до професіоналізму найманих працівників. Усе це змінює ставлення старшокласників і їх батьків до проблеми професійного самовизначення.

Як показують результати анкетувань, переважна більшість учнівської молоді, що користується нашими бібліотеками (при-

близно 80 %), орієнтується на продовження навчання в післяшкільний період.

Це пояснюється усвідомленням юнаками та дівчатами важливості спеціальної освіти для працевлаштування і кар'єри, рідше – інтересом до тих чи інших професій.

Спираючись на висновки анкетувань і опитувань, ми розробили цільову програму “Пошук. Покликання. Професія”.

Участь у реалізації цієї програми беруть юнацькі підрозділи бібліотек ЦБС, відділ освіти, міжшкільний навчально-виробничий комбінат, центр зайнятості населення. Мета програми – організація інформаційного простору, який дозволить випускникам шкіл одержати максимум відомостей про світ професій, їх ринок у місті, повне й оперативне задоволення профорієнтаційних потреб, психологічна підтримка молоді тощо.

У базі даних з профорієнтації, що створена у довідковому бюро центральної бібліотеки, зібрано відомості про вищі навчальні заклади міста, області, України (адреси і телефони, умови вступу, перелік факультетів та спеціальностей, інформація про нові професії, документи, необхідні для вступу, літературу, потрібну для підготовки до екзаменів).

Уже традиційно у травні кожного року всі бібліотеки організують книжкові виставки “Абітурієнт – 2006”, “Куди піти навчатися”, на яких представляють довідники, рекламні проспекти, брошури про навчальні заклади, посібники з різних дисциплін на допомогу абітурієнтам та ін.

Бесіди-інформації, огляди літератури, творчі діалоги “На шляху до професії”, тестування “Професія для тебе: зроби правильний вибір”, зустрічі з профконсультантами центру зайнятості “Ділове досє”, надання інформації про робочі місця – ось неповний перелік форм профорієнтаційної допомоги.

Формування у молоді патріотизму, національної свідомості, громадянськості – ще одна актуальна проблема сьогодення, яка спонукала бібліотечних працівників, зайнятих обслуговуванням молоді, до втілення цільової комплексної програми “Черпаю сили з рідної землі”.

Більшість заходів з цього напрямку проводяться в контексті краєзнавства. В інформаційно-бібліографічному відділі створено значну електронну базу даних про історію міста й області, життя

та діяльність видатних земляків, почесних громадян, історію підприємств міста тощо. Бібліотека ретельно відстежує та збирає матеріал про сім'ю Алчевських, з якою пов'язана історія міста. Зокрема, Алчевським присвячено бібліографічний покажчик з серії “Духовна культура народу”.

У серії “І оживають біографії” підготовлені і постійно поповнюються добірки “Алчевськ. Історія міста”, “Життя для просвіти народу” (Х. Алчевська), “Український Карузо” (І. Алчевський), “Народу вірний син” (Б. Грінченко), “Народний директор” (до 100-річчя П. Гмирі, який довгий час обіймав посаду директора металургійного комбінату). Усі ці документи активно використовуються учнівською молоддю, вчителями, працівниками музеїв, бібліотекарями в рамках годин історичних портретів, історико-краєзнавчих екскурсів, днів краєзнавства, вечорів-портретів, зустрічей з видатними людьми міста тощо.

Проблемами патріотичного виховання молоді опікується депутатська група міської Ради “Наш дім Алчевск”, на чію підтримку ми розраховуємо.

Характерною рисою останніх років стало збільшення читацького попиту на інформацію з екології й охорони навколишнього середовища, розширилась тематика заходів.

Основну задачу екологічної освіти молоді ЦБС вбачає в необхідності “навчити управляти собою в стосунках з природою”. Цей вислів академіка Вернадського став підґрунтям цільової комплексної програми інформаційно-бібліотечного забезпечення екологічною інформацією “У долі природи – наша доля”.

Для розробки і виконання цієї програми залучено, окрім юнацьких підрозділів ЦБС, еколого-натуралістичний центр міста, екологічні клуби “Екос”, “Цветовод”, “Джерело”, відділ освіти, відділ охорони праці і навколишнього середовища.

Дуже часто молоді користувачі звертаються до бази даних “Екологія Луганської області та міста Алчевська”, де зібрано систематично оновлювану інформацію про стан навколишнього середовища, заходи із збереження природи, навколишні заповідники, водойми і водосховища та інше. Ця інформація може стати у пригоді викладачам, учням і студентам (при підготовці рефератів, курсових та дипломних робіт, уроків на екологічні теми) та всім зацікавленим користувачам.

Програма являє собою розгорнуту систему заходів, що мають на меті виховання екологічної культури, екологічної поведінки, екологічної відповідальності, що дуже актуально для нашого міста. Зокрема, йдеться про заходи розділу “Алчевск – територія життя” (екологічні години “Наш двір, дім і ми”, інформації, краєзнавчі етюди “Зелена симфонія Алчевська”, часи пейзажної лірики “Арфи дивного краю” (поети міста про природу і екологію), “Чистота природи – чистота душі”, тематичні закладки, листівки-звернення, листівки-перестороги тощо).

Досвід бібліотеки-філії № 6 для юнацтва з екологічної просвіти було узагальнено. На базі цієї бібліотеки пройшов обласний семінар для бібліотечних працівників “Екологічному вихованню молоді – особливу увагу”.

Окрема категорія наших користувачів – творча молодь. Важливе завдання ЦБС – надання їй допомоги у розвитку своїх здібностей і нахилів.

При центральній бібліотеці вже кілька років працює літературне об’єднання “Натхнення”, на засіданнях якого обдарована молодь представляє свій творчий доробок, спілкується з місцевими поетами. Молоді таланти залучаються до участі в обласному конкурсі “Молоді голоси”, який щорічно проводиться обласною бібліотекою для юнацтва. Твори молодих поетів і прозаїків увійшли до збірки “Светить всегда”, презентація якої відбулася в бібліотеці.

Члени літературного об’єднання “Вдохновение”, активісти центру дитячої та юнацької творчості, музиканти з молодіжних вокальних ансамблів із задоволенням беруть участь у творчих акціях, що проводяться ЦБС; вони постійно відвідують літературно-музичні вітальні, створені при бібліотеках.

Роботи учнів з центру дитячої і юнацької творчості, гуртків “Дивосвіт” та “Народні умільці” регулярно експонуються в бібліотеці-філії для юнацтва, що підтримує з ними тісні стосунки (як на самостійних тематичних виставках творів “Світ твоїх захоплень”, так і на книжкових виставках, переглядах “Скарби українського народу”, “Відродження духовності”).

Вивчення читацьких інтересів молоді дозволило більш ефективно надавати молоді допомогу у виборі літератури для духовного, інтелектуального та культурного розвитку. Ні для кого не

секрет, що читацькі інтереси більшості молодих користувачів не виходять за рамки навчальних програм. Саме тому нами було окреслено коло читання молоді “Співрозмовники душі моєї”, до якого увійшли твори світової та української літератури, що становлять мінімум літератури, яку необхідно прочитати культурній людині.

Чималим попитом, поряд із традиційними видами бібліографічних списків, користується також вебліографія: списки сайтів, до яких при потребі може звернутися зацікавлений читач (“Пошукові системи”, “Велика Вітчизняна війна”, “Вам, викладачі”, “Екологія, охорона навколишнього середовища”, “Мистецтво” та ін.).

Щоб володіти інформацією, треба вміти нею користуватися. Тому бібліотеки вважають за необхідне навчити молодих користувачів інформаційній культурі.

Заняття з основ бібліотечно-бібліографічних знань у бібліотеці-філії № 6 будуються за загальним планом бібліотечних занять з основ бібліографічних знань і виховання культури читання “Основи бібліотечно-бібліографічних знань” для учнів 8-11 класів загальноосвітніх шкіл. Вони ставлять за мету навчити учнів користуватися ДБА бібліотеки; допомогти у виборі літератури при написанні рефератів, доповідей, творів; формувати в учнів навички самостійного тематичного вибору літератури тощо.

Під час проведення творчих заходів бібліотечні працівники системи використовують посібники, методичні розробки Луганської обласної бібліотеки для юнацтва. Ми ретельно стежимо за досвідом колег області та країни, вивчаємо його та запроваджуємо в своїй роботі.

КРАЄЗНАВЧА РОБОТА БІБЛІОТЕК НА ДОПОМОГУ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННЮ МОЛОДІ

В. Шинкарьова, директор Слов'яносербської Центральної бібліотечної системи

Бібліотека – це скарбниця духовності і знань. Так було і так буде. Прагнучи задовольнити духовні, культурні та освітні потреби молоді, бібліотеки Слов'яносербської ЦБС проводять різноманітну роботу щодо збереження для нащадків багатой історико-культурної спадщини, популяризують літературу з питань становлення української державності, національного відродження, наполегливо та цілеспрямовано формуючи їх громадянське ставлення до держави.

До складу Слов'яносербської ЦБС входять 29 бібліотек (2 – центральні та 27 бібліотек-філій), які обслуговують близько 18 тис. читачів, з яких 2360 – читачі юнацького віку*.

“Любов до своєї Вітчизни – це любов до свого міста, до своєї місцевості, до пам'ятників культури, гордість за свою історію. До патріотизму не можна закликати, його треба дбайливо виховувати”. Ці мудрі слова російського вченого Д.С. Лихачова стали гаслом у роботі бібліотек з юними читачами. Краєзнавство як невід'ємний елемент національно-патріотичного виховання присутнє в найрізноманітніших заходах і формах роботи бібліотек системи. Ця робота проводиться за конкретно визначеними напрямками:

- нарощування інформаційного потенціалу бібліотек шляхом більш повного комплектування фондів різноманітними документами про край, створення банку даних про історію, економіку, політичне життя регіону;
- виховання у молоді почуття патріотизму, національної гордості і самосвідомості;
- координація діяльності з організаціями та закладами, що займаються питаннями популяризації краєзнавства серед молоді (краєзнавчий музей, центр соціальних служб для молоді, центр

---

* Серед молодих читачів 48, 7% складають школярі, 7,8% - учні ПТУ, 19,7 % - студенти технікумів, 14, 8% - студенти ВНЗ, 6,0% - працююча молодь, 3,0% - інші.

позашкільної роботи та дозвілля, районна організація “Ветеран”, місцеве літературне об’єднання “Ліра” тощо);

- сприяння користувачам у засвоєнні краєзнавчих курсів: “Етнографія України”, “Історія України”, “Рідний край”.

Здебільшого фонди бібліотек – це єдине доступне для молоді джерело інформації з краєзнавства. Структуру цих фондів складають:

- документи, пов’язані з історією краю, міста, видатним особам краю (персоналії);

- книги місцевих авторів;

- рукописні краєзнавчі матеріали;

- досвід роботи бібліотек з краєзнавства.

Досвід роботи бібліотек системи показав, що спогади старожилів, ветеранів війни, реферати, нариси про історію села, кращі роботи учнів, рукописні краєзнавчі книги (наприклад, “Моє село”, “Моя вулиця”, “Мій родовід”) стають вагомим доповненням у роботі з краєзнавства на допомогу патріотичному вихованню молоді.

У бібліотеках створені краєзнавчі картотеки “Мій край – гордість моя”. Їх матеріали допомагають молоді знайти відповіді на важливі запитання, відшукати необхідні документи за рубриками “200-річчя Слов’яносербського повіту”, “Знаменні і пам’ятні дати краю”, “Герої Великої Вітчизняної війни – наші земляки”.

Велике значення надається масовим заходам з цієї тематики. Серед них – інформаційні години, огляди і перегляди літератури, які бібліотечні працівники проводять у загальноосвітніх закладах.

Важливою підмогою в обслуговуванні молоді стають попередні довідки до знаменних подій у житті краю, ювілеїв видатних земляків, важливих дат в історії країни та Слов’яносербщини (наприклад, “60 років Великої Перемоги”, “Велика Вітчизняна: події і факти”, “70-річчя стаханівського руху”, “Ювілеї та ювіляри”).

Про нові надходження читачі інформуються за допомогою списків, виставок-презентацій “Увага! Нова книга”. Використовується також широкий спектр виставкових форм: “виставки-подорожі”, “виставки-роздуми”, “виставки-спогади”.

Краєзнавство сприяє формуванню національної свідомості молоді. Реалізується це, зокрема, шляхом організації традиційних

краєзнавчих куточків у кожній бібліотеці нашої системи. Назви їх різноманітні: “Люби свій край – Вітчизни частку”, “Тут край мій, джерело моє”, “Луганщина – світанок України”. У Степівській, Веселогір’ївській, Зимогір’ївській, Кримській, Смілянській сільських бібліотеках-філіях оформлено виставки народного побуту й стародавніх речей, а в Краснолуцькій, Фрунзенській, Довжанській – майстрів народної творчості.

Матеріали, представлені в краєзнавчих куточках бібліотек, використовуються під час проведення масових заходів на допомогу національно-патріотичному вихованню молоді. Відзначимо, зокрема, літературно-історичну подорож “Моє коріння – моя доля”, проведену Фрунзенською бібліотекою-філією № 1 для учнів старших класів місцевої гімназії, а також підготовлену працівниками ЦРБ на основі творів місцевих авторів О. Устенка, Л. Лисицької, Г. Половинка літературно-музичну годину “Мій край – це серця рідного пристань”.

Цикл уроків краєзнавства, присвячених 200-річчю утворення Слов’яносербського повіту, пройшов у бібліотеках-філіях протягом року. До цієї видатної події також було приурочено історико-краєзнавчі читання за книгою “Славяносербия на перекрестках времён”, які відбулися в Зимогір’ївській та Жовтенській бібліотеках-філіях.

Вічним взірцем патріотизму і гідності для всіх нас завжди залишається українське козацтво. Щоб викликати в молоді інтерес до минущини свого народу, збереження історичної пам’яті про українське козацтво, в усіх бібліотеках ЦБС було оформлено книжкові виставки та тематичні полиці “Ми козацького роду”. Масові заходи до Дня українського козацтва провели Родаківська бібліотека-філія № 5 (пізнавально-розважальна гра “Суперкозак”), Кримська бібліотека-філія № 6 (урок народознавства “За козацьку волю”), Смілянська бібліотека-філія № 18 (година народознавства “За Україну, за її волю”), Трьохізбенська бібліотека-філія № 20 (тематичний вечір “Щоб Україна продовжувалась”). Ці заходи відбулися за участю представників місцевих козацьких осередків і, сподіваємося, сприятимуть формуванню в молоді патріотичних почуттів.

Дню Перемоги у Другій світовій війні було присвячено цикл патріотичних заходів “Пам’ятаємо. Вшановуємо. Схиляємося”.

Зокрема, в сільських бібліотеках-філіях проходили індивідуальні та групові бесіди, героїко-патріотичні читання про участь мешканців Луганщини у Великій Вітчизняній війні. Частими гостями на вечорах пам'яті, слави та мужності для старшокласників були ветерани. У центральній районній бібліотеці спогадами про масовий героїзм в часи війни ділилися учасники клубу "Ветеран". Вони закликали молодь любити свою Вітчизну, бути справжніми її захисниками.

Заходи, спрямовані на виховання у користувачів почуттів патріотизму, постійно проходять до Дня захисника Вітчизни. Під час цих заходів юнаки і дівчата на прикладах старших поколінь вчаться громадянській відповідальності, служінню своїй Вітчизні.

Отже, виконуючи своє основне завдання – просвіщати суспільство, бібліотеки Слов'яносербської ЦБС ведуть активну діяльність у тому числі з виховання національних і патріотичних почуттів, збереження й популяризації української культури, історичної і духовної спадщини.

ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА КОЛЕКТИВУ АНТРАЦИТІВ- СЬКОЇ МІСЬКОЇ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ СИСТЕМИ З ПРОФІЛАКТИКИ АСОЦІАЛЬНИХ ЯВИЩ СЕРЕД МОЛОДІ ТА ЮНАЦТВА

В. Стоєва, директор Антрацитівської міської Центральної бібліотечної системи

І нашому уряду, і нам, громадянам України, не однаково і не байдуже якою буде Україна завтра. Чи стане вона великою демократичною державою, а чи всі наші плани і мрії залишаться на папері “сумними рядками”.

Треба визнати, що майбутнє нашого народу залежить, перш за все, не від розвитку економіки, а від змісту моральних цінностей молодих людей та від того, якою мірою духовність стане основою їх життя. Без здорового, молодого, національно свідомого громадянина, який готовий самовіданно захищати й розбудовувати свою Батьківщину, ми нічого не досягнемо і не створимо.

Звернімося до сухої мови статистики. Зараз Україна щорічно тільки від суїциду втрачає більше населення, ніж увесь Радянський Союз загубив за десять років війни в Афганістані (понад 15 тис. чол.). А в нашій області показники суїциду в півтора рази перевищують середньоукраїнські. Лікарі кажуть, що найнебезпечнішим є вік від 16 до 35 років.

Від протиправних дій в Україні протягом року загинуло 3670 чол. у віці від 14 до 18 років, а 6626 стали інвалідами. На долю молоді припадає майже половина (45,5 %) тяжких и особливо тяжких злочинів.

Тільки в Луганській області більше 5 тис. молодих людей страждають від наркотичної залежності, з них 80 % хворі на СНІД, 90 % наркоманів не доживають до 25 років.

З цими асоціальними явищами можна впоратись лише всім разом, усією громадою.

Чим тут може допомогти бібліотека? Не слід забувати, що бібліотека – це саме той унікальний заклад, який має велику інформаційну базу та величезний досвід впливу на різні соціальні ка-

тегорії громади. Розповімо про використання та збагачення цього досвіду на прикладі нашої ЦБС.

Почали ми з бібліотечної акції “За місто без наркотиків”, яка проводилася в усіх 5 міських та 10 селищних бібліотеках ЦБС, спираючись на чималий арсенал бібліотечних форм, силу живого слова, ЗМІ та за допомогою представників відділу освіти, палаців і будинків культури, будинку санітарної освіти, медичних працівників, відділу в справах сім’ї та молоді, органів самоврядування. Заключним акордом акції стала інформаційна програма “Тревога: наркоманія!” Це був спільний захід усіх, кому не байдуже майбутнє молоді. У залі міського палацу культури, розрахованому на 800 місць, не залишилося жодного вільного.

Саме під час проведення цієї інформаційної програми, були прийняті рішення:

- відкрити в місті наркологічний диспансер;
  - встановити “телефон довіри”;
  - органам міліції посилити боротьбу з наркотогівлею в місті.
- Сьогодні всі рішення втілено в життя.

Ще 2002 року в інформаційній програмі “Українка по ту сторону кордону”, яка також проводилася на сцені міського палацу культури, ми розповіли про долю антрацитівських дівчат, яких оманом вивезли за кордон і продали до борделів. У програмі взяли участь представники правоохоронних органів міста та області, а також самі дівчата (виступали в масках) та мами, чиї дочки потрапили до лап торговців живим товаром. Після програми ми спробували допомогти цим нещасним матерям. Зокрема, за допомогою обласної організації “Роза ветров” одна дівчина з Тегерану повернулася додому.

Декілька слів про інформаційну годину: “Скільки коштує кохання?”, яку ми провели спільно з венерологом, наркологом, психологом. За допомогою мікрофонів, записок присутні ставили до них запитання, наприклад: “Я считаю, что проституция – это проявление свободной любви, что в этом плохого?”; “ Я не верю, что, принимая “зелье” изредка, можно стать наркоманом, ведь от одного бокала шампанского алкоголиками не становятся?”

Саме інформаційним програмам ми надаємо перевагу тому, що насправді вони поєднують багато форм: суху статистику й емоційний поетичний рядок, консультацію психолога й епізод те-

атральної вистави, бліц-опитування та відкритий діалог. Під час інформаційних годин учасники отримують відповіді спеціалістів на найрізноманітніші запитання.

Звертаємося ми також до інших форм: шок-уроків, проблемних “круглих столів”, ситуаційних ігор тощо, які проводяться здебільшого в читальному залі. Зокрема, шок-уроки зорієнтовані переважно на “важких дітей” (для них “сповіді” тих, хто вчинив злочин і відбув покарання, стають справжнім шоком).

Поєднуючи масові заходи, можливості книжкових фондів, вільний безкоштовний доступ до мережі Інтернет, ми вкотре доводимо, що бібліотека, її інформаційний потенціал, художня книга, є й залишаться найважливішими чинниками становлення особистості українського громадянина, здатного протистояти асоціальним явищам.

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПОРТРЕТ МОЛОДОГО ЧИТАЧА РІВНЕНЩИНИ

М. Вербець, директор Рівненської обласної бібліотеки для юнацтва

Розвиток Рівненської обласної бібліотеки для юнацтва як соціального інституту відбувається у загальному контексті модернізації регіональних соціальних, економічних, політичних, культурних та інтелектуальних процесів.

Варто зазначити, що в соціокультурній сфері здійснюється диференціація духовних запитів, потреб та інтересів, формуються нові ціннісні орієнтації, відбувається трансформація громадської свідомості та освіти, дістає подальшого розвитку – у напрямі забезпечення розмаїття ідеологічних течій, свободи слова та незалежності засобів масової інформації – національна культура.

Безперечно, перед бібліотекою сьогодні стоять нові та надзвичайно складні завдання щодо допомоги у реалізації молодіжного духовно-творчого потенціалу.

Як засвідчують соціологічні дослідження, проведені нашим колективом разом з науковцями регіону, бібліотека зараз функціонує в умовах бездуховності, механічного сприйняття молоддю сучасних політичних та соціокультурних цінностей при фактичному домінуванні зразків іноземних культур.

Тому бібліотека як важливий центр соціального життя учнівської та студентської молоді у своїй діяльності, насамперед, спрямована на формування у молодіжному середовищі засад національної свідомості, морально-етичних цінностей та можливостей включення молодшої особи в соціокультурне життя. Усе це вимагає пошуку нових форм діяльності бібліотеки на виконання відповідної стратегії та тактики економічного, політичного й соціокультурного розвитку регіону, в якому діє бібліотека для юнацтва.

Відтак виникають такі запитання:

1. Який читач відвідує сьогодні юнацьку бібліотеку?
2. Що читає учнівська та студентська молодь Рівненщини?
3. Які смаки та читацькі пріоритети переважають у системі читання молоді?
4. Якою є ієрархія ціннісних орієнтирів сучасної молоді?

5. У чому полягають відмінності соціокультурного портрету читача Рівненської обласної бібліотеки для юнацтва?

6. Які переваги надає співпраця бібліотеки з іншими організаціями та установами?

Протягом року нашу бібліотеку відвідало 49,6 % студентів, 41,2 % школярів, 0,8 % учнів ПТУ, 4,4 % представників працюючої молоді, 4,0 % інших.

Отже, найбільш активною читацькою групою є студентська і учнівська молодь, тобто ті, хто пов'язаний з навчальним процесом. Варто відзначити, що книголюбів серед хлопців у півтора рази менше, ніж серед дівчат, а 10-12 % учасників опитування приходять до книгозбірні двічі на місяць. Лише в нашій бібліотеці кожен з них прочитав за рік у середньому 21 друковане видання.

Основна мотивація звернення до бібліотеки – задоволення освітніх та професійних потреб. Основний чинник звернення до інформації – прагматизм та раціональність сучасного читача, чітке уявлення про власні потреби та орієнтації.

Спостерігається зростання питомої ваги читання у структурі дозвілля молоді.

Зокрема, як свідчать результати соціологічних досліджень, проведених упродовж останніх років, основна причина відвідування бібліотеки – навчання (64,0 %), 11,0 % респондентів мають особистий інтерес до конкретного нового періодичного видання чи книги, 15,0 % віддають перевагу вільному читанню літератури різної тематики, але здебільшого художньої, менше 10 % відчувають потребу займатися науково-дослідною діяльністю.

Варто відзначити, що у структурі дозвілля молоді читання посідає друге місце після прослуховування музики. Тому бібліотека не втрачає своєї значимості та популярності. Звичайно, існують певні труднощі та негаразди економічного характеру, але невичерпний інформаційний потенціал бібліотеки як регіонального центру пізнання, спілкування реалізовано ще недостатньо.

Соціологічні дослідження дозволили визначити спектр читацьких запитів, потреб та інтересів.

Читацькі симпатії юнацтва Рівненщини повною мірою відрізняються від літературних симпатій їх ровесників в інших регіо-

нах України. У зв'язку з особливостями регіону переважає попит на україномовну літературу.

Стійко вирізняються *два блоки* читацьких інтересів: так звана програмова література для обов'язкового читання і література для дозвілля.

Головним чином увага приділяється творам зарубіжної та української класики. Водночас зростає інтерес до новітньої української літератури та літератури історичної, детективної, фантастики тощо.

Молодь називає серед улюблених книг такі: “Тигролови” І. Багряного, “Чорна пантера і Білий Ведмідь” В. Винниченка, “Доктор Серафікус” В. Домонтовича, “Брамник” М. та С. Дяченків, “Культ” Л. Дереша та інші. Позитивні відгуки викликають також книги М. Матіос, Ю. Андруховича, А. Куркова, О. Забужко, Ю. Покальчука, С. Жадана, Іздрика тощо.

За результатами експрес-опитування, проведеного упродовж травня-червня 2006 року щодо рейтингу популярності літературних джерел, найпопулярнішою книгою на Рівненщині з української програмової літератури стала “Марія” нашого земляка У. Самчука, а улюбленою книгою для дозвілля – знаменита фантастична трилогія С. Лук'яненка про магичні дозори.

Рейтинг російської програмової літератури очолила книга М. Булгакова “Майстер і Маргарита” (можна помітити вплив телевізійної версії книги на симпатії читачів).

Із програмової літератури зарубіжних авторів на першому місці перебувають “Пригоди Тома Сойера” Марка Твена.

Досить цікавим є зростання популярності “Заїру” та “Алхіміка” П. Коельо, “Кода да Вінчі” Д. Брауна, “Чайки” Р. Баха, творів Х. Мураками, Б. Акуніна, К. Кастанеди.

Значний інтерес у молодих читачів викликають також твори місцевих авторів – М. та Л. Пшеничних, Р. Солоневського, П. Красюка, Є. Шморгуна тощо.

Звичайно, на вибір літературних джерел впливають вимоги шкільної програми, але у дослідженні було також зафіксовано тенденцію до розширення спектру читацьких запитів. Молодь дедалі частіше надає перевагу новим виданням та пошуку інформації щодо політичного життя країни (зафіксований інтерес до проблем євроінтеграції та вступу до НАТО). Це свідчить про те, що

бібліотека має значні резерви в справі підвищення соціальної активності учнівської молоді, формування в молодіжному середовищі нових соціокультурних потреб.

Накопичено чималий позитивний досвід співпраці Рівненської ОЮБ з кафедрами Рівненського державного гуманітарного університету, соціальними службами для молоді, недержавними громадськими організаціями. Нашою бібліотекою постійно використовується творчий та інтелектуальний потенціал інших соціальних інститутів виховання. Зокрема, стало доброю традицією влаштовувати художні виставки з дипломних робіт студентів художньо-педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету (спеціалізація “образотворче та декоративне мистецтво”). Учні ЗОШ та студенти інших ВНЗ не тільки знайомляться тут із кращими студентськими творами мистецтва, але й здобувають навички художнього аналізу картин, гобеленів та інших виробів, долучаються до творчого процесу їх створення.

На веб-сайті бібліотеки постійно розміщуються останні результати досліджень структури та динаміки читацьких орієнтацій та потреб морально-етичного характеру. Нашою інформацією щодо девіантної поведінки (вживання наркотиків, куріння) цікавляться в інших регіонах.

Варто зазначити, що в діяльності мережі бібліотечних закладів, на жаль, існують також негативні тенденції, пов’язані насамперед з економічною ситуацією в країні:

- недостатність тиражів українських книг і підручників для дітей та молоді;
- висока вартість українських книг та засилля іншомовних видань;
- недостатня платоспроможність бібліотеки у придбанні електронних інформаційних документів та художньої літератури;
- експансія зразків іноземної культури та їхній невисокий художній рівень;
- тотальна заангажованість ЗМІ зразками низькопробної реклами та продукції;
- брак на радіо і на телебаченні цікавих художніх передач для учнівської та студентської молоді про українську поезію, прозу, драматургію та музичну класику.

Викладений матеріал дозволяє дійти наступних **висновків**:

1. Об'єктивна необхідність активізації процесів пізнання, спілкування та соціальної творчості молоді вимагає створення нової системи формування та розвитку духовно-творчого потенціалу молодого покоління, яка б базувалася на кращих національно-культурних традиціях з урахуванням сучасних досягнень вітчизняної та світової культури.

2. Необхідність радикальних змін у галузі виховання, визначення нової тактики та стратегії інформаційно-виховного впливу сучасної молодіжної книгозбірні потребує зміни позиції бібліотеки з пасивної, очікувальної, на активно-наступальну та координації її роботи в системі соціальних інститутів виховання (з діяльністю ЗОШ, ВНЗ, недержавних молодіжних громадських організацій, установ та організацій молодіжного спрямування та засобів масової комунікації).

3. Варто продовжувати практику проведення соціологічних досліджень мотивації читання, вивчення структури дозвілля, визначення місця й ролі бібліотеки у формуванні духовності молодого читача.

4. Необхідно зближувати диспозиції шкільних та юнацьких бібліотек у формуванні правової й політичної культури, впровадженні інноваційних технологій збереження культурної і духовної спадщини.

5. Слід поглиблювати корпоративну взаємодію при створенні інформаційних ресурсів колективного використання з метою забезпечення вільного доступу до інформації, духовного розвитку молоді особи та прилучення її до цінностей національної і світової культури.

Насамкінець зазначимо, що бібліотека має надзвичайно потужний інформаційно-естетичний та морально-етичний потенціал, невичерпні ресурси для формування вічних цінностей життя – Добра, Краси, Істини в молодіжному середовищі.

ЮНАЦЬКА БІБЛІОТЕКА – ТЕРИТОРІЯ СПРИЯННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ

Н.Іванова, директор Миколаївської обласної бібліотеки для юнацтва

Молодь переконана, що будь-яка соціальна активність можлива тільки з боку політиків та тільки під вибори. Наслідком цього є її пасивність. “Навіщо напружуватися, якщо від нас нічого не залежить”, – часто можна почути в молодіжній аудиторії. У вирішенні соціальних проблем (вступ до вищого навчального закладу, пошук роботи, житла тощо) більшість молодих людей розраховує тільки на власні сили та на допомогу батьків. Майже ніхто не пригадує про допомогу держави. Хоча держава реалізує політику на підтримку молодого населення – державну молодіжну політику. За останні 10 років було прийнято багато нормативних актів, які ставлять за мету поліпшити становище молоді в українській державі, зокрема, “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні”, “Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004-2008 роки”, “Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення працевлаштування молоді”. На жаль, результати молодіжної політики, реалізації цих законів не завжди відомі тим, на кого вони спрямовані – молодим людям. У цій ситуації ми розглядаємо діяльність обласної бібліотеки для юнацтва як частину молодіжної політики держави. Таким чином, задля планування роботи нашої бібліотеки з молоддю, яка складає третину (32,1 %) населення Миколаївської області (406178 осіб), потрібно детально дослідити становище молодого покоління в регіоні.

Становище молоді в суспільстві – індикатор розвитку самого суспільства. Але не завжди молода людина може розібратися в усіх життєвих ситуаціях і дає себе втягнути в сучасне напружене поле взаємних образ і претензій, які накопичилися в суспільстві. Тому ми поставили собі за мету створити такі умови в бібліотеці, які дозволили б молоді отримати потрібну їй інформацію про можливість державної підтримки, про діяльність органів влади у галузі молодіжної політики. Допомагає в цьому співпраця з громадськими організаціями.

Слід нагадати, що однією з головних ознак сучасного демократичного суспільства є розвинений громадський сектор. Сильний третій сектор – гарант суспільної стабільності держави. Нездержавні організації (НДО) є феноменом, який здатний реально впливати на подальший розвиток суспільства. Його діяльність сприяє, окрім зменшення соціальної напруги, самовираженню, що особливо відчувається в молодіжних громадських організаціях. Кількість громадських організацій зростає, але їх розвиток стримують такі чинники, як низький рівень професійності, поінформованості та міжсекторної взаємодії НДО. Цю думку підтвердило і дослідження, що проводилося Миколаївським дослідно-аналітичним центром у рамках проекту “Молодь контролює! Моніторинг державної молодіжної політики в Миколаївській області” за фінансової підтримки Freedom House. Воно показало, що переважна більшість молоді не знає про існування молодіжних громадських організацій як таких (про них відомо лише 34,4 % опитаних). Поінформованість знижується в напрямку від обласного центру до села. Якщо в Миколаєві і містах області рівень поінформованості майже однаковий (38,6 та 37,25 % відповідно), то в селах про існування молодіжних громадських організацій знають лише 22 % опитаних. Такі показники можна трактувати по-різному: з одного боку, вони свідчать про низький рівень обізнаності молоді щодо діяльності молодіжних громадських організацій, а з іншого – можуть виступати індикатором низького рівня активності самих молодіжних організацій у регіоні. У цьому зв’язку можна також говорити про недостатній рівень висвітлення діяльності молодіжних громадських організацій серед широкого загалу або про відсутність зацікавленості молоді в їх існуванні. Це підтверджується низькою активністю молоді в громадському житті – лише 7,8 % юнаків та дівчат є членами НДО або партії, а решта не належить до будь-яких організацій. Необхідно відзначити, що найвища громадська активність спостерігається в містах області (11 %), тоді як у Миколаєві цей показник складає 7 %, а в селах 5 %.

Ці дані стали темою для обговорення в колективі нашої бібліотеки і дали можливість визначити шляхи подальшої співпраці ОЮБ з молодіжними громадськими організаціями.

Цього року ці організації в області об'єднала Молодіжна колегія. Це консультативно-моніторинговий орган, що діє на постійній основі під патронатом губернатора О. Садикова. Засідання проводяться регулярно в приміщенні облдержадміністрації за участю заступника голови облдержадміністрації С. Карцева.

Молодіжна колегія:

- представляє інтереси молоді міста та області на всіх рівнях;
- формує регіональну державну політику стосовно молоді;
- визначає пріоритетні напрямки розвитку державної молодіжної політики;
- займається пошуками ефективних механізмів вирішення молодіжних проблем;
- вносить пропозиції голові облдержадміністрації щодо подолання проблем молоді;
- готує проекти, програми, спрямовані на покращення соціального стану молоді;
- взаємодіє з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування.

Долучилася до цієї роботи й обласна бібліотека для юнацтва. Працівники ОЮБ беруть активну участь в засіданнях Молодіжної колегії. Заняття робочих груп проходять на базі бібліотеки. Проводяться зустрічі, засідання за “круглим столом”, обговорення проблем.

Крім того, вивчення інтересів та проблем молодіжних громадських організацій, спільне планування роботи з членами Молодіжної колегії посприяло розробці Програми “Розвиток соціальної взаємодії бібліотеки та молодіжних громадських організацій”.

У рамках реалізації програми створено Центр підтримки молодіжних ініціатив (ЦПІМІ), діяльність якого спрямована на розвиток молодіжних громадських організацій шляхом створення системи інформаційно-методичного, консультативного забезпечення їх діяльності. Структуру Центру було розроблено згідно з запитами членів молодіжних громадських об'єднань.

До структури центру входять:

- інформаційно-консультаційний центр,
- школа молодіжних лідерів,

- дискусійний клуб молодих політиків,
- клуб молодих правознавців,
- молодіжний прес-клуб.

Зрозуміло, що зростання ролі громадського сектору в житті нашого суспільства вимагає високого рівня професіоналізму від його лідерів. Тому формуванню лідерських якостей приділяється увага на заняттях школи молодіжних лідерів. Теми та форми роботи школи різноманітні. Це, наприклад, тренінг “Менеджмент молодіжних громадських організацій”, семінар “Лобіювання інтересів молоді”, практичне заняття з підготовки презентації організацій “ЗМІ та молодіжні громадські організації”, зустріч із спеціалістом управління юстиції “Молодіжні громадські організації та законодавство”, тренінг “Лідер у молодіжному середовищі”, дебати “Лідер і команда” тощо.

Крім того в планах роботи школи – практичні заняття з написання прес-релізів, проектів, програм, виставка соціальних проєктів, презентації громадських організацій. Завершуватиме робота школи обласна конференція для лідерів молодіжних організацій, під час якої підводиться підсумки за рік.

У складі центру розпочало роботу консультативне бюро з молодіжних питань, завдяки якому можна отримати консультацію фахівця телефоном. Незабаром буде створено профорієнтаційний центр.

Партнерами в реалізації програми стали: управління в справах сім’ї та молоді облдержадміністрації, обласне управління юстиції, обласний центр зайнятості, обласна рада профспілок, Миколаївський міський фонд ЛАСКА (“Сприяння економічним і соціальним реформам”).

Реалізація програми “Розвиток соціальної взаємодії бібліотеки і молодіжних громадських організацій” допомагає набувати нових друзів, партнерів, помічників.

Зокрема, ми знайшли допомогу і підтримку серед депутатського корпусу. Так ОЮБ співпрацює з Вищою школою громадського активу (куратор – депутат обласної ради, секретар комісії з питань культури, науки, освіти, сім’ї, молоді та спорту А. Семенов. Інформацію про школу розміщено на сайті бібліотеки.

Вивчаючи тему соціальної активності молоді, ми дійшли висновку, що молодь дійсно є найдинамічнішою категорією населення. А максимальну соціальну активність демонструють студенти. Саме в їх середовищі, як правило, виникає думка про створення громадських організацій для вирішення конкретних питань студентського самоврядування, покращення умов життя в гуртожитку, кредитування студентства тощо. Після закінчення ВНЗ з'являються проблеми більш особистого характеру: працевлаштування за професією, сімейне життя, пошуки житла. Громадська активність дещо знижується. Але на зміну приходять першокурсники зі своїми проблемами і бажанням діяти, об'єднуватися в громадські організації. І саме бібліотека для юнацтва може стати єдиною ланкою, зв'язком між молодіжними громадськими організаціями. Ми поставили собі за мету – накопичувати інформацію про діяльність молодіжних громадських організацій, узагальнювати їх досвід, своїми, суто бібліотечними засобами підтримувати інтерес до діяльності в команді через конкретні справи, реалізацію соціальних програм.

Відбувається постійне накопичення в бібліотеці відповідної інформації, видавничої продукції (яка здебільшого видається громадськими організаціями), створюються бази, банки даних, такі як “Молодіжне законодавство”, “Молодіжні громадські організації” тощо. Важливим є процес висвітлення діяльності НДО та бібліотеки спеціальним молодіжним прес-клубом.

Наступний крок нашої діяльності – створення громадської організації при бібліотеці. В Україні накопичено достатній досвід ефективної діяльності таких організацій при бібліотеках. Сподіваємося, що ця робота помітно стимулюватиме інтерес до діяльності молодіжних громадських організацій з боку молоді та підвищення її активності. Виграємо й ми, оскільки така діяльність сприятиме підвищенню соціального статусу бібліотеки.

ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ

О. Усенко, директор Харківської обласної бібліотеки для юнацтва

Немає сумніву в тому, що нам ще багато разів доведеться повертатися назад, щоб у скарбниці древньої краси – народній культурі – черпати сили для подальшого руху вперед.

Знання, накопичені протягом тисячоліть, передавалися у формі народних традицій від одного покоління до іншого і закріплювалися як суспільно-історичний досвід. Вони входили до народної селекції й агрономії, народної фенології, народного мистецтва й архітектури, народної медицини й народної педагогіки. Ці традиції в наші дні зберегли своє значення, бо за їх показною наївністю часто приховані глибини народної екологічної мудрості. Причому необхідно відзначити, що передача екологічних народних традицій – це не передача знань, а передача культури, напрацьованої поколіннями. Інше питання – кому її передавати в першу чергу.

Дійсно, екологічні знання народу передаються із покоління в покоління через казки, прислів'я, приказки і т.д. у досить легкій і зручній формі ніби мимохідь, без особливої напруги. Використання різних повір'їв, традицій, звичаїв у пропаганді охорони природи більш ефективно ще й тому, що вони не потребують особливого розумового напруження у недостатньо підготовленої аудиторії, а відразу викликають підсвідому реакцію.

Харківська обласна бібліотека для юнацтва, маючи широкі можливості залучення населення до інформаційних ресурсів, відіграє значну роль у вирішенні питань формування у населення екологічної свідомості і виховання екологічної культури як нового способу мислення, що ґрунтується на розумінні соціально-економічних і екологічних процесів.

Оскільки інтерес читачів до питань екології останнім часом зростає, Харківська ОЮБ почала брати активну участь в екологічному вихованні молоді, спираючись на народні традиції. Для цього використовуються вже налагоджені за минулі роки зв'язки зі спілками письменників, художників, композиторів України, навчальними закладами, творчими студіями, театрами, па-

лацями дитячої та юнацької творчості, громадськими організаціями. До проведення заходів залучаються художники, поети, музиканти, актори, вчителі, а також фахівці з народознавства та екологічного виховання; активну участь у заходах беруть читачі бібліотеки.

Розкриттю теми сприяли форми наочної пропаганди, що мають діалоговий, пізнавальний характер: виставки-дискусії “Хіба у Всесвіті найкращий твір – не ми?”, “Екос – значить дім”; виставка-вікторина “З природою єдиною мовою”; виставки-презентації, книжково-предметні виставки, екологічні блискавки.

Яскравим національним колоритом приваблювали користувачів книжково-предметні виставки “Квітне земля України талантом свого народу”, “Без верби та калини нема України”, на яких, крім літератури, експонувалися вишиті, плетені, гончарні й різьблені вироби.

У цьому році було укладено договір між бібліотекою та Харківською обласною творчою спілкою народних майстрів та ремісників. Велике зацікавлення викликала виставка пейзажів народних художників, а також виставка виробів із деревини голови спілки М. Шевченка під назвою “Україно! Рідна земле моя...”

Приємну згадку про себе залишив літературно-театральний вечір “У ці святині душі вклали...”, який був організований зусиллями бібліотеки і літературної студії середньої школи № 97. Разом із цією школою бібліотека працює вже багато років в напрямку екологічного виховання.

Вивчення звичаїв, традицій, організація і проведення народних свят посідають чільні місця в роботі Харківської ОЮБ. Зокрема, учасники таких пов’язаних із народними святами заходів, як “Ой, на Івана, ой, на Купала”, “Щедрий вечір, добрий вечір”, “Українські вечорниці”, – виконували колядки, співанки, календарно-обрядові, історичні, соціально-побутові пісні, розповідали легенди та прислів’я, поширені на Харківщині.

У масових заходах, що проводила бібліотека, беруть активну участь члени літературної асоціації “Слобожанщина” А. Мирошніченко, В. Кулик, В. Замесов, О. Усенко, Т. Гончарова, П. Гулаков, В. Романовський, І. Перепеляк, О. Аулов та ін., а також харківські актори А. Коньков, А. Лобанов, співачка С. Заїка. Завжди користуються великим успіхом вернісажі картин харківських

художників М. Якуніна, В. Ганоцького, М. Клягіна, М. Павленка, Г. Іванової та ін.

Разом із Товариством охорони природи до Дня охорони навколишнього середовища було організовано експозицію малюнків учнів шкіл “Проблеми екології: іспит на виживання людства”.

Надовго запам’яталося всім присутнім літературно-мистецьке свято “Такої землі, як наша, немає ніде у світі”, підготовлене разом з театральною студією палацу дитячої та юнацької творчості якою керує режисер І. Міщенко.

Крім того, у травні цього року в Харківській ОЮБ відбулися заняття Лабораторії професійної майстерності “Робота бібліотек з формування нового природоохоронного менталітету, підвищення рівня екологічної освіти та культури молоді” у рамках системи підвищення кваліфікації фахівців бібліотек області, які обслуговують юнацтво. Ці заняття стали зразком співпраці працівників бібліотеки, представників Харківського відділення Всеукраїнської екологічної ліги та членів обласної творчої спілки народних майстрів та ремісників на чолі з М. Шевченком.

Підводячи підсумки, зазначимо, що основними умовами ефективності використання народних традицій в екологічному вихованні молоді є:

- глибоке розуміння й осмислення молоддю первинного, внутрішнього змісту народних традицій, звичаїв та обрядів, а також усвідомлення їх значущості у нашому сьогоденні;
- формування в юнацтва інтересу до народних традицій, потреби їх вивчення шляхом виникнення у нього переконань та почуттів.

Подібні заходи стають дедалі більш популярними серед читачів. Вони допомагають залучити молодь до вивчення історичного минулого народу, усвідомлення власних коренів, пошуку моральних орієнтирів у житті.

Бібліотечні працівники постійно намагаються виробити й застосувати більш ефективні форми екологічного виховання юнацтва, а також удосконалюють випробувані методи. Попереду нові зустрічі, відкриття, творчі здобутки.

БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ЮНАЦТВА ЯК ЦЕНТР ЧИТАННЯ І ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

В. Нікуліна, директор Донецької обласної бібліотеки для юнацтва

Донецька обласна бібліотека для юнацтва з моменту свого створення у 1979 році прагне виконувати роль центру читання і формування інформаційної культури молоді. У різні роки наші підходи до реалізації цього завдання визначалися специфікою ситуації у країні і запитам читачів. Саме інтереси молоді, допомога у вирішенні її проблем завжди відігравали головну роль у нашій роботі. Змінюються життєві орієнтири молоді – і ми прагнемо відповідно переорієнтувати інформаційний ресурс і кадровий потенціал бібліотеки. Звичайно, наш фонд і наші бібліотечно-інформаційні послуги мають універсальний характер. Але бажаючи підвищити результативність роботи, ми концентруємо зусилля на декількох пріоритетних напрямках, що визначили для себе на основі замовлень з боку наших соціальних партнерів: ліцеїв “Інтелект” і “Меркурій”, військових частин, технічного університету, інституту управління, центру реабілітації молодих інвалідів “Веселка” і багатьох інших. Коло наших партнерів постійно розширюється.

Сьогодні бібліотека реалізує довгострокові програми з наступних напрямків:

- програму патріотичного виховання “Надії майбутнього” (з досвідом нашої роботи у цьому напрямку можна ознайомитися, звернувшись до публікації Т. Чекіної у № 3-4 вісника “Бібліосвіт” за 2005 рік);

- програму екологічного виховання;
- програму формування інформаційної культури особистості;
- програму сімейного виховання “Молода родина молодій державі”.

У роботі за кожним із цих напрямків ми вже досягли позитивних результатів. З’являться в ній також нові аспекти: наприклад, контакти з центром реабілітації молодих інвалідів “Веселка” дозволять надати цілеспрямовану бібліотечно-інформаційну підтримку цій категорії користувачів та їхнім батькам.

Хотілося б докладніше зупинитися на досвіді роботи нашої бібліотеки з формування інформаційної культури особистості.

Інформаційна культура особистості виявляється:

- в умінні формулювати свої інформаційні запити;
- у вільній навігації в інформаційному потоці;
- у знанні алгоритмів роботи з інформацією;
- у здатності створювати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію.

Відповідно до програми ЮНЕСКО “Інформація для всіх” та програми інформатизації українського суспільства бібліотеки для юнацтва взяли на себе функцію формування інформаційної культури молодого покоління. Вони розробляють нові форми і методи залучення юнацтва до читання, підвищення престижу бібліотек і читання в еру інформаційних технологій.

Наша бібліотека разом із міським ліцеєм “Меркурій” працює в цьому напрямку вже три роки. Зокрема, ми звернули увагу на те, що учні не вміють сформулювати запити, оперативно підібрати потрібні джерела інформації, не знають правил оформлення рефератів. З’ясувалося також, що багато хто з них відвідує бібліотеку вкрай рідко (якщо відвідує взагалі). Проаналізувавши ситуацію разом із керівництвом ліцею, ми дійшли висновку про необхідність систематичних занять за заздалегідь розробленою програмою.

Розробниками програми “Основи інформаційної культури” виступили фахівці інформаційно-бібліографічного відділу бібліотеки і сектору дозвілля. База навчання – наша бібліотека, що має кваліфікований кадровий склад і всі основні види ресурсів. Курс навчання розрахований на два роки і складається з теоретичної і практичної частин. Теоретична частина містить у собі лекції, тематика яких охоплює основи історії бібліотек, книгознавства, бібліографії, організації довідково-бібліографічного апарату бібліотеки і багато інших питань. Під час підготовки лекцій використовується підручник Н. Кушнарєнко “Документоведение”. На практичних заняттях учні здійснюють пошук за допомогою каталогів і картотек, працюють з довідковими виданнями, виконують творчі завдання. Тут бібліотекарі використовують свої оригінальні розробки. Заняття ведуть завідувач інформаційно-бібліографічного відділу І. Косміна, завідувач сектору дозвілля Т. Чекина,

до співробітництва залучаються також досвідчені фахівці інших відділів. Курс “Основи інформаційної культури” внесено до програми навчання в ліцеї як факультативний для учнів 9 – 11 класів. Заняття проходять один раз на тиждень і тривають дві години.

Перед початком вивчення курсу проводилося анкетування, завданнями якого були: з’ясування ступеня підготовленості учнів, встановлення контакту з ними і врахування висловлених пропозицій. В анкетуванні взяли участь двадцять осіб (вісім із них не користуються бібліотеками взагалі, сім бували в книгозбірнях кілька разів і тільки п’ять регулярно відвідують бібліотеки). Ті, хто не відвідує бібліотек, пояснили це наявністю домашньої бібліотеки й Інтернету. На запитання, чи замінить комп’ютер книгу, було отримано відповідь: “Ніколи. Книга – це мистецтво, а комп’ютер – зручна техніка”. Слово “бібліотека” викликає в учасників анкетування такі асоціації: “Книги, тиша, спокій, серйозність, гостинність...”. На заняттях з інформаційної культури учні хотіли б “навчитися швидко знаходити потрібну інформацію, довідатися про цікаві книги, навчитися складати план прочитаного, писати цікаві реферати і твори, виховати в собі звичку ходити в бібліотеку частіше і багато чого іншого...”. Траплялися і курйозні висловлювання, наприклад: “Я дуже люблю бібліотеки, хоча була там всього один раз!”; “На заняттях з інформаційної культури я хотів би побільше довідатися про важкий рок”; “Анотація – це коли людину сварять, тобто читають їй анотацію!”; “У бібліотеці мені подобається те, що це єдине місце, де людина може спокійно подумати про свої проблеми”; “Суперобкладинка – це дуже красива обкладинка!”

Перший урок було присвячено історії бібліотек. Учні прослухали розповідь про найбільші слов’янські бібліотеки минулого, зокрема – про книгозбірні Ярослава Мудрого та Івана Грізного. До цього заняття приурочувалася виставка старовинних книг. Варто зазначити, що в нашій бібліотеці немає відділу рідких книг, і на виставці були представлені видання з власних бібліотек наших співробітників. І бібліотекарям, і учням було цікаво познайомитися з раритетними виданнями. А відгуки учнів про це заняття були такими: “Бібліотеки – це цікава частина нашої історії!”, “Не можна описати почуття, які охоплюють тебе, коли перегортаєш сторінки старих книг!”

Наступний урок присвячувався бібліотекам сучасності. З'ясувалося, що в ліцеїстів недостатньо знань про бібліотеки України і рідного міста, функції бібліотек і професію бібліотекаря вони уявляють собі дуже приблизно. Обговорюючи сучасні книгозбірні, ми докладно розповідали про шлях книги до читача, про функції відділів і різні напрямки діяльності нашої бібліотеки. Для учнів стало відкриттям, що, крім видачі книг, бібліотекарі виконують ще багато іншої корисної й цікавої роботи. Наведу висловлювання однієї учениці після цього заняття: “Наші нинішні бібліотеки і їхні працівники заслуговують на більше, ніж на повагу. Вони завжди готові нам допомогти, навіть без особливих для цього засобів”.

Про бібліотеки майбутнього ми запропонували порозмірковувати самим ліцеїстам. Заняття будувалося за принципом захисту творчих робіт, які вони підготували. Обговорення цих робіт переросло в дискусію. Висловлювалися найрізноманітніші думки: Марія: “За двадцять років книги втратять свою цінність. Світ захоплять комп'ютерні технології”; Михайло: “Книги будуть знаходитися тільки в музеях”; Ганна: “Я пропоную створити генетичні бібліотеки. Людина зможе одержати інформацію на генному рівні”; Олена: “Хотілося б, щоб мої онуки не забули, що таке справжня книга!” Найфантастичнішою визнана робота Настасії Кобченко. Вона прогнозує: “За допомогою машин часу люди відшукають усі втрачені на даний момент книги і зможуть перенестись у часи подій, зображених у книгах”. Пропозицію ж Микити Самойлова створити в бібліотеці повну електронну базу, у якій читачі могли б швидко знайти необхідну інформацію, ми оцінили як план наших дій і втілюємо в життя вже сьогодні. Авторів найцікавіших робіт було нагороджено популярними книгами з фантастики.

Працюючи за програмою, ми часто вносимо до неї зміни, а теми занять нам підказують самі учні. У дискусії про бібліотеки майбутнього було висловлено думку, що вони можуть перетворитися на клуби, які відвідуватимуть читачі книг певної тематики, щоб цікаво і з користю провести час. Перед ліцеїстами ставилося завдання розробити моделі таких бібліотек з урахуванням дизайну приміщення, комплектування фондів, добору штату співробітників, напрямку діяльності. Пропонувалися наступні варіанти бі-

бліотек: бібліотека спорту, бібліотека жахів, бібліотека гумору, бібліотека для любих дам, бібліотека справжнього чоловіка, бібліотека про тварин, бібліотека фантастики і навіть бібліотека для людей, що не люблять читати. Під час подібних ігрових занять учні ставали архітекторами, дизайнерами, директорами бібліотек, бібліотека-рями. Зокрема, дуже цікавим виявився такий продукт зазначених ігор, як проект будинку для бібліотеки фантастики у вигляді космічного корабля. Жваву суперечку викликала проблема комплектування фондів для бібліотеки справжнього чоловіка. Зійшлися на тому, що в такій бібліотеці має бути представлена література, присвячена спорту, зброї, автомобілям, комп'ютерам і, як не дивно, політиці. Після презентації бібліотек учням, викладачам і бібліотекарям, присутнім на занятті, було запропоновано записатися до однієї з представлених бібліотек. За кількістю читачів, що записалися, був визначений переможець.

Розмова на цьому занятті відбувалася в серйозному ключі. Обговорюючи різні типи і види бібліотек, ми розповіли про специфіку бібліотек для незрячих людей. Ця інформація викликала великий інтерес, було поставлено чимало запитань. У відповідь ми порекомендували прочитати публікації журналу “Библиотечное дело”, зокрема статтю Л. Висоцької “Вселить веру в себя”, надруковану в № 10 за 2004 рік. Приємне здивування викликав десятикласник, який написав в анкеті, що, крім комп'ютерних журналів, нічого не читає, а після заняття підійшов і попросив дати почитати цей журнал.

Отже, у такій, на перший погляд, несерйозній формі ми розповіли учням, наскільки широким може бути спектр бібліотечних послуг.

Дуже важливо навчити читачів працювати з довідковими виданнями. Усвідомлюючи це, ми зробили наголос на практичних заняттях. Після невеликої лекції і презентації різних довідкових видань з фонду бібліотеки учням пропонувалося виконати пошук за заданими темами. Ми орієнтувалися на економічну спеціалізацію ліцею й особисті інтереси учнів. У заздалегідь підготовлених квитках вимагалось відповісти на запитання, вказати джерело і шлях пошуку. Наведу деякі приклади запитань: “Чим повинна займатися людина, що працює мерчендайзером? А в яких вона стосунках із супервайзером?”, “Якого кольору форма в гравців фут-

больного клубу “Мілан?”, “Чому фірма “Адідас” так називається?” Старшокласники з інтересом працювали з енциклопедіями, словниками, довідниками, використовуючи допоміжний апарат видань. Для цих занять нами було розроблено оригінальну форму навчання учнів роботі зі словником іноземних слів. Навчання відбувається під час гри і настільки подобається учасникам, що часто ми використовуємо цю розробку поза курсом як елемент інших бібліотечних заходів.

Вивчення теми “Періодичні видання” ми вирішили ще більше наблизити до практики. На урок було запрошено регіонального представника газети “Голос України” в Донецькій області Ірину Ольшанську, яка розповіла багато цікавого про засоби масової інформації (зокрема, про свою газету) та про журналістику. Підсумком цього заняття стала публікація “Яке майбутнє у друкованого слова?” в газеті “Голос України” від 21 червня 2006 року. Співробітництво триває, і незабаром на базі нашої бібліотеки відкриється школа журналістики для старшокласників і студентів.

Важливо навчити юних читачів працювати з каталогами і картотеками. Звичайно, це становить для них певні труднощі. Щоб полегшити ознайомлення з довідковим апаратом, фахівці відділу комплектування й обробки літератури проводять заняття, під час яких учать ліцеїстів основам систематизації документів і складання їх бібліографічних описів. У практичній частині цього заняття учні пробують самі здійснити обробку книг і оформити каталожну картку. На цьому етапі допускається багато помилок, але користь від заняття очевидна. Згодом, працюючи з довідково-бібліографічним апаратом, учні вже орієнтуються в бібліографічному описі на каталожній картці. З аналітичним описом ми знайомимо учнів на уроках з таких тем: “Аналітичний опис документа”, “Періодичні видання” і “Методика складання списку літератури”.

Роботі з каталогами і картотеками звичайно присвячується кілька занять, під час яких учні заповнюють читацькі вимоги, виконують пошук за темами, над якими вони працюють у ліцеї, вивчаючи різні дисципліни.

Знайомлячи учнів зі специфікою роботи з різними типами документів, ми звичайно виходимо за межі теми. Так, під час вивчення методики роботи з виданнями з образотворчого мистецт-

ва було проведено бесіду про видатних художників, підготовлено виставку альбомів репродукцій з фонду бібліотеки. На уроках, присвячених роботі з музичними виданнями і фонодокументами, звичайно ж, звучала музика. З огляду на побажання ліцеїстів і викладачів ми плануємо включити до програми складання окремих видів ділових документів, у найближчому майбутньому готуємо заняття з геральдики (на ньому учні пофантазують щодо створення герба своєї родини).

Підсумкове заняття навчального року побудоване за принципом програми “Найрозумніший” і проводиться першого квітня. Це не випадково. Адже підбиття підсумків стає веселим святом з жартами і розіграшами. Треба сказати, що всі конкурси так чи інакше пов’язані з книгами. Наприклад, згадуючи вивчення теми “Презентація книги”, ми запропонували учням зробити презентацію, на перший погляд, дуже незвичайних добірок книг, таких як: “Пригоди Буратіно” і “Столярні роботи”; “Злочин і покарання” і “Кримінальний кодекс”; бестселер “Щелепи” і “Зубні протези і догляд за ними”. Ліцеїсти впоралися з досить непростими завданнями з честю і були заслужено нагороджені призами і дипломами.

До речі, хочу зазначити, що з добре розробленою системою заохочення заняття проходять набагато продуктивніше. За нашими спостереженнями, справа не стільки у вартості призу, скільки в його продуманості. Часто достатньо лише диплома, але в незвичайному виконанні. Так, переможцеві конкурсу – фанатові групи “Бі-2” – ми вручили постер улюблених виконавців і диплом з їх фотографією та девізом “За Льову і Шуру засвою навіть інформаційну культуру!”

Узагальнюючи наш досвід, слід підкреслити: вивчення інформаційної культури конче необхідне нашій молоді. Це відчують самі читачі, в цьому переконані ми – працівники бібліотек для юнацтва. І якщо до цієї важливої проблеми поставитися неформально і з душею, результат гарантовано.

По-справжньому ефективними можуть бути тільки цілеспрямовані, продумані й регулярні зусилля щодо реалізації поставлених завдань, досягнення мети. А наша мета – бути сьогодні і залишитися завтра **Бібліотекою**, необхідною і привабливою для молоді Донеччини.

МЕТОДИЧЕСКАЯ РАБОТА ОБЛАСНОЙ БИБЛИОТЕКИ ДЛЯ ЮНОШЕСТВА: ТРАДИЦИИ+ИННОВАЦИИ

Л.Пономаренко, директор Одесской обласной библиотеки для юношества им. В. Маяковского

1976 год стал годом создания Одесской обласной библиотеки для юношества и ее методической службы. С этого года при массовых библиотеках с целью дифференцированного обслуживания юношества в области начала создаваться сеть специализированных структурных подразделений, состоящая из отделов, абонементов, кафедр, групп. И поныне приоритетной задачей методической работы ОЮБ остается расширение и профессиональная поддержка этой сети.

Сегодня в области функционируют: два филиала (Белгород-Днестровский, Измаил), два отдела (Ильичевск, Одесса), 31 кафедра, 777 групп. Они обслуживают почти 144 тыс. юношей и девушек, причем на протяжении последних пяти лет число пользователей постоянно возрастало.

Методическая служба библиотек для юношества и вся сеть юношеских структурных подразделений развивались небесконфликтно. Все последнее время шли споры о закрытии, слиянии, реорганизации, изменении названий и т.п. Перед выбором, быть или не быть, стояла и наша ОЮБ. Статус библиотеки был сохранен для читателей, но ценой ее переезда в менее приспособленное помещение. В результате методический отдел в 1992 г. был реорганизован в сектор методической службы ОУНБ. Однако уже в 1993 г. он возобновил свою работу в составе ОЮБ. Правда, штат отдела сократился до двух человек. Несмотря на все эти пертурбации, ОЮБ не прекращала выполнять функции методического центра библиотек региона, работающих с юношеством.

Традиционно в число этих функций входят: консультативная помощь; проведение семинаров, практикумов, занятий школ передового опыта; тематические выезды на места с целью оказания практической помощи в организации и улучшении библиотечно-библиографического обслуживания юношества; изучение и рас-

пространение передового опыта работы с подростками; организация показательных массовых мероприятий. С 2000 г. эти виды деятельности совершенствуются, дополняются новыми формами и технологиями, в т.ч. аналитической исследовательской работой, информированием библиотекарей о новых приоритетах, направлениях работы, внедрением инновационных методик. Это касается и вопросов внедрения платных услуг, новых интерактивных форм работы, информационного оформления отделов обслуживания, инновационных форм повышения квалификации, изменения нормативной документации, отчётности, составления целевых программ, участия в грантах и т.д.

Библиотека ежегодно готовит и издает до десяти различных методических материалов (писем, инструкций, обзоров передового опыта, советов, памяток, закладок, листовок, сценарных разработок по актуальным направлениям работы с молодёжью). Упомяну некоторые из них: “Литературная Одесса”, “Встречи с поэтами”, “Молитвенные лампы”, “Одесса и регион. Экологическое досье”, “Как стать юридически образованным?”, “А что за порогом школы?”, “Внимание! Путь к беде”, “Сохранить человеческое в человеке, а природное в природе”, “Виховуємо громадянина” из серии “Академия жизни”, “Книжная выставка: традиционная и нетрадиционная”, “Массовая работа: традиции и обновление”, “Інтерактивні форми роботи з юнацтвом”; “Стенова презентація”, “Соціальне партнерство: нові підходи”, “Етнічне розмаїття України”, “Книжки, що стали подією”. Список материалов, подготовленных научно-методическим отделом, размещен на сайте библиотеки, в разделе “Фахівцям”.

При подготовке методических материалов и консультаций активно используется профессиональная и иная информация из Интернета, особенно представленна на сайтах библиотек Украины и стран СНГ.

Аналитическая деятельность направлена на изучение состояния и развития библиотечного обслуживания подростков и молодёжи в регионе. С этой целью используются отчётная документация, организационно-регламентирующие документы, акты и результаты различных исследований, выезды на места.

Это помогает нам изучить ситуацию, определить пути развития, привлечь внимание органов местной власти к необходимости

решения существующих проблем, выявлять передовой опыт работы, новшества. Результаты анализа излагаются в информационно-аналитических справках, обзорах, таблицах (“Библиотеки области – юнацтву: крок у ХХІ сторіччя”, “Сучасний стан та перспективи обслуговування юнацтва бібліотеками області”, “Обслуговування сільської молоді: Аналіз звітів ЦБС”, “Бібліотеки Одещини – юнацтву: Аналіз діяльності за 2005 рік у таблицях”).

Регулярно проводятся различные смотр-конкурсы в ЦБС области, которые активизируют работу своих филиалов. Например, в Болградской ЦБС методисты внедряют конкурсные формы повышения профессионального библиотечного мастерства: “Лучший библиотекарь года”, “Библиотека и досуг” и др. Итоги подводятся ежегодно на День библиотек.

Методический отдел разрабатывает и внедряет новые формы массовой работы с читателями. Последний пример – литературный хит-парад “Книжки, що стали подією”. Мероприятие пользуется популярностью как среди читателей, так и среди наших коллег из ЦБС, школ, ПТУ области.

Очень важным направлением методической работы ОЮБ является повышение квалификации работников юношеских структурных подразделений ЦБС области и других специалистов. Сотрудники библиотеки принимают участие в конференциях, семинарах, форумах разных уровней и для разных категорий специалистов: методистов, библиографов, комплектаторов и др. Система повышения квалификации совершенствуется, используются инновационные подходы. Самой распространённой формой остаются семинары (универсальные или тематические). Они проводятся в разных формах и на различные темы (семинар-практикум “Творча інтеграція бібліотек регіону з організаціями та закладами для молоді”; семинар-тренінг “Сучасні підходи до обслуговування різних груп підлітків”; тренінгові заняття “Библиотечные конфликты”; моделирующая игра “Идентификация личности в конфликтной ситуации через литературный персонаж”; тестирование; проблемный семинар “Руководство чтением или только предоставление информации?”; ролевая игра “Конфликты в общении с читателями и их разрешение”; экспресс-анкетирование; межведомственный семинар “Здоровый образ жизни и проблемы жизнедеятельности юношества”, прово-

дившийся совместно с отделом образования Киевской райадминистрации; цикл выездных семинаров “Сільська бібліотека – на допомогу вихованню молоді” на базе Раздельнянской и Коминтерновской ЦБС).

Интересна работа лицея молодого библиотекаря, созданного на базе Березовской ЦБС. Там методико-библиографический отдел выпускает газету “Світ бібліотек”, в которой доводятся до ведения филиалов законы, освещается опыт работы библиотек Украины, области, района, ведется рубрика “Вісті з бібліотек”. Работает профессиональный клуб “Діалог”, где обсуждаются актуальные темы и проблемы библиотек, осуществляется профессиональное общение.

Инновационной находкой считаю виртуальный “круглый стол” на тему: “Ведуча роль публічних бібліотек у розвитку читання підлітків”, наиболее интересные материалы которого издаются отдельным сборником.

Новую жизнь получили творческие лаборатории, проводятся мастер-классы. Мы убедились, что у этих форм имеются большие возможности: можно фантазировать, соединять традиционные и активные методы учёбы, неординарно излагать материал.

Практикуем мы в своей работе и проведение чтений с целью повышения самообразовательного уровня библиотекарей: книговедческих, литературно-библиографических, экологических. Одним словом, за тридцать лет существования методической службы было много интересных находок. В ней создаются и апробируются новые формы повышения квалификации, массовой работы, собирается и распространяется всё новое и интересное, организуются социологические исследования, составляются целевые программы, совместно с другими специалистами библиотеки разрабатываются проекты на получение грантов.

Сотрудники ОЮБ радуются, что библиотека имеет современный интерьер, Интернет-центр, достаточное количество хорошей и нужной литературы, квалифицированных специалистов, что работа в библиотеках региона стала разнообразной, творческой.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЮНАЦТВА В БІБЛІОТЕЦІ

Т. Петренко, директор Запорізької обласної бібліотеки для юнацтва

Мистецтво – це джерело життя. Якщо ми хочемо дізнатись про минуле або сьогодення окремих народів та країн, то звертаємося до мистецтва, у якому відбилася вся історія людства. Допомагає воно краще зрозуміти і сьогоднішній день, самих себе та інших людей.

На молодь мистецтво діє особливо, оскільки вона більш емоційно сприймає навколишній світ. Мистецтво пробуджує найкращі почуття, спонукає до спілкування, впливає на формування смаків.

Безмежний світ мистецтва, і безмежні можливості його пізнання. Важко переоцінити роль бібліотеки у наданні таких можливостей юнакам та дівчатам. Свої естетичні запити юнацтво має змогу задовольнити за допомогою бібліотечних фондів: літератури художньої – 38 тис. примірників та з мистецтвознавства – 10 тис. примірників (література про теорію та історію різних видів і жанрів мистецтв, про життя та творчість вітчизняних і зарубіжних митців, альбоми, фотоальбоми, енциклопедії).

В наочній і масовій роботі ми широко використовуємо газети та журнали з мистецтва: “Искусство”, “Балет”, “Юный художник”, бібліотечка “Юного художника”, “Искусство в школе”, “Искусство кино”, “Музыкальная жизнь”, “Образотворче мистецтво”, “Світло і тінь”, “Театральная жизнь” (усього 57 назв). Література з мистецтва, періодичні видання даної тематики знаходяться в спеціалізованому відділі мистецтв, який було створено в бібліотеці в 1983 році. До послуг читачів невеликий фонд відкритого доступу та читальний зал на 10 місць.

Відділ мистецтв намагається сформувати в молодих людей потребу відвідувати музеї, театри, концертні зали, виставки, тобто допомогти входженню юнацтва в доросле життя, інтелектуальне і суспільне. При цьому обов’язково беруться до уваги читачькі інтереси, запити, знаменні дати і події, свята, культурне жит-

тя міста. Враховуються вимоги шкільних програм, програм коледжів щодо світової художньої культури, літератури та історії.

Максимально наблизити до читача книжковий і кінофотофонодокументальний фонди та фонд періодики з мистецтва допомагає система каталогів та картотек. Крім традиційних книжкових каталогів у відділі ведуться алфавітні каталоги назв грамплатівок, виконавців, авторів слів, композиторів, нот; систематичні каталоги грамплатівок, нот, слайдів; картотеки назв пісень, авторів слів, композиторів.

Але книги і картотеки залишаються непотрібними, якщо роботу в відділі не вестимуть творчі, не байдужі до справи люди. Це, в першу чергу, звичайно, два спеціалісти відділу мистецтва (провідний бібліотекар та бібліотекар), а також їх партнери. Щоб вести розмову із партнерами, читачами, бібліотечним працівникам, як і педагогам, доводиться постійно займатися самоосвітою з питань педагогіки, психології, естетики, відвідувати музеї, концертні зали, театри.

Наскільки багатогранне саме мистецтво, настільки широке коло форм і методів його популяризації. Традиційні і нетрадиційні, розповідні, діалогові, дискусійні, ігрові – за допомогою таких заходів юнаки та дівчата в бібліотеках пізнають чарівний світ мистецтва. Тут і години цікавих повідомлень, і огляди, і години естетики, і дискусії, і конкурси, і слайдовітрини, і інформаційно-розважальні калейдоскопи, і зустрічі з акторами, художниками (цей список можна продовжити).

Однією з найпоширеніших форм роботи відділу залишається наочна популяризація: постійнодіючі тематичні полиці “Наш календар” і “Діячі мистецтв”. Найбільшу увагу читачів привертають нові форми виставок. Наприклад, виставка-подорож “Міфологія античності в мистецтві” запрошувала читачів за допомогою книг, альбомів, ілюстрацій здійснити заочну подорож у стародавню Грецію, щоб познайомитися з культурою, традиціями, загалом – з античним періодом історії.

Виставка-галерея “Безмежний космос живопису” дійсно нагадувала художню міні-галерею, оскільки широко представляла за допомогою репродукцій та альбомів різні жанри живопису. Родзинкою виставки стало незвичне оформлення розділів, яке найбільше привабило читачів. За заявкою вчителів навчальних

закладів міста III рівня акредитації було організовано цикл виставок, присвячених темі архітектури України “Осяяне тисячоліттями” (“Храми – обереги духовності”, “Як тебе не любити, Києве мій”, “Чари рідної землі”).

З метою інформаційної підтримки молоді відділ веде ознайомлення користувачів з культурними цінностями, історією і розвитком мистецтва в Україні і в зарубіжних країнах. Найбільш тісною є співпраця зі студентами будівельного коледжу, школи мистецтв № 6. Зі студентами-першокурсниками обов’язково проводяться екскурсії, а потім протягом року – цикл уроків про мистецтво з елементами вікторини, слайдоряду, музичних заставок і т.п. Уроки присвячуються таким темам, як “Золоте століття” (епоха Відродження), “Міфи стародавньої Греції”, “Природа очима художників” (російські художники XIX століття) і т.п. Тематика шести уроків циклу періодично змінюється, доповнюється. Наприкінці кожного уроку пропонується література з конкретної теми, яку студенти опрацьовують безпосередньо в читальному залі. У школі мистецтв № 6 уже в поточному році проведено музичні години “У світі джазу”, годину естетики “Усе про прекрасне”.

Великий інформаційний масив закладений в заходах, які відділ мистецтв проводить спільно з Запорізьким міським культурним центром “Народний дім”. У творчому доробку бібліотекарів година естетики “Співець слов’янської душі” (до 195-річчя з дня народження польського композитора Ф. Шопена), година спогадів “Кришталевий голос Анни Герман” (до 70-річчя з дня народження естрадної співачки), музична година “Лірика твого серця” (до 165-річчя з дня народження чеського композитора А. Дворжака). На ці заходи центр запрошує представників національних культурних товариств міста Запоріжжя: болгарського, польського, чеського та єврейського. Таким чином, мистецько-естетичні заходи набувають громадянсько-патріотичного спрямування.

Дуже цікаво в інформаційному плані пройшов розважальний калейдоскоп “Подорож крізь час” (екскурс в історію костюму). По-перше, читачам було запропоновано багато цікавої інформації, ілюстрацій одягу минулого, різних елементів костюму, по-друге, вони взяли активну участь у заході, відповідаючи на запитання бібліотекарів. Найбільше пошавлення у слухачів виклика-

ла демонстрація театральних костюмів XIX століття, наданих Академічним обласним українським музично-драматичним театром ім. Магара.

Захопило юнаків та дівчат кінолото “Привабливе кіно”. Причому головну інформацію отримали не вони, а бібліотекарі і педагоги: краще за все старшокласники знають американське кіно, гірше – радянське і, на жаль, зовсім не знають українського.

Завжди радують читачів зустрічі з діячами мистецтв. Лише протягом останнього року запам’яталися зустрічі з актором Театру для молоді В. Гончаровим, актором Муніципального театру “Ві” Д. Московцевим і студентами театрального відділення Запорізького національного університету, моновистава-розслідування “Смерть поета”, присвячена С. Єсеніну, у виконанні артистів театру “Ві”.

Постійно проводяться відділом мистецтв зустрічі зі студентами Запорізького музичного училища ім. П. Майбороди. Бібліотека стала творчою лабораторією для першокурсників цього навчального закладу, вони беруть участь в багатьох масових заходах, виступають зі звітними концертами.

Багаторічна плідна співпраця пов’язує відділ мистецтв з громадськими організаціями, культурно-мистецькими об’єднаннями, творчими особистостями краю. Вона базується як на задоволенні суто професійних потреб представників творчої інтелігенції, так і на довголітніх особистих контактах, спілкуванні під час зустрічей на різноманітних переглядах, презентаціях, виставках.

Зокрема, тісна співпраця єднає відділ мистецтв із Запорізьким інститутом післядипломної педагогічної освіти (кабінет образотворчого мистецтва, завідувач Т. Карталапова, за замовленням якої ми добираємо літературу до занять, влаштовуємо книжкові виставки, огляди та перегляди спеціальної літератури).

До наших постійних і активних користувачів належить Г. Борисова, директор Запорізького обласного художнього музею. Їй та її співробітникам ми часто допомагаємо добирати книги, ілюстрації для розробки афіш, рекламних плакатів майбутніх художніх виставок. Нерідко, з метою інформування наукових працівників музею, організуємо виїзdnі виставки нових надходжень, мистецтвознавчої літератури, альбомів, монографій.

Найчастіші гості відділу – художній керівник Муніципального театру-лабораторії “Ві” В. Попов, його артисти О. Немелянін та Д. Московцев. Задовольняючи професійні потреби митців, бібліотекарі переглядають значні масиви літератури про театр у пошуках необхідних їм матеріалів, допомагають формувати репертуар, шукають п’єси. Спеціально для цього театру ми передплачуємо журнал “Ателье”.

Кілька років ми тісно співпрацюємо з міським творчим об’єднанням української вишивки “Цвіт калини”.

Особливий інтерес читачів бібліотеки викликала виставка картин художниці Евеліни Май, яка завдяки враженням від фотоальбомів, що зберігаються в відділі мистецтв, з успіхом змогла розписати стіни католицького собору.

Головний режисер Малої філармонії О. Головка на базі літератури відділу мистецтв підготувала програму для молодших класів “Дорогами музичного лісу” та програму для старшокласників “Таємниці музичних жанрів”.

Незмінними користувачами нашої бібліотеки протягом багатьох років є керівники драматичних гуртків при гімназії мистецтв № 9 А. Кулик та при гімназії № 37 Г. Соловйова. Їх шкільні театри постійно займають призові місця на щорічних міських фестивалях.

Зароджується міцна співпраця з Театром мод “Білосніжка” при багатопрофільному ліцеї № 99 (керівник О. Іванісова).

Бібліотека активно використовує свої контакти з творчими особистостями також під час заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації бібліотечних працівників області.

Так, у травні 2006 р. на обласному семінарі-практикумі “Молодь і Запорізький край: основні аспекти бібліотечного обслуговування юнацтва” “відкрила двері” вітальня народної майстрині Г. Павлів. Зустріч з майстринею, а головне – її твори (мальовані іграшки), викликали захоплення у наших колег. Неповторне враження справила також музична вистава “Замріяна Хортиця” у виконанні актора театру “Ві” Д. Московцева.

Методичний відділ постійно дбає про забезпечення бібліотекарів області порадами щодо організації дозвілля молоді, естетичного виховання молодого покоління за допомогою книги.

Так, у різні роки підготовлено і видано методичні рекомендації “Культура Київської Русі”, “Молодь і дозвілля”, “Світ мистецтва”, “Робота бібліотеки щодо проведення Днів європейського культурного надбання”, “За законами краси: сприяння бібліотеки естетичному розвитку молоді”.

Ми намагаємося освоювати і впроваджувати новітні форми інформаційного обслуговування користувачів. Хочемо розпочати створення електронного каталогу на базі мистецьких журналів, що суттєво полегшить пошук потрібних видань. Плануємо по-вніше комплектувати фонд нетрадиційними носіями інформації, особливо довідкового, енциклопедичного характеру.

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СІМ'Ї – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

Н. Зайченко, заступник директора Житомирської обласної бібліотеки для юнацтва

Сім'я як первинний осередок суспільства має важливе значення для кожної людини. Виконуючи свої функції, вона захищає, формує, підтримує, задовольняє духовні потреби і первинну соціалізацію. Як було відзначено нашим визначним педагогом В. Сухомлинським, “у сім'ї, образно кажучи, закладається коріння, з якого виростають і пагони, і гілки, і квіти, і плоди. Сім'я – це джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави.” І це дійсно так, бо система родинно-сімейного виховання є надзвичайно важливою в житті підростаючого покоління. Тому проголошення Генеральною Асамблеєю ООН 15 травня Міжнародним днем родини не є випадковим.

Одним із основних завдань, що стоять перед бібліотечними працівниками, є соціальна підтримка сім'ї, привернення уваги до її проблем. Це здійснюється шляхом співпраці з обласним та районними центрами соціальних служб сім'ї, дітей та молоді, правоохоронними органами, медичними працівниками, психологами, соціологами, навчальними закладами, ЗМІ. Спільні дії сприяють підвищенню ролі книги у сімейному вихованні, в інтелектуальному і духовному збагаченні підлітків, молодих людей та їх сімей, адже розбудова демократичного суспільства неможлива без виховання всебічно та гармонійно розвинутої особистості з відповідним рівнем культури. Проте кризові явища в соціально-економічному житті нашого суспільства негативно вплинули і продовжують впливати на моральний клімат навіть “благополучних” родин. Як свідчить статистика, щороку збільшується кількість сімей, у яких батьки не займаються вихованням дітей і тому діти відчують себе самотніми, нікому не потрібними, а це, в свою чергу, породжує байдужість, бездушність та жорстокість, всілякі антисоціальні явища в молодіжному середовищі. Слід зазначити, що з наростанням бездуховності знижується інтерес до читання як одного з важливих засобів культурного і інтелектуального розвитку особистості. Бібліотечні працівники розуміють,

як важливо вчасно запропонувати молодим сім'ям значущу, життєво необхідну інформацію та літературу, що містить відповіді на нагальні питання, допомагає у вихованні. Бібліотечні працівники активно переймаються **профілактикою негативних явищ та процесів у підлітковому та молодіжному середовищі**. Досвід підказує, що в сім'ях, у яких батьки недостатньо піклуються про дітей, у яких відчувається дефіцит ласки та любові, підлітки є схильними до правопорушень. Про це свідчать, зокрема, результати спільного **соціологічного дослідження ціннісних орієнтацій підлітків та молоді**, проведеного обласною бібліотекою для юнацтва та обласним центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. У дослідженні взяло участь 300 респондентів середнім віком 16 років. Виявилось, що підлітки у ставленні до світу більше орієнтуються на своїх однолітків, аніж на батьків, внаслідок чого зазнають погіршення, стаючи конфліктними, їх стосунки з батьками. У більшості опитаних (54 %) основною причиною сімейних конфліктів є те, що, на думку батьків, вони не допомагають у домашніх справах; у 47 % – низька успішність; у 40 % – те, що батькам не подобаються їхні друзі; у 39 % – нерозуміння з боку батьків; у 16 % – куріння; у 12 % – вживання алкоголю. Викликає занепокоєння також те, що батьки уникають під час розмов із дітьми значущих для підлітків тем, зосереджуючись на темах, більш важливих для них самих. Крім того, з'ясувалося, що 77 % опитаних вже мали досвід тютюнокуріння, 96 % – вживали алкоголь, бажання спробувати наркотики спостерігалось в 13 % опитаних.

Публічними бібліотеками нашої області проводилися також інші соціологічні дослідження в підлітково-молодіжному середовищі: “Батьківський вплив на виховання особистості” (Бердичівська ЦБС), “Для тебе і про тебе” (Червоноармійська РБС); “Моя сім'я” (Романівська ЦБС); “Світ твоїми очима” (Новоград-Волинська МЦБС); “Вивчення негативних явищ у дитячому та молодіжному середовищі” (Баранівська ЦБС) тощо. Їх результати підтверджують, зокрема, те, що в сім'ях, де батьки зловживають спиртним, частіше трапляються всілякі негаразди. Зрозуміло, що це несприятливо впливає на виховання дітей, їх психічний розвиток.

З метою профілактики негативних явищ для підлітків та

юнацтва організуються психологічні та юридичні консультації проводяться бесіди, тестування, рольові ігри, диспути, тренінги, перегляди відеофільмів, вуличні ігротеки.

Особливою популярністю користується профілактична програма “Підліток – підлітку”, переваги якої полягають у тому, що будь-яка корисна інформація краще засвоюється за схемою “рівний – рівному” або від підлітка до підлітка.

Іншою, не менш цікавою формою, є інтерактивний театр, який діє значно результативніше, більше подобається підліткам і краще сприймається і запам’ятовується, ніж бесіда чи лекція. Юнацька аудиторія (у школах, на вечорах відпочинку, дискотеках тощо) сприймає подібне “дійство” на “ура”. Вистави інтерактивного театру відбуваються за наступною методикою. Кілька акторів розігрують сценку-мініатюру. Глядачі уважно стежать за тим, що відбувається. Якщо вони не згодні з позицією акторів, то пропонують свої розв’язання ситуацій і розігрують сценку спочатку, стаючи на місце когось із героїв. Заміна акторів відбувається доти, поки підлітки не дійдуть правильного висновку. До постановки інтерактивних спектаклів залучаються психологи, соціальні працівники, вчителі.

Не залишаються поза увагою бібліотек сім’ї, в яких є інваліди юнацького віку, особливо обмежені у пересуванні. У бібліотеках ведуться картотеки таких сімей, вивчаються їх запити, здійснюється обслуговування вдома. Як виявилось, читацькі інтереси молодих людей з обмеженими фізичними можливостями мало чим відрізняються від інтересів їхніх здорових однолітків. Разом із тим, значна увага під час обслуговування цієї категорії приділяється її специфічним інтересам. Серед них, зокрема, питання соціального захисту (права, пільги, пенсії, дистанційне навчання, санаторно-курортне обслуговування). На з’ясування й реалізацію зазначених інтересів спрямовуються бесіди, тренінги, анкетування, опитування, години спілкування (“Ти не один”, “Повір у себе”, “Віра зцілює”) та ін.

Важливим напрямком роботи бібліотек є й підготовка юнаків і дівчат до сімейного життя. Хотілося б для прикладу розповісти про “Школу молодої мами”, що діє на базі Коростишівської районної бібліотеки. Засідання школи допомагають її відвідувачам психологічно підготуватися до пологів, оволодіти знаннями й

навичками, потрібними для догляду за дитиною та її виховання, усвідомити, що здоровий спосіб життя батьків сприяє народженню здорової дитини та її належному вихованню. З цією метою готуються підбірки літератури про здоровий спосіб життя та про жахливі наслідки нехтування ним. Така інформація та література широко представлені у інформаційних зонах, на виставках.

Бібліотечні працівники не стоять осторонь такої проблеми, **як сирітство, полишені батьками діти та діти вулиці**. Вони беруть активну участь у заходах, що їх проводять центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді зокрема забезпечують підтримку **обласної інформаційної кампанії “Візьми дитину у родину”**. У рамках цієї кампанії проводяться “круглі столи”, конференції, батьківські збори, семінари, спрямовані на залучення кандидатів у прийомні батьки, захист прав дитини, духовне збагачення життя родин, тощо.

У багатьох книгозбірнях нашої області розроблено низку заходів на загальну тему **“Родина. Рід. Сім'я”**, під час яких традиційно демонструються творчі роботи народних умільців та їхніх родин. Найкращі роботи привозилися до Києва. В Овруцькій ЦБС відбулася родинна виставка Климовичів, у Ємільчинській ЦБС виставки “Поліське рукоділля” та “Світ захоплень моєї родини”. Особливу увагу викликають виставки вишиванок, виготовлених членами сімей бібліотекарів. Так, у бібліотеці с. Троковичі Черняхівського району було представлено вишиванки М. Єфимчука, сина нашої колеги – бібліотекаря В. Єфимчук.

Цікаво проходять у бібліотеках родинні акції, присвячені різним пам'ятним датам і датам народного календаря. Так, у бібліотеках Андрушівського району традиційно відбуваються зустрічі з найстарішими мешканцями села, їхніми родинами; проводяться вечори дегустації кулінарних виробів, години сімейного читання, конкурси багатодітних сімей, виставки; ведуться фотоальбоми. Варто відзначити, що у бібліотечних заходах на відзначення народних свят (різдвяних, пасхальних, купальських, свят села) завжди беруть участь сім'ї.

Не зайвим буде навести приклад дієвої допомоги Коростенської районної бібліотеки та центру соціальних служб для дітей та молоді багатодітним сім'ям і підліткам з “неблагополучних” родин. Їх спільними зусиллями було вирішено таке питання, як

залучення під час літніх канікул підлітків та молоді з неблагополучних та багатодітних сімей до такої корисної праці, як проведення археологічних розкопок у центрі історичного міста Коростень. Юнаки та дівчата мали змогу покращити своє матеріальне становище (робота оплачувалася погодинно) і набути навичок професії археолога, а згодом зацікавитися відповідною літературою, історією свого краю.

Слід підкреслити те, що директор Малинської районної бібліотеки є членом комісії, яка переймається проблемами “неблагополучних” та багатодітних сімей. Завдяки співробітництву районної бібліотеки, коледжу та центру зайнятості для цієї категорії систематично проводяться загальнорайонні акції “Професії, що обирають тебе”. Бібліотека надає інформацію про навчальні заклади та правила вступу до них, підліткам пропонуються дайджести для ефективного засвоєння інформації та підготовки до іспитів, проводиться самотестування, представляється довідкова література, періодичні та рекламні видання. Райдержадміністрацією на навчання в коледжі цих підлітків було виділено 30 тис. грн.

Оскільки в нашій області діє 27 центрів соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді, співпраця з ними книгозбірень, що обслуговують юнацтво, дає відчутні результати. Стало традицією кожного року в приміщенні обласної бібліотеки для юнацтва разом із центрами підводити підсумки зробленого, накреслювати подальші шляхи до вирішення нагальних проблем соціальної підтримки різних категорій юнацтва.

На завершення відзначимо, що бібліотекарі нашої області роблять значний внесок у важливу справу виховання дітей з неблагополучних та багатодітних сімей, дітей-сиріт, доводячи своєю працею значимість бібліотечних закладів у соціокультурній сфері кожного села, селища, міста, району, області.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОН- ФЕРЕНЦІЇ “СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТА ПРІОРИТЕТИ ДІ- ЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ ДЛЯ ЮНАЦТВА”

18-20 жовтня 2006 року у м. Луганську Державною бібліотекою України для юнацтва та Луганською обласною бібліотекою для юнацтва проведено науково-практичну конференцію “Стратегія розвитку та пріоритети діяльності спеціалізованих бібліотек України для юнацтва”. Зазначена проблема розглядалася у багатьох аспектах: обговорювалися питання щодо напрямів подальшого розвитку бібліотечної справи в країні, зокрема, мережі бібліотек для юнацтва; нарощування техніко-технологічних та інформаційних зусиль обласних бібліотек для юнацтва в справі виховання молоді особистості, всебічного задоволення її читацьких потреб; підвищення професійного рівня кадрів.

Конференція констатувала, що обласні бібліотеки для юнацтва стають дедалі більш популярними серед користувачів. Вони поступово трансформуються в сучасні соціально-комунікативні центри, значною мірою впливають на розвиток у молоді громадянського світогляду, набуття нею життєвої компетенції, потрібних знань. Удосконалюється інформаційна, індивідуальна, масова робота для підвищення інтересу молоді до читання, освіти та самоосвіти.

Враховуючи важливість ролі обласних бібліотек для юнацтва в сучасних соціально-політичних умовах, стан і тенденції світового розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів, усвідомлюючи свою корпоративну і особисту відповідальність за якість та оперативність задоволення сучасних потреб юнацтва та молоді, розширення репертуару послуг, конференція рекомендує визначити наступні пріоритети в напрямі подальшого розвитку мережі бібліотек, що обслуговують юнацтво:

- розвиток технологій соціального партнерства з метою консолідації сил суспільства для вирішення проблем молоді;

- посилення взаємодії бібліотек для юнацтва із метою обміну професійною інформацією, результатами інноваційної діяльності, створення і реалізації корпоративних програм та проектів;

- підвищення ефективності роботи з метою задоволення інформаційних потреб юнацтва та молоді й престижу читання.

У напрямі удосконалення нормативно-правової бази щодо науково-інформаційної діяльності бібліотек для юнацтва:

- винести на обговорення питання про розробку Концепції розвитку бібліотечного обслуговування юнацтва України до 2012 року;

- просити Міністерство освіти і науки України і Академію наук про співпрацю у розробці Концепції розвитку читання юнацтва та молоді.

У напрямі техніко-технологічного розвитку засобів бібліотечної роботи:

- запровадити на базі кожної обласної бібліотеки для юнацтва автоматизації основних бібліотечних процесів;

- завершити приєднання всіх обласних бібліотек для юнацтва до мережі Інтернет;

- зобов'язати обласні бібліотеки для юнацтва при виборі автоматизованої програмами дотримуватися існуючих міжнародних і українських галузевих стандартів, протоколів, стандартних комунікаційних форматів, з можливою конвертацією даних, відповідним технічним супроводом та подальшим їх оновленням більш сучасними версіями;

- клопотати перед Міністерством культури і туризму щодо цілеспрямованого виділення коштів для придбання комп'ютерної програми "Обробка соціологічних анкет" (ОСА), комп'ютерів для створення загальноукраїнської БД "Молодь України в системі бібліотечно-інформаційного обслуговування", яка стане складовою частиною єдиного науково-інформаційного простору України;

- забезпечити оптимальну кількість АРМів для користувачів в кожній обласній бібліотеці для юнацтва.

У напрямі забезпечення інформаційних та інших потреб користувачів бібліотек для юнацтва:

- створювати регіональні фактографічні бази даних на допомогу соціальній адаптації молоді;

- розвивати кооперативну вебліографію;
- створювати електронні архіви виконаних текстових довідок;
- створити Експертну раду з питань якості мультимедійних видань із залученням спеціалістів з Державної та обласних бібліотек України для юнацтва;

У напрямі створення власних та інтегрованих документних ресурсів бібліотек для юнацтва:

- підготовка відповідних методичних матеріалів;
- створення та постійне вдосконалення сайтів обласних бібліотек для юнацтва, об'єднання їх ресурсів взаємними посиланнями;
- створення у кооперації з іншими бібліотеками області регіональних краєзнавчих баз даних.

У напрямі наукових соціологічних досліджень:

- планомірне здійснення моніторингу потреб молодих читачів у бібліотечних послугах (інформаційних, дозвілєвих, комунікаційних, психологічних, реабілітаційних тощо);
- розробка спільних науково-дослідних програм з науковими установами з проблем читачезнавства, фондознавства, соціального функціонування бібліотеки як інституції.

▪ провести у 2007 році Всеукраїнське соціологічне дослідження на тему “Ефективність комерційного маркетингу в бібліотеках України для юнацтва”;

▪ Державній бібліотеці України для юнацтва у 2007 році підвести підсумки Всеукраїнського комплексного соціологічного обстеження “Структурно-кількісні аспекти бібліотечно-інформаційного обслуговування юнацтва в Україні”. За результатами обстеження клопотати перед Міністерством культури і туризму України про прийняття відповідних організаційних і нормативних рішень.

У напрямі підготовки кадрів:

- проведення тематичних регіональних, міжрегіональних і всеукраїнських конференцій, семінарів з обміну досвідом, зокрема, у 2007 році – Всеукраїнської науково-практичної конференції “Бібліотеки для юнацтва у демократичному суспільстві” та школи керівника “Механізми та форми ефективного керівництва”;

- висвітлення здобутків і проблем на шпальтах інформаційного вісника “Бібліосвіт”;

- звернутися до Міністерства культури і туризму України з проханням вирішити проблему підготовки та перепідготовки кваліфікованих кадрів для бібліотек, що обслуговують юнацтво, зокрема, залучивши до нього Державну академію керівних кадрів культури і мистецтва;

- фахівцям бібліотек, що обслуговують юнацтво активніше використовувати сервіс віртуального клубу спеціалістів „Libclub.kiev.ua”

Доручити Державній та Луганській обласній бібліотекам для юнацтва підготувати та видати збірку матеріалів науково-практичної конференції “Стратегія розвитку та пріоритети діяльності спеціалізованих бібліотек України для юнацтва”.

ЗМІСТ

- Овчаренко Г.** Культурний портрет Луганщини.....
- Саприкін Г., Сопова Т.** Бібліотеки для юнацтва: розвиток та вектор успішності.....
- Аладжальян С.** Луганская библиотека для юношества как значимая часть инфраструктуры региона.....
- Рыбьянцева И.** Современный формат управления публичной библиотекой.....
- Букшина Т.** Розвиток бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України у контексті діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В.О.Сухомлинського.....
- Бидоленко Л.** Интеллектуальный потенциал нации и проблемы его развития.....
- Сидоренко С.** Правознавство: уроки права – уроки життя...
- Яковлев В.** Екологічна освіта як важлива складова формування конкурентоспроможної особистості.....
- Верескун Г.** Роль закладів культури Біловодського району у формуванні молоді особистості.....
- Лозовицкая О.** Формирование библиотечного специалиста в условиях учебного заведения: возможности и перспективы....
- Рассохина М.** Забезпечення сучасних інформаційних та соціальних потреб молоді в умовах Алчевської центральної бібліотечної системи.....
- Шинкарьова В.** Краєзнавча робота бібліотек на допомогу національно-патріотичному вихованню молоді.....
- Стоєва В.** Просвітницька робота колективу Антрацитівської міської централізованої бібліотечної системи з профілактики асоціальних явищ серед молоді та юнацтва.....
- Вербець М.** Соціокультурний портрет молодого читача Рівненщини.....
- Іванова Н.** Юнацька бібліотека – територія сприяння соціальної активності молоді.....
- Ксенко О.** Використання народних традицій в екологічному вихованню молоді.....
- Нікуліна В.** Бібліотека для юнацтва як центр читання і формування інформаційної культури особистості.....
- Пономаренко Л.** Методическая работа областной библиотеки для юношества: традиции + инновации.....

Петренко Т. Естетичне виховання юнацтва в бібліотеці.....
Зайченко Н. Соціальна підтримка сім'ї – пріоритетний на-
прямок діяльності бібліотек.....

Науково-виробниче видання

**СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТА ПРІОРИТЕТИ
ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ БІБЛІОТЕК
УКРАЇНИ ДЛЯ ЮНАЦТВА**

Укладачі: В. М. Кучерява, С. О. Чачко

Підписано до друку 25.01.2007. Зам. № 80. 125 стор. Тираж 60 пр.

Державна бібліотека України для юнацтва

просп. Перемоги, 60, м. Київ, 03057

<http://www.4uth.gov.ua>

E-mail: inform@4uth.gov.ua